

**BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
ÖZEL HUKUK TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

VEKÂLET SÖZLEŞMESİ

HAZIRLAYAN

Efsun ÜNAL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. Fikret EREN

ANKARA – 2023

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Tarih: 07/07/2023

Öğrencinin Adı, Soyadı : Efsun ÜNAL
Öğrencinin Numarası : 21410231
Anabilim Dalı : Özel Hukuk Anabilim Dalı
Programı : Özel Hukuk Tezli Yüksek Lisans
Danışmanın Unvanı/Adı, Soyadı : Prof. Dr. Fikret EREN
Tez Başlığı : Vekâlet Sözleşmesi

Yukarıda başlığı belirtilen Yüksek Lisans/~~Doktora~~ tez çalışmamın; Giriş, Ana Bölümler ve Sonuç Bölümünden oluşan, toplam 112 sayfalık kısmına ilişkin, 07/07/2023 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 10'dur. Uygulanan filtrelemeler:

1. Kaynakça hariç
2. Alıntılar hariç
3. Beş (5) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

“Başkent Üniversitesi Enstitüleri Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Usul ve Esaslarını” inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Öğrenci İmzası:

ONAY

Tarih: 14/07/2023

Öğrenci Danışmanı Unvan, Ad, Soyad, İmza:

Prof. Dr. Fikret EREN

ÖZET

Efsun Ünal, Vekâlet Sözleşmesi, Başkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Özel Hukuk Tezli Yüksek Lisans Programı, 2023

Günümüzde, ekonomik gelişmelere bağlı olarak hizmet sektörü de hızlı bir biçimde büyümüştür. Bu durum iş görme sözleşmelerinin hem çeşitliliğini hem de önemini artırmıştır. Vekâlet sözleşmesi, uygulama alanı büyük oranda genişleyen iş görme sözleşmelerinin en önemlilerinden biridir. Vekâlet sözleşmesi, Türk Borçlar Kanunu (TBK) m. 502/1'e göre, vekilin vekâlet verenin bir işini görmeyi veya bir işlemi yapmayı üstlendiği sözleşmedir. Vekâlet sözleşmesinin özellik ve önemi nedeniyle bu çalışmamızda, söz konusu sözleşmenin genel özellikleri, unsurları, tarafları, tarafların yükümlülükleri ve sözleşmenin sona erme nedenleri ayrıntılı olarak incelenecektir. Çalışmamız sonunda vardığımız önemli noktalar, sonuç kısmında ayrıca belirlenecektir. Bu çalışmamızda, TBK'da düzenlenmiş olan vekâlet sözleşmesi asıl olmakla birlikte gerekli hallerde Avukatlık Kanunu'nda yer alan Avukatlık Sözleşmesine de yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Vekâlet, Vekâlet Sözleşmesi, Vekâlet Sözleşmesinin Nitelikleri, Vekâlet Sözleşmesinde Tarafların Borçları, Vekâlet Sözleşmesinin Sona Ermesi

ABSTRACT

Efsun Ünal, Power of Attorney Contract, Başkent University, Institute of Social Sciences, Department of Private Law, Private Law Master's Program with Thesis, 2023

Today, depending on the economic developments, the service sector has grown rapidly. This situation has increased both the diversity and importance of employment contracts. The power of attorney contract is one of the most important of the employment contracts, the scope of which is greatly expanded. A contract of attorney is a contract in which the attorney undertakes to perform a job or perform a transaction of the attorney, according to article 502, paragraph 1 of the Turkish Code of Obligations (TCO). Due to the nature and importance of the power of attorney agreement, in this study, the general features, elements, parties, obligations of the parties and the reasons for the termination of the agreement will be examined in detail. The important points we reached at the end of the studies will be determined separately in the conclusion part. In this study, although the power of attorney agreement regulated in the TCO is the original, the Attorneyship Agreement in the Attorneyship Law will also be included when necessary.

Keywords: Power of Attorney, Power of Attorney Contract, Characteristics of the Power of Attorney Contract, Obligations of the Parties in the Power of Attorney Contract, Termination of the Power of Attorney Contract

ÖNSÖZ

Yüksek lisans tezi olarak hazırlanan çalışmada, bu konunun ele alınmasının altında yatan sebep, gün geçtikçe gelişen ve çeşitlenen hizmet sektöründe, iş görme sözleşmelerinin kapsam alanının genişlemesi ve bir iş görme sözleşmesi olarak vekâlet sözleşmesinin öneminin daha da artmasıdır.

Hizmet alanındaki gelişmelere bağlı olarak çeşitlenen iş görme sözleşmeleri içerisinde en yaygın kullanılan vekâlet sözleşmesinin, TBK. sistematigi içerisindeki yeri ve önemine dikkat çekilerek; sözleşmenin tanımı, kurulması, kapsamı, sözleşmede tarafların borçları ve sözleşmenin sona erme sebepleri, yasal düzenlemeler çerçevesinde, tüm yönleriyle ele alınmıştır.

Genel olarak, vekâlet sözleşmelerine ilişkin tanımlardan yola çıkılarak konuya ilişkin mevcut hukuksal düzenlemeler, mevzuat, bunları açıklayıcı nitelikteki bilimsel eserler ve yüksek mahkemelerin kararları ışığında her başlığa ilişkin tespitler yapılarak, hukuksal sorunların giderilmesine katkı sağlamaya çalışılmıştır.

Vekâlet sözleşmesinin, bir işin görülmesinde ve taraflar ilişkilerini düzenlemekteki önemine yer verilerek, ortaya çıkabilecek sorunlara yönelik önerilerde bulunulmuş; sorunlar karşısında neler yapılması gerektiğine yönelik bir çalışma ortaya koyulmuştur.

Tez konumun seçiminde, yaptığım araştırmalarda ve hazırlanması sırasında benden yardımını esirgemeyen, her aşamada değerli fikirlerinden ve engin bilgisinden istifade ettiğim başta tez danışmanım Prof. Dr. Fikret EREN olmak üzere, varlıklarını her zaman yanımda hissettiğim ve beni koşulsuz destekleyen çok değerli aileme müteşekkirim.

Temmuz, 2023

Efsun ÜNAL

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
KISALTMALAR DİZİNİ.....	vi
KAYNAKLAR.....	vii
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM.....	4
VEKÂLET SÖZLEŞMESİ.....	4
1.1. Vekâlet Sözleşmesinin Tanımı	4
1.2. Vekâlet Sözleşmesinin Nitelikleri	5
1.2.1. Vekâlet sözleşmesinin eksik iki tarafa borç yükleyen sözleşme niteliği....	5
1.2.2. Vekâlet sözleşmesinin sürekli borç doğuran sözleşme niteliği	6
1.2.3. Vekâlet sözleşmesinin tali (ikincil) olma niteliği	7
1.3. Vekâlet Sözleşmesinin Unsurları.....	8
1.3.1. Vekâlet sözleşmesinin zorunlu unsurları.....	9
1.3.1.1. Bir işin görülmesi veya bir işlemin yapılması unsuru.....	9
1.3.1.2. Vekâlet verenin yararına ve iradesine uygunluk unsuru	11
1.3.1.3. Vekilin bağımsızlığı ve edim sonucundan sorumlu olmama unsuru	12
1.3.1.4. Zaman sınırı olmaksızın işi görme, işlemi yapma unsuru	14
1.3.1.5. Anlaşma unsuru.....	14
1.3.2. Zorunlu olmayan unsurlar.....	16
1.3.2.1. Ücret ve şekil unsuru.....	16
1.3.2.2. Tarafların istedikleri zaman sözleşmeyi tek taraflı sona erdirebilme yetkisi.....	20
1.4. Uygulamada Yaygın Olarak Kullanılan Vekâlet Sözleşmesi Örnekleri.....	21
1.4.1. Avukatlık sözleşmesi.....	21
1.4.2. Hekimlik sözleşmesi.....	21
1.4.3. Mimarlık sözleşmesi	23

	Sayfa
1.5. Vekâlet Sözleşmelerinin Benzer Sözleşmelerden Farkı	24
1.5.1. Hizmet (İş) sözleşmesinden farkı.....	24
1.5.2. Eser sözleşmesinden farkı	26
1.6. Vekâlet Sözleşmesinin Kurulması ve Kapsamı	28
1.6.1. Vekâlet sözleşmesinin kurulması.....	28
1.6.2. Vekâlet sözleşmesinin kapsamı.....	29
2. BÖLÜM	33
VEKÂLET SÖZLEŞMESİNDE TARAFLARIN BORÇLARI	33
2.1. Vekilin Borçları.....	33
2.1.1. İşi özenle görme borcu.....	33
2.1.2. Vekâlet verenin talimatlarına uyma borcu	40
2.1.3. Sadakat (bağlılık) ve sır saklama borcu	45
2.1.4. Şahsen ifa borcu	50
2.1.5. Hesap verme borcu	55
2.1.6. Vekâlet ilişkisi çerçevesinde aldıklarını geri verme borcu	59
2.2. Vekâlet Verenin Borçları	65
2.2.1. Vekâlet verenin ücret ödeme borcu	65
2.2.2. Vekilin yaptığı giderleri, verdiği avansları faiziyle birlikte ödeme borcu.....	72
2.2.3. Vekili vekâlet veren hesabına yüklendiği borçlardan kurtarma borcu .	75
2.2.4. Vekilin vekâleti ifa ederken uğradığı zararları tazmin borcu.....	76
2.3. Birlikte Vekâlet Verenlerin ve Birlikte Vekillerin Sorumluluğu	78
3. BÖLÜM	81
VEKÂLET SÖZLEŞMESİNİN SONA ERMESİ.....	81
3.1. Vekâlet Sözleşmesine Özgü Sona Erme Sebepleri	83
3.1.1. Tek taraflı sona erdirmeye	84
3.1.2. Ölüm sebebiyle sona erme.....	95
3.1.3. Ehliyetin kaybedilmesi sebebiyle sona erme	98
3.1.4. İflas sebebiyle sona erme.....	99
3.2. Borcun İfası Sebebiyle Sona Erme	102
3.3. Sona Ermenin Hükümleri.....	103
SONUÇ	106

KISALTMALAR DİZİNİ

AvK.	Avukatlık Kanunu
b.	Baskı
Bkz.	Bakınız
CMK	Ceza Muhakemesi Kanunu
E.	Esas
f.	Fıkra
HD.	Hukuk Dairesi
HGK.	Hukuk Genel Kurulu
HMK.	Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İBD.	İstanbul Barosu Dergisi.
K.	Karar
m.	Madde
RG	Resmî Gazete
s.	Sayfa
S.	Sayı
T.	Tarih
TBB.	Türkiye Barolar Birliği
TBK.	Türk Borçlar Kanunu
TCK.	Türk Ceza Kanunu
TL.	Türk Lirası
TMK.	Türk Medeni Kanunu
vb.	Ve benzeri
vd.	Ve devamı

KAYNAKLAR

- Aday, N. (1994). *Avukatlık Hukukunun Genel Esasları*. İstanbul: Beta Basım Yayım.
- Akgün, M. Z. (1953). *Vekâlet Akdi ve Benzer Akitlerden Farkı*. Mayıs 3, 2023 tarihinde Adalet Dergisi Web Sitesi: <https://adaletdergisi.adalet.gov.tr/arsiv/adaletdergisi/1953/s12-aralik-1953-sene44-sayfa247-cilt2.pdf> adresinden alındı.
- Akıncı, Ş. (2004). *Vekalet Sözleşmesinin Sona Ermesi*. Konya: Sayram Yayınları.
- Akıntürk, T. (2007). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Özel Borç İlişkileri* (13. b.). İstanbul: Beta Yayınları.
- Akipek, Ş. (2003). *Alt Vekalet*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Akkurt, S. S., Erdoğan, K., & Tokat, H. (2018). *Borçlar Hukuku (Özel Borç İlişkileri)* (1. b.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Aksu, R. (2016). Avukatlık Sözleşmesinin Unsurları ve Hukuki Niteliği. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*(27), 861-890.
- Aktürk, İ. Y. (2002). *Türk Borçlar Hukuku Açısından İsimli Sözleşmeler Sempozyumu*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Aral, F., & Ayrancı, H. (2021). *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri* (14. b.). Ankara: Yetkin Yayınları.
- Arıkan, M. (2008). Eser Sözleşmesinde İfa İmkansızlığı ve Sonuçları. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, XVI(2), s. 265-285. Şubat 5, 2023 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/pub/suhfd/issue/26642/281180> adresinden alındı.
- Aslan, K. L., & Güler, A. A. (2020). Vekilin Özen Yükümlülüğü ve Basiretli Vekil Kavramı. *Hukuk Fakültesi Dergisi*(1), 51-72. 11 12, 2022 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1367744> adresinden alındı.

- Avukatlık Kanunu*. (2023, Ocak 3). Mevzuat Bilgi Sistemi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=1136&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> adresinden alındı.
- Ayan, M. (1991). *Tıbbi Müdahalelerden Doğan Sorumluluk*. Ankara: Kazancı Yayınevi.
- Aydoğdu, M., & Kahveci, N. (2013). *Türk Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*. İzmir: İleri Yayınları.
- Başpınar, V. (2004). *Vekilin (Avukatın, Hekimin, Mimarın, Bankanın) Özen Borcundan Doğan Sorumluluğu* (2. b.). Ankara: Yetkin Yayınları.
- Berki, Ş. (1973). *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Bilge, N. (1971). *Borçlar Hukuku Özel Borç Münasebetleri*. Ankara: Sevinç Matbaası.
- Erdem, M. (2007). Vekâletten Azil ve İstifa - Vekâlet Sözleşmesinin Tek Taraflı Sona Erdirilmesi. *Prof. Dr. Erdoğan Teziç'e Armağan* (s. 949-962). içinde İstanbul: Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Erdoğan, İ. (1990). İstisna Sözleşmesi ve Bazı İşgörme Sözleşmeleri ile Karşılaştırılması. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 135-172. Haziran 1, 2023 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/pub/suhfd/issue/26614/280261> adresinden alındı.
- Erem, F. (1977). *Meslek Kuralları (Şerh)*. Ankara: TBB Yayınları.
- Eren, F. (2017). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (21. b.). Ankara: Yetkin Kitabevi.
- Eren, F. (2021). *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*. Ankara: Yetkin Kitabevi.

- Ergüne, M. S. (2007). *Olumsuz Zarar*. Ocak 15, 2023 tarihinde Yüksek Öğretim Kurumu Tez Merkezi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=Jqqar9ND3i3-VtFj1wSpqg&no=sGZiAJY03cn-r1a8bAptsA> adresinden alındı.
- Erzurumluoğlu, E. (2013). *Sözleşmeler Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Gökyayla, E. (2007). *Avukatlık Sözleşmesinin Avukatın Azli ve İstifasıyla Sona Ermesi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Gümüş, M. A. (2014). *6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'na Göre Borçlar Hukuku Özel Hükümler* (3. b., Cilt II). İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- Güner, S. (2000). Avukatın Özen Yükümlülüğü. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, s. 557-586. Nisan 7, 2023 tarihinde <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2000-20002-847> adresinden alındı.
- Günergök, Ö. (2013). *Avukatlık Sözleşmesi* (3. b.). Ankara: Yetkin Yayınları.
- Gürsoy, K. T. (1977). Vekalet Akdinin Ölüm Nedeniyle Sona Ermesi ve Sonuçları. *Temsil ve Vekâlete İlişkin Sorunlar Sempozyumu* (s. 1-34). İstanbul: İÜHFME Yayınları.
- Hatemi, H., Serozan, R., & Arpacı, A. (1992). *Borçlar Hukuku Özel Bölüm*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Kaplan, İ. (2003). *Borçlar Hukuku Dersleri Genel Hükümler*. Ankara: İmaj Yayıncılık.
- Karahasan, M. R. (2002). *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri* (Cilt II). İstanbul: Beta Yayınları.
- Karataş, İ. (2009). *Eser (İnşaat Yapım) Sözleşmeleri*. Ankara: Adalet Yayınevi.

- Kaya, M. (2012). Hekimin Hastayı Aydınlatma Yükümlülüğünden Kaynaklanan Tazminat Sorumluluğu. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 45-82. 11 18, 2022 tarihinde Türkiye Barolar Birliği Dergisi Web Sitesi: <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2012-100-1181> adresinden alındı.
- Kayihan, Ş., & Ünlütepe, M. (2014). Vekâlet Sözleşmesinin Kendine Özgü Sona Erme Sebepleri. *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, s. 171-212. Mart 13, 2023 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/pub/fsmia/issue/6475/85591> adresinden alındı.
- Kurtoğlu, T. (2016). *Akdi Vekalet Ücreti ve Avukatın Hukuki Sorumluluğu*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Kuru, B. (2001). *Hukuk Muhakemeleri Usulü* (1. b.). İstanbul: Demir - Demir Yayıncılık.
- Kuru, B., Arslan, R., & Yılmaz, E. (2003). *İcra ve İflas Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Müderrişoğlu, F. (1974). *Avukatla Vekalet ve Ücret Sözleşmesi ve İçtihatlar*. Ankara: Ayyıldız Matbaası.
- Oğuzman, K., & Barlas, B. (2002). *Medeni Hukuk, Giriş-Kaynaklar-Temel Kavramlar* (9. b.). İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Oğuzman, K., & Öz, T. (2000). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (3. b.). İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Olgaç, S. (1969). *Kazai ve İlmî İçtihatlarla Türk Borçlar Kanunu - Akdin Nevileri* (Cilt III). Ankara: Şark Matbaası.
- Öz, T. (1989). *İş Sahibinin Eser Sözleşmesinden Dönmesi*. İstanbul : Aristo Yayınevi.
- Özay, M. (2006). *Estetik Amaçlı Tıbbi Müdahalelerde Hekimin Hukuki Sorumluluğu*. Ankara: Yetkin Yayıncılık.

- Özmumcu, S. (2014). 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un Hükümleri ve Yargıtay Kararları Çerçevesinde Tüketici Mahkemelerinin Görev Alanına Giren Uyuşmazlıklara Genel Bir Bakış. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, s. 831-871. Mart 11, 2023 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/pub/deuhfd/issue/46919/588489> adresinden alındı.
- Pekcanitez, H. (1989). Davanın Sonucuna Katılma Yasağı (Hasılı Davayı İştirak Yasağı). *İstanbul Barosu Dergisi*, s. 594-623. Şubat 11, 2023 tarihinde <https://www.istanbulbarosu.org.tr/files/Yayinlar/Dergi/doc/ibd20151.pdf> adresinden alındı.
- Reisoğlu, S. (1998). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (12. b.). İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Resmi Gazete. (2004). *Anayasa Mahkemesi Kararı*. 11 15, 2022 tarihinde Resmi Gazete Web Sitesi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/02/20050226-11.htm> adresinden alındı.
- Resmi Gazete. (2011). *Hukuk Muhakemeleri Kanunu*. 11 19, 2022 tarihinde Resmi Gazete Web Sitesi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/02/20110204-2.htm> adresinden alındı.
- Resmi Gazete. (2013). *Tapu Sicili Tüzüğü*. 11 16, 2022 tarihinde Mevzuat Web Sitesi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/2.5.20135150.pdf> adresinden alındı.
- Sarı, S. (2003). *Vekâlet Sözleşmesinin Tek Taraflı Olarak Sona Erdirilmesi*. 10 15, 2022 tarihinde Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi Web Sitesi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> adresinden alındı.
- Seliçi, Ö. (1977). *Borçlar Kanununa Göre Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.

- Serozan, R. (2019). *Borçlar Hukuku Özel Bölüm* (4. b.). İstanbul: Onikilevha Yayıncılık.
- Sungurtekin, M. Ö. (1999). *Avukatlık Mesleği, Avukatın Hak ve Yükümlülükleri* (2. b.). İzmir: Barış Yayınları.
- Şenocak, K. (2000). *Mesleki Sorumluluk Sigortası*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Tandoğan, H. (2010). *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri* (2. b., Cilt II). İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- Tekinay, S. S., Akman, S., Burcuoğlu, H., & Altop, A. (1993). *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (7. b.). İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Tercan, E. (1996). *İflasın Sözleşmelere Etkisi*. Ankara: Adil Yayınevi.
- Tiftik, M. (2005). *Türk Hukukunda Özel Okul Sözleşmesi* (2. b.). Ankara: Yetkin Yayınları.
- Tokbaş, H. (2017). *Vekâlet Sözleşmeleri Kısa Şerhi*. İstanbul: Aristo Yayıncılık.
- Tunçoğmağ, K. (1977). *Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri* (3. b., Cilt II). İstanbul: Sermet Matbaası.
- Uygur, T. (2003). *Açıklamalı- İctihatlı Borçlar Kanunu, Sorumluluk ve Tazminat Hukuku* (Cilt VII). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Velidedeoğlu, H. V., & Özdemir, R. (1987). *Türk Borçlar Kanunu Şerhi: Genel-Özel* (1-2). Ankara: Yargıtay Yayınları.
- Yalçınduran, T. (2007). *Vekalet Sözleşmesinde Ücret* (2. b.). Ankara: Yetkin Yayıncılık.
- Yargıtay. (2023). Yargıtay Karar Arama. Türkiye Cumhuriyeti Yargıtay Başkanlığı Web Sitesi: <https://karararama.yargitay.gov.tr/> adresinden alındı.

Yargıtay HGK. (2012). 19.09.2012/13-311 E., 2012/599 K. 11 10, 2021 tarihinde Türkiye Barolar Birliği Web Sitesi: <http://tbddergisi.barobirlik.org.tr/Dergi/Dergi140/288/#zoom=z> adresinden alındı.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu. (2023). *Yargıtay*. Yargıtay Web Sitesi: <https://karararama.yargitay.gov.tr/> adresinden alındı.

Yavuz, C., Acar, F., & Özen, B. (2014). *Borçlar Hukuku Dersleri (Özel Hükümler)*. İstanbul: Beta Yayıncılık.

Yavuz, C., Acar, F., & Özen, B. (2014). *Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler* (10. b.). İstanbul: Beta Yayıncılık.

Yılmaz, M. (1997). *Vekilin Özen Borcu*. Mart 15, 2023 tarihinde Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi Web Sitesi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> adresinden alındı.

Zevkliler, A., & Gökyayla, K. E. (2016). *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri* (16. b.). İstanbul: Turhan Kitabevi.

GİRİŞ

6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu, iki kısımdan oluşmaktadır. İlk kısımda, borçlar hukukunun genel ilkelerinin düzenlendiği “Genel Hükümler”, ikinci kısımda ise başlıca sözleşme tipleri ve vekâletsiz iş görme gibi sözleşme niteliği olmayan “Özel Borç İlişkileri” düzenlenmiştir.

Vekâlet sözleşmesi, TBK.’nın 502. ile 514. maddelerinin arasında düzenlenmiş olup, Kanun’un 514 vd. maddelerinde vekâlet sözleşmesinin özel çeşitleri olan kredi mektubu, kredi emri, simsarlık sözleşmeleri düzenlenmiştir.

Türk Borçlar Kanunu’nda doğrudan düzenleme alanı bulan sözleşmelere isimli (tipik) sözleşmeler denilmektedir. Çalışma konumuz olan vekâlet sözleşmesi de TBK’nın özel borç ilişkileri kısmında, çeşitli sözleşme tipleri arasında düzenlenmiş isimli sözleşmelerdendir.

İsimli sözleşmeler TBK’da “konu ve amaç” bakımından bazı ayrımlara tabi tutulmuştur¹. Vekâlet sözleşmesi, bu ayrım içerisinde “iş görme sözleşmeleri” kapsamında yer almaktadır. Bir insan faaliyeti olarak iş görme edimi, iş görme sözleşmelerinde yer alan taraflardan birinin borcunu oluşturmaktadır. Vekâlet sözleşmesinde bu borcu vekil üstlenmektedir.

Vekâlet sözleşmesi; vekilin, “kural olarak” ücretsiz, “istisnai olarak” belli bir ücret karşılığında, vekâlet verenin iradesine ve yararına uygun şekilde, kısmen bağımsız olarak, özenle, bir işi yapma veya bir işlemi yerine getirme borcu altına girdiği sözleşmedir. Vekilin borcu, bir sonuç borcu olmayıp; belirli bir sonuç elde etmeye yönelik özenle ifa borcudur. Bu faaliyetin konusu maddi bir fiil ya da bir hukuki işlemin yerine getirilmesidir.

¹ Zevkliler, A., & Gökyayla, K. E.; *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri* (16. b.), Turhan Kitabevi, İstanbul 2016, s.27; Tekinay, S. S., Akman, S., Burcuoğlu, H., & Altop, A.; *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (7. b.), Filiz Kitabevi, İstanbul 1993, s.56.

Doktorun bir hastayı ameliyat etmesi veya öğretmenin özel ders vermesi maddi bir fiil oluştururken; avukatın müvekkili adına sözleşme imzalaması veya vekilin, tapuda taşınmaz satışı gerçekleştirmesi hukuki bir işlem yapma fiili olarak vekâlet sözleşmesinin konusunu oluşturabilir. Bir mal veya işin sürekli olarak yönetilmesinde olduğu gibi vekâlet sözleşmesi, her zaman belirli bir sonuca yönelme amacı taşımayabilir.

Vekâlet sözleşmesinde vekilin asıl borcu, vekâlet verenin işini özenle görmek veya işlemini özenle yapmaktır. TBK., vekilin özen borcunun belirlenmesinde objektif özen kriterini esas almıştır. Buna göre vekâlet sözleşmesinde vekil, benzer iş ve hizmetleri üstlenen basiretli bir vekil gibi davranmalı ve kendisinden beklenen özeni göstermelidir.

Sosyal ve ekonomik gelişmenin hızla ilerlediği modern çağda, vekâlet sözleşmesine konu işler; özel bilgi, eğitim ve uzmanlığa sahip profesyonel meslek grupları tarafından yürütülmektedir. Çoğu serbest meslek mensubu olan bu kişiler, özel uzmanlık gerektiren vekâlet konusu işleri, kazanç elde etme gayesiyle görmektedir. Özellikle, avukatlık, hekimlik, mali müşavirlik², bankacılık, dış hekimliği, özel ders ve kurs veren öğretmen/öğretmen örneklerinde durum böyledir.

Günümüz şartlarında vekâletin çoğunlukla ücreti olması, iş görme konularının geniş alanlara yayılması, vekâlet sözleşmesine ilişkin hükümlerin uygulanması noktasında bazı hukuksal problemleri beraberinde getirmiştir. İş görme sözleşmeleri içerisinde vekâlet sözleşmesi adeta bir torba sözleşme³ niteliğindedir. TBK.'da geçen vekâletle ilgili hükümlere bakıldığında, özelliklerine uygun düştükleri ölçüde, ilgili kanunda düzenlenmemiş olan isimsiz işgörme sözleşmelerine de uygulanmaktadır (TBK. m.502/2). Tarafların vekâlet sözleşmesini hiçbir sebep göstermeksizin tek taraflı sona erdirmeye hakkı, sözleşme hukukunda bir istisna niteliğinde olduğundan

² Yargıtay Hukuk Genel Kurulu (HGK), Yargıtay Web Sitesi: <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, T. 03.06.2013, E. 2013/1913, K. 2015/1260.

³ Eren, F., *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, Yetkin Kitabevi, Ankara 2021; s. 718; Akkurt, S. S., & Erdoğan, K., & Tokat, H., *Borçlar Hukuku (Özel Borç İlişkileri)*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2018, s. 460.

uygulamada, taraflar arasındaki ilişkinin vekâlet ilişkisi olup olmadığı yönünde değerlendirme yapılırken dikkatli olunmalıdır.

Çalışmamızda, niteliği ve uygulama alanı hakkındaki tartışmaların gün geçtikçe artış gösterdiği vekâlet sözleşmesi, 6098 sayılı TBK.’da yer alan tüm düzenlemeler ile birlikte ele alınmıştır.

Üç bölümden oluşan çalışmanın 1. Bölümü’nde, vekâlet sözleşmesinin tanımı, nitelikleri, unsurları ortaya konmuş; sözleşmenin unsurları, zorunlu ve zorunlu olmayan unsurlar ayrımıyla, başlıklar halinde detaylıca incelenmiştir. Aynı zamanda, 1. Bölümde, uygulamada yaygın olarak kullanılan vekâlet sözleşmesi örneklerine; vekâlet sözleşmelerinin benzer sözleşmelerden farkına, vekâlet sözleşmesinin kurulması ve kapsamına yer verilmiştir.

Çalışmanın 2. Bölümü’nde, vekâlet sözleşmesinde tarafların (vekil ve vekâlet veren) borçları ele alınmış; vekâleti birlikte verenler ile birlikte vekillerin sorumluluğu irdelenmiştir.

3. Bölümde, vekâlet sözleşmesinin sona ermesi ele alınmış; TBK.’da özel olarak düzenlenen vekâlet sözleşmesine özgü sona erme sebepleri başlıklar halinde ortaya konulmuştur. Vekâlet sözleşmesinde “ifa”, diğer borç ilişkilerine göre farklı bir özellik taşıdığından, borcun ifa ile sona ermesine, 3. Bölümde ayrı bir başlık altında yer verilmiştir.

Son olarak, “Sonuç” kısmında, çalışmamız kapsamında incelenen konulara ilişkin vardığımız sonuçlar özet halinde yer almıştır.

1. BÖLÜM

VEKÂLET SÖZLEŞMESİ

1.1. Vekâlet Sözleşmesinin Tanımı

Vekâlet sözleşmesi, TBK.'nın 502 ile 514. maddeleri arasında, “düzenlenmiş olup TBK. m. 502./1’de aşağıdaki şekilde tanımlanmıştır:

“Vekâlet sözleşmesi, vekilin vekâlet verenin bir işini görmeyi veya işlemini yapmayı üstlendiği sözleşmedir.”

Açıkça görülmektedir ki, vekâlet sözleşmesi kanunda vekilin borcu üzerinden tanımlanmıştır. Diğer bir ifadeyle, vekâlet sözleşmesi, vekâlet sahibine ait bir işin gördürülmesi veya bir işlemin ifa edilmesi borcunu konu alan sözleşmedir; vekil, sözleşmede öngörülen bu borcu üstlenmektedir.

Türk Borçlar Kanunu m. 502-3’te ise: *“Sözleşme veya teamül varsa vekil, ücrete hak kazanır.”* denilmektedir.

Bu durumda vekâlet sözleşmesinde ilke olarak, vekil, asli edim niteliğinde, bir işin görülmesini ya da bir işlemin yapılmasını üstlenmekte iken; vekâlet verenin, buna karşılık bir asli edim yükümlülüğü bulunmamaktadır. Ancak, vekâlet sözleşmesinde özel bir hüküm bulunmaktaysa yahut görülecek iş veya yapılacak işlem hususunda teamül varsa, vekil ücret hak eder. Bu durumda ücret ödeme borcu, vekâlet veren yönünden asli edim borcudur. Vekâlet sözleşmesi, vekilin ücret alma hakkı bulunmuyorsa, eksik iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme; ücret hakkı bulunuyorsa, tam iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme niteliğindedir⁴.

⁴ Yavuz, C., & Acar, F., & Özen, B.; *Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler* (10. b.), Beta Yayıncılık, İstanbul 2014, s. 1162; Başpınar, V.; *Vekilin (Avukatın, Hekimin, Mimarın, Bankanın) Özen Borcundan Doğan Sorumluluğu* (2. b.) Yetkin Yayınları, Ankara 2004, s. 79; Yalçınduran, T.; *Vekalet Sözleşmesinde Ücret*, 2. Baskı, Yetkin Yayıncılık, Ankara 2007, s. 283; Eren, s. 718.

Tandoğan'ın geniş anlamda vekâlet sözleşmesi tanımını şu şekildedir: “*Vekâlet, öyle bir akittir ki; vekile, vekâlet verenin menfaatine ve iradesine uygun bir sonuca yönelen bir iş görmeyi bir zaman kaydına tabi olmaksızın ve nispeten bağımsız olarak yapma borcunu, sonucun elde edilmemesi rizikosu ona ait olmamak üzere yükler.*”⁵

Gerçekten de vekâlet sözleşmesi, vekil ile vekâlet veren arasındaki özel güven ilişkisine dayalı olarak zaman sınırlaması olmadan, vekilin, vekâlet veren menfaatine ve hesabına bir işin görülmesini yahut işlemin yapılmasını ücretsiz, ancak, sözleşmede kararlaştırılmış veya teamül varsa ücretli olarak borçlandığı bir sözleşmedir⁶.

Vekil, iş görme sözleşmesi niteliğindeki vekâlet sözleşmesiyle, görülmesi gereken işin veya yapılması gereken işlemin, vekâlet verenin yararına veya iradesine uygun olarak ifasını üstlenir⁷.

1.2. Vekâlet Sözleşmesinin Nitelikleri

1.2.1. Vekâlet sözleşmesinin eksik iki tarafa borç yükleyen sözleşme niteliği

Vekâlet sözleşmesinde, işlem yapma ya da iş görme borcunun borçlusu vekil, alacaklısı da vekâlet verendir. Vekil ve vekâlet veren arasında iş görme edimini konu alan bu anlaşma gereği vekâlet bir sözleşmedir.

Türk Borçlar Kanunu m. 502'ye göre vekâlet sözleşmesi, ilke olarak teamülde veya sözleşmede bir ücret kararlaştırılmamışsa eksik iki tarafa borç yükleyen bir

⁵ Tandoğan, H.; *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri* (2. b., Cilt II), Vedat Kitapçılık, İstanbul 2010, s. 356; aynı doğrultuda bkz. Akipek, Ş.; *Alt Vekâlet*, Yetkin Yayınları, Ankara 2003, s. 35; Başpınar, s. 72.

⁶ Gümüş, M. A.; *6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'na Göre Borçlar Hukuku Özel Hükmeler* (3. b., Cilt II), Vedat Kitapçılık, İstanbul 2014, s. 122.

⁷ Aral, F., & Ayrancı, H.; *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri* (14. b.), Yetkin Yayınları, Ankara 2021, s. 447; Eren, s.717; Zevkliler& Gökyayla, s. 632; Tandoğan, s. 355-356.

sözleşmedir⁸. Ancak günümüz koşullarında durum değişmiş; vekâlet sözleşmesi genellikle bir ücret karşılığında yapılmaya başlandığı için kanundaki ifadenin aksine olarak tam iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme özelliği kazanmıştır.

Vekâlet konusu işin görülmesi veya işlemin yapılmasının karşılığında, vekilin alacağı ücret vekâlet sözleşmesi ile belirlenebilir⁹ TBK. m. 502/ 3'e göre vekil yalnız vekâlet sözleşmesinde taraflar kararlaştırmışlar ya da teamül öngörmekte ise ücret talep edebilir. Bu sözleşme, vekâlet verenin ücret verme borcu üstlenmediği durumlarda eksik iki tarafa borç yüklerken; teamülde veya sözleşmede ücret verme borcu varsa tam iki tarafa borç yüklemektedir. Kaldı ki günümüz koşullarında vekâlet sözleşmesinde, ilke tam aksine olup; vekil, bir ücret almakta, dolayısıyla tam iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme niteliği taşımaktadır.

1.2.2. Vekâlet sözleşmesinin sürekli borç doğuran sözleşme niteliği

Belirli bir işin görülmesi amacıyla yapılan sözleşmeler hariç, vekâlet sözleşmesi ilke olarak karşılıklı sürekli bir borç ilişkisi doğurur ve devamlılık taşır¹⁰.

Vekâlet sözleşmesi ilke olarak, devamlı borç ilişkisi doğurmaktadır. Vekilin borçlandığı belirli bir işi görme veya işlemi yapma yükümlülüğü, belirli bir zamana yayıldığı için taraflar arasında devamlılık arz eden, sürekli edimli bir borç ilişkisi kurulmaktadır.¹¹

Fakat yine de vekâlet bağının ani edimli mi yoksa sürekli borç ilişkisi özelliğinde mi olduğunun belirlenmesinde, ayrı ayrı somut vekâlet ilişkisinde vekilin yükümlülüğündeki edime bakmak gerekir¹². Vekil, bir malı veya işi yönetiyorsa her

⁸ Kaplan, İ.; *Borçlar Hukuku Dersleri Genel Hükümler*, İmaj Yayıncılık, Ankara 2003, s. 65; Yalçınduran, s. 283; Başpınar, s. 79; Eren, s. 718.

⁹ Erzurumluoğlu, E.; *Sözleşmeler Hukuku*, Yetkin Yayınları, Ankara 2013, s. 182; Tandoğan, s. 365; Eren, s. 729; Aral & Ayrancı, s. 452.

¹⁰ Akipek, s. 43-44; Eren, s. 720; Aral & Ayrancı, s. 448.

¹¹ Seliçi, Ö.; *Borçlar Kanunu'na Göre Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi*. İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1977, s. 27- 28; Zevkliler & Gökyayla, s. 635.

¹² Sarı, S., *Vekâlet Sözleşmesinin Tek Taraflı Olarak Sona Erdirilmesi*. 10 15, 2022 tarihinde Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi Web Sitesi:

zaman; belli bir işi görmeye yönelik, bir amaca ulaşmak için, edim sonucunun bulunduğu hallerdeyse kural olarak, vekâlet sözleşmesi sürekli edimli borç ilişkisi özelliği taşır. Bununla birlikte, borcun ifası sürekli bir zamana yayılmamışsa, bu tür vekâlet sözleşmesi ani edimli vekâlet sözleşmesidir. Örneğin belirli bir ödeme yapma veya havale talimatı ya da belirli bir alacağın ödenmesini kabul etmede taraflar arasındaki vekâlet sözleşmesi sürekli edimli değil, ani edimlidir¹³.

1.2.3. Vekâlet sözleşmesinin tali (ikincil) olma niteliği

Türk Borçlar Kanunu m. 502/ 2'ye göre:

“Vekâlete ilişkin hükümler, niteliklerine uygun düştükleri ölçüde, bu kanunda düzenlenmemiş olan iş görme sözleşmelerine de uygulanır.”

Görüldüğü gibi vekâlet sözleşmesi, kanun ile düzenlenmiş olan isimli (tipik) iş görme sözleşmelerine oranla ikincil olma özelliği taşımaktadır. Bununla birlikte, doktrin ve uygulamada kabul gören, kanunda düzenlenmemiş isimsiz (atipik) iş görme sözleşmeleri de mevcuttur¹⁴. Bu durumda, kanunda düzenlenmemiş isimsiz işgörme sözleşmelerine, vekâlet sözleşmesine ilişkin hükümler, nitelikleri el verdiği ölçüde uygulanır¹⁵.

Vekâlet sözleşmesiyle alakalı hükümlerin kıyasen uygulanması sadece kanunda düzenlenmeyen işgörme sözleşmeleri içindir; işgörme sözleşmeleri dışında kalan

<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> adresinden alındı, 2003, s. 202-203; Eren, s. 719-721; Zevkliler & Gökyayla, s. 635-636.

¹³ Sarı, s.44-46; Zevkliler & Gökyayla, s. 635; Aral & Ayrancı, s. 448, 5 numaralı dipnot.

¹⁴ Yücer Aktürk, İ.; Türk Borçlar Hukuku Açısından İsimli Sözleşmeler Sempozyumu, Yetkin Yayınları, Ankara 2002, s. 14 “Bir sözleşmenin isimli sözleşme olması için kanunda en azından adının, tanımının, özellikle de esaslı unsurlarının, tarafların hak ve borçlarının az veya çok düzenlenmiş olması gerekir. Dolayısıyla, herhangi bir kanunda adı, unsurları, taraflarının hak ve borçları az veya çok belirlenmemiş sözleşmelere, isimsiz sözleşme denir.”

¹⁵ Eren, s. 726; Özümucu, S. (2014). 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un Hükümleri ve Yargıtay Kararları Çerçevesinde Tüketici Mahkemelerinin Görev Alanına Giren Uyuşmazlıklara Genel Bir Bakış. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, s. 831-871. Mart 11, 2023 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/pub/deuhfd/issue/46919/588489> adresinden alındı, s. 841.

örneğin, mülkiyeti devir amacı ya da kullandırma amacı güden sözleşmelere kıyasen uygulama söz konusu değildir¹⁶.

Bununla birlikte, uygulanabilirlik yönünden, TBK’da yer alan vekâlet sözleşmesi hükümlerine doğrudan atıf yapan kanun hükümleri de bulunmaktadır. Örneğin, TBK. 520/2 gereği simsarlık sözleşmesinde; TBK. m. 515/1 gereği kredi mektubunda; TBK. m. 516 gereği kredi emrinde, vekâlete ilişkin hükümler uygulama alanı bulur. TBK. yanında Türk Medeni Kanunu, Kat Mülkiyeti Kanunu, Türk Ticaret Kanunu gibi diğer bazı kanunlarda vekâlet sözleşmesi hükümlerine atıf yapan hükümler bulunmaktadır. Örneğin, Kat Mülkiyeti Kanunu m. 38/1’de yöneticinin “vekil gibi” sorumlu olduğu düzenlenmiş; aynı kanun m. 40/1’de yöneticinin kural olarak “vekilin haklarına sahip olduğu” hükme bağlanmıştır. Aynı şekilde, TTK. m. 102/2’de acentelere, ilgili kanunda düzenlenmeyen hususlarda TBK’nın vekâlet sözleşmesi hükümlerinin uygulanacağı belirtilmektedir.

1.3. Vekâlet Sözleşmesinin Unsurları

Vekâlet sözleşmesinin kanunda yer alan tanımı, bu sözleşmenin unsurlarını tarif etmek bakımından yetersiz kaldığı gerekçesiyle eleştirilmiştir¹⁷. Bu nedenle de daha açıklayıcı olması amacıyla birçok tanımlama yapılmıştır.

Vekâlet sözleşmesi, bazı zorunlu unsurları içermesi gerektiği gibi, “*ücret*” gibi zorunlu olmayan bazı unsurları da içerebilir¹⁸.

¹⁶ Zevkliler & Gökyayla, s. 636; Seliçi, s. 27-28; Başpınar, s. 68.

¹⁷ Gümüş, s. 121.

¹⁸ Tandoğan, s. 364-365; Eren, s. 729, Yalçınduran, s. 107; Akipek, s. 39.

1.3.1. Vekâlet sözleşmesinin zorunlu unsurları

1.3.1.1. Bir işin görülmesi veya bir işlemin yapılması unsuru

Vekâlet sözleşmesinin kanundaki tanımında, iş görme veya işlem yapma borcu doğuran bir sözleşme olduğu belirtilmektedir. Dolayısıyla, bu borçlara bağlı olarak vekil, bir işin görülmesini veya bir hizmetin gerçekleştirilmesini üstlenmektedir.

Geniş anlamda iş görme kavramının, aslında işlem yapma fiilini de içerdiği söylenebilir. Ancak, kanunda iş görme ve işlem yapma şeklinde ikili bir ayrımı gidildiğinden, iş görmenin daha çok maddi fiilleri; işlem yapmanın ise hukuki işlemleri veya hukuki işlem benzeri fiilleri karşıladığı söylenebilir. Bu durum vekâlet sözleşmesinde hukuki ve maddi konuları içeren bir ayrımın varlığını göstermektedir. Örneğin, doktorun bir hastayı ameliyat etmesi maddi fiil oluştururken, avukatın müvekkili adına sözleşme imzalaması, işlem yapma fiili olarak vekâlet sözleşmesinin konusunu oluşturabilir.

Bir taşınmazın devri, kiraya verilmesi veya bağışlanması gibi hukuki bir işlemi içeren vekâlet sözleşmesi vekile, vekâlet verenin bir temsilcisi gibi hareket etme imkânı vermektedir. Maddi fiillere ilişkin vekâletlerde ise bir hastanın tedavi edilmesi, bir hukukçudan görüş alınması söz konusu olmaktadır.

Vekâlet sözleşmesinde vekilin üstlendiği edim, daima olumlu, iş görme veya işlem yapmaya ilişkin bir davranıştır; yapmama veya katlanma davranışları sadece yan bir yüküm olarak ifade edilebilir¹⁹. Aynı şekilde, haksız fiil niteliğinde maddi fiillerin üstlenilmesi durumunda, geçerli bir vekâlet sözleşmesinin kurulduğu söylenemez²⁰. Kişiyi sıkı sıkıya bağlı hakların kullanılmasından doğan, hak sahibinden başkasının gerçekleştiremeyeceği evlenme, nişanlanma, boşanma, vasiyet, evlat edinme, velayet hakkının kullanılması gibi işlemler de vekâlet

¹⁹ Karahasan, M. R.; *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri* (Cilt II), Beta Yayınları, İstanbul 2002, s. 966; Aral & Ayrancı; s. 449, Tandoğan, s. 150.

²⁰ Yavuz & Acar & Özen, s. 1156; Zevkliler & Gökyayla, s. 638; Tandoğan, s. 356.

sözleşmesinin konusunu oluşturamaz. Kişiyeye bağı hakların kullanılmasında gerekli irade açıklaması da vekil marifetiyle yapılamaz²¹.

Bir işin yapılması ve bir işin görülmesi edimini içeren vekâlet sözleşmesi, kişiyeye bağı olma özelliğini de taşımaktadır. Vekâlet sözleşmesi taraflar arasındaki güven unsuruna dayandığından, vekilin göreceğı iş, onun kişiliğı ve kişisel yeteneğıyle yakın bir ilişki içerisinde²². Vekâlet sözleşmesiyle taraflar arasında aynı zamanda bir güven ilişkisi de kurulmaktadır. Vekâlet verenin, daha çok güvendiğı kişiyeye işi gördürme arzusu doğduğu göz önüne alınırsa; sözleşmenin kurulmasında vekilin kişiliğı, mesleki bilgisi, yeteneğı, önemli rol oynamaktadır.

Vekilin, hukuki işlemleri, vekâlet verenin ad ve hesabına yapılabilmesi mümkün olduğu gibi (doğrudan temsil), kendi adına, vekilin hesabına yapması da mümkündür (dolaylı temsil). Bu durumda vekâlet sözleşmesi, temsile ilişkin yetkinin sebebini oluşturur.

Vekâlet ve temsil yetkisinin bir arada bulunması mümkün olduğu gibi, vekâlet olmadan temsil yetkisinin ya da temsil yetkisi olmaksızın vekâletin bulunduğu haller de olabilir. Bu durumda vekâlet, hukuki niteliğı itibariyle bir sözleşme; temsil ise tek taraflı bir işlemdir²³. Ayrıca vekâlet, vekâlet veren ile vekil arasındaki iç ilişkiyi, temsil ise üçüncü kişiler ile vekâlet veren arasındaki dış ilişkiyi gösterir²⁴.

²¹ Tandoğan, s. 359; Zevkliler & Gökyayla, s. 638; Akipek, s. 33; Eren, s. 722.

²² Eren, s. 720; Zevkliler & Gökyayla, s. 633; Tandoğan, s. 456.

²³ Reisoğlu, S., Borçlar Hukuku Genel Hükümler (12. b.), Beta Yayıncılık, İstanbul 1998, s.117; Zevkliler & Gökyayla, s. 637; Eren, s. 722.

²⁴ Gümüş, s. 141; Zevkliler & Gökyayla, s. 636.

1.3.1.2. Vekâlet verenin yararına ve iradesine uygunluk unsuru

Vekil tarafından görülen işin ya da yapılan işlemin, başkasına ait olup ve onun yararına yapılması gerekir. Bir başka kişiye ait işin görülmesine yönelik sözleşmelerin, işin sahibinin yararına olması bu sözleşmelerin doğal bir sonucu ve unsurudur²⁵. Bu bağlamda vekâlet sözleşmeleri, vekâlet verenin istekleri ve yararı gözetilerek yapılmalıdır.

Yargıtay da kararlarında, vekâlet sözleşmesinin unsurlarını belirtirken, görülen işin başkasına ait bir iş olmasını vurgulamaktadır. Yüksek Mahkeme: “Özen ve sadakat borcu, vekilin kendisine değil başkasına ait bir işi görmesinden ve işini gördüğü kimsenin menfaat ve iradesine uygun hareket etmesinin vekâletin zorunlu bir unsuru olmasından çıkarılabilir.” demektedir²⁶.

Tek başına vekilin yararına görülen iş ya da faaliyet vekâlet sözleşmesinin konusu olamaz. Vekilin gördüğü işte, vekâlet verenin yararının gözetilmesi zorunlu bir unsurdur. Bununla birlikte, vekilin de işin görülmesinde yararının bulunması, vekâlet sözleşmesinin oluşmasına engel değildir. Vekâlet verene ait bir alacağı tahsil edip veya vekâlet verene ait bir şeyi satıp elde edilen parayı vekilin, vekâlet verenden bir alacağına karşılık olarak mahsup etmesi için verilen vekâlette her iki tarafın da yararı olduğu gibi, kira sözleşmesini tapu siciline şerh ettirmek için kiralayan tarafından kiracıya verilen vekâlette de her iki tarafın da yararı bulunmaktadır. Görülen işin, vekâlet veren dışında birine ait olması da olasıdır. Özellikle TBK. m. 129’un sözleşmelere ilişkin üçüncü kişi yararına düzenlemeleri bu sonucu doğurmaktadır²⁷. Bu durumda üçüncü kişinin vekile karşı doğrudan doğruya bir talep hakkı doğar. Ancak burada da öncelik yine vekâlet verenin yararı ve iradesine uygunluktur.

²⁵ Tandoğan, s. 361; Zevkliler & Gökyayla, s. 632; Eren, s. 723.

²⁶ Yargıtay HGK.; 19.09.2012/13-311 E., 2012/599 K. 11 10, 2021 tarihinde Türkiye Barolar Birliği Web Sitesi: <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/Dergi/Dergi140/288/#zoom=z> adresinden alındı, 2012, s.287.

²⁷ Yavuz & Acar & Özen, s. 1163; Eren, s. 723; Tandoğan, s. 362.

Örneğin, üçüncü bir kişiye belli bir meblağın ödenmesi veya vekâlet verenin bir yakınına ait davanın takip edilmesi için yapılan sözleşme, üçüncü kişi yararına yapılmış bir vekâlet sözleşmesidir. Vekâlet, vekâlet veren ile birlikte üçüncü kişi yararına da olabilir. Örneğin, bir tüzel kişiliğin, bir anonim ortaklık yönetimindeki temsilcisi hem tüzel kişilik yararına hem de yönetim kurulunda olduğu anonim şirketin yararına davranacak bir vekil konumundadır²⁸.

Sonuç olarak, vekâlet sözleşmesinde vekil, vekâlet verenin iradesi doğrultusunda, onun isteklerine uygun olarak, bir işi görmeyi ya da bir işlemi yapmayı üstlenmektedir. Herhalde, vekâletin konusunu oluşturan işin görülmesi ya da işlemin yapılması vekâlet verenin yararına olmak durumundadır. Görülecek olan belirli bir işin tanımı ve kapsamı vekâlet verenin iradesine uygun olarak belirlenmelidir.

1.3.1.3. Vekilin bağımsızlığı ve edim sonucundan sorumlu olmama unsuru

Vekil, vekâlet sözleşmesi ile görmeyi ya da yapmayı üstlendiği işi veya yapacağı işlemi, sözleşmeye uygun olarak ifa etmekle yükümlüdür. Başka bir anlatımla vekil, borçlanılan işlem veya fiilin sonucunu değil, sadece görülmesini, yürütülmesini üstlenmektedir. Sonucun gerçekleşmeme rizikosunun vekile ait olamaması, vekâleti, eser sözleşmesinden ayıran unsurdur. Eser sözleşmesinde yükleniciden farklı olarak vekil, edim sonucunu değil, edimde bulunma eylemini üstlenmektedir. Vekilin borcu, üstlendiği iş ve işlemi özen borcuna uygun olarak yerine getirmektir. Vekil, sonucun istenildiği şekilde gerçekleşmesinden sorumlu değildir. Sadece arzu edilen sonucu elde etmek için belirli bir dizi eylem ve faaliyetlerde bulunur. Ancak gösterdiği özene rağmen sonucun istenildiği gibi gerçekleşmesinden sorumlu olmaz²⁹. Yani sonucun gerçekleşmeme riski vekâlet verene ait olup; vekilin, sonucun doğması için özen göstermekten başka bir sorumluluğu ve borcu yoktur.

²⁸ Tandoğan, s. 363.

²⁹ Yavuz & Acar & Özen, s. 364; Zevkliler & Gökyayla, s. 635; Eren, s. 722.

Örneğin, vekâlet sözleşmesinin yaygın bir örneği olan hekimlik sözleşmesinde, hekimin tedavisini üstlendiği bir hasta, tam olarak iyileşmezse, hatta ölse bile vekilin ücret hakkı ortadan kalmayacağı gibi, tedavi süresince kusurlu olduğu ispat edilmedikçe hukuki sorumluluğu da söz konusu olmaz. Çünkü, vekâlet sözleşmesinde hedeflenen sonuç değil, gereği gibi ifa borçlanılmaktadır.

Ayrıca vekâlet sözleşmesinde vekil, işin görülmesi bakımından vekâlet verene bağımlı değil, tam aksine ondan bağımsız bir duruma sahiptir. Dolayısıyla vekil, işi görürken vekâlet verene bağlı bir işçi gibi hareket etmez; iş görme eylemini zaman, yer ve koşullar açısından serbestçe belirler.

Vekilin gördüğü işi, vekâlet verenin talimatlarına uygun ifa etme kuralı (TBK. m. 505), vekilin bağımsızlığını etkileyen bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. *Tandoğan*'a göre³⁰, vekilin bağımsızlığı nispidir; çünkü bu bağımsızlık, işin ne şekilde görüleceğine ilişkin sözleşmeye konulan hükümlerle veya vekâlet verenin süreç içinde vereceği talimatları ile sınırlandırılabilir. Fakat bu durum vekilin iş yapma kabiliyetini belirli ya da belirsiz bir süre için işverenin emrine tâbi kılacak seviyeye ulaşmışsa, artık burada vekâlet sözleşmesinden değil, hizmet sözleşmesinden söz edilir³¹.

Özel uzmanlığı gerektiren işlerde vekilin bağımsızlığı genellikle daha geniştir. Ancak, bu durumda da vekil, kararını verirken sadakat ve özen yükümlülükleriyle bağlıdır³².

³⁰ Tandoğan, s. 374; benzer nitelikte görüş için bkz. Zevkliler & Gökyayla, s. 634; Akipek, s. 35; Tiftik, M.; Türk Hukukunda Özel Okul Sözleşmesi (2. b.), Yetkin Yayınları, Ankara 2005, s. 78.

³¹ Yavuz, C., & Acar, F., & Özen, B.; *Borçlar Hukuku Dersleri (Özel Hükümler)*, Beta Yayıncılık, İstanbul 2014, s.46; Aday, N.; *Avukatlık Hukukunun Genel Esasları*, Beta Basım Yayım, İstanbul 1994, s.408; Tandoğan, s. 374-375; Zevkliler & Gökyayla, s. 634; Eren, s. 730.

³² Tandoğan, s. 375; Yavuz & Acar & Özen, s. 1168.

1.3.1.4. Zaman sınırı olmaksızın işi görme, işlemi yapma unsuru

Vekâlet sözleşmesinde iş görme veya işlem yapma borcu, belli bir süreye bağlı olmaksızın üstlenilir. Bu unsur, TBK. m. 502/1’de öngörülen tanımda düzenlenmemiş olsa da TBK. m. 502/ 2’de yer alan hükmün karşıt anlamından çıkarılmaktadır³³.

Vekil, vekâlet verenin irade ve yararına uygun olarak, belli bir zamana bağlı olmaksızın ve sonucun başarısız olma riskini taşımaksızın bir işi görmeyi veya bir işlemi yapmayı üstlenir³⁴.

Kaldı ki yapılacak işin belirli bir zamana bağlı olmadan görülmesi, vekâlet sözleşmelerini hizmet sözleşmelerinden ayıran diğer bir önemli unsurdur.

1.3.1.5. Anlaşma unsuru

Tam iki tarafa borç yükleyen ya da eksik iki tarafa borç yükleyen vekâlet sözleşmesinde, iş görme eyleminin her zaman borçlusu vekil, alacaklısı da vekâlet verendir. Diğer tüm sözleşmelerde olduğu gibi vekâlet sözleşmelerinde de sözleşme, alacaklı ve borçlu tarafın birbirine uygun karşılıklı irade açıklamasıyla sözleşme meydana gelir. Bu durum için, tarafların birbirine uygun iradelerini karşılıklı şekilde, açık veya örtülü olarak açıklamaları yeterlidir³⁵ (TBK m. 1/1).

Her sözleşmede olduğu gibi vekâlet sözleşmesinde de görülecek işin niteliği tarafların anlaşmasını, bir güven ortamının oluşmasını gerekli kılmaktadır. Vekâlet veren, söz konusu iş veya işlemin vekil tarafından gerçekleştirilebileceğine; vekilin bilgi ve yeteneğinin bu iş veya işlem için yeterli olduğuna güvenerek bu sözleşmeyi

³³ Yavuz & Acar & Özen, s. 1163; Tandoğan, s. 363.

³⁴ Akipek, s. 35; Yalçınduran, s. 30; Başpınar, s. 72.

³⁵ Zevkliler & Gökyayla, s. 642; Eren, s. 724; Aral & Ayrancı, s. 454.

yapmaktadır. Vekil ise, vekâlet verenin kendisine güvendiğini görerek, iş veya işleminin görülmesi için vekâlet verene yardım borcunu üstlenmektedir³⁶.

Vekâlet sözleşmesinin diğer sözleşmeler gibi geçerli olması için konusu ve içeriğinin imkânsız olmaması, ahlaka ve hukuka uygun olması, tarafların ehil olup iradelerinin de sakat olmaması gerekmektedir.

Sözleşmenin esaslı unsurlarında tarafların anlaşmış olması ve birbirlerine uygun açık iradelerinin bulunması esas olmakla birlikte, vekâlet sözleşmesi yönünden, TBK. m. 6'da düzenlenen “*zımni/örtülü kabul*” hali yasal bir zemine oturtulmuştur. Vekâlet sözleşmelerini düzenleyen TBK. m. 503 hükmü şöyledir:

“Kendisine bir işin görülmesi önerilen kişi, bu işi görme konusunda resmi sığata sahipse veya işin yapılması mesleğinin gereğı ise ya da bu gibi işleri kabul edeceğini duyurmuşsa, bu öneri onun tarafından hemen reddedilmedikçe vekâlet sözleşmesi kurulmuş sayılır.”

Burada geçen “*resmi bir sığata sahip olmak*” ifadesiyle amaçlanan, vekilin resmi bir makam tarafından atanmış olmasıdır. Örneğın, adli yardım kapsamında mahkeme tarafından atanan avukat yahut mahkeme tarafından atanan bilirkişisi gibi. “*İşin yapılması mesleğinin gereğı olanlar*” ifadesiyle kastedilenler ise sahip oldukları meslek icabı o nev’i işleri yapanlardır³⁷. Örneğın, avukat, mimar, doktor gibi. “*İşleri kabul edeceğini duyuranlar*” kısmına örnek olarak da emlakçılar, özel ders/kurs verenleri sayabiliriz. Madde kapsamında sayılabilecek kişisi ve meslek sahiplerini, kendilerine yapılan her iş görme teklifini kabul etmekle yükümlü saymak mümkün değildir. Bu kişiler, ahlaka, kamu düzenine veya kanuna aykırı yahut konusu itibariyle imkânsız bir iş görme teklifini kabul etmeyebilirler.

³⁶ Sarı, s. 34.

³⁷ Aslan, K. L., & Güler, A. A.; Vekilin Özen Yükümlülüğü ve Basiretli Vekil Kavramı. *Hukuk Fakültesi Dergisi*(1), 51-72. 11 12, 2022 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1367744> adresinden alındı, 2020, s.52; Zevkliler & Gökyayla, s. 642; Eren, s. 724.

Kısaca, TBK. m. 503'te yer alan kabul karinesinin işleyebilmesi için vekil, ya resmi bir sığata sahip olmalı veya vekâlet konusu işi mesleki faaliyet olarak görmelidir ya da iş gördüğünü ilan etmiş olmalıdır. Bu durumlardan herhangi biri içerisinde bulunan vekil, kendisine yöneltilen vekâlet sözleşmesi kurma önerisini hemen reddetmedikçe öneriyi kabul etmiş sayılır.

Türk Borçlar Kanunu m. 503'de yer alan “*hemen reddedilmedikçe*” ifadesinin anlamı, lafzî olarak değil, içerdiki anlam itibariyle, somut olayın özelliklerine göre değerlendirilmelidir³⁸. Vekile, bir işi görme veya bir işlemi yapma konusunda, kendisine yöneltilen icabı kabul edip etmeyeceğini düşünmek ve değerlendirmek için en azından kısa, makul bir süre tanınmalıdır³⁹.

Vekâlet veren açısından da örtülü (zımni) kabul olasıdır. Örneğin, kendi yararına bir iş gerçekleştirilmesine ses çıkartılmaması veya işin görülmesini takiben vekilin ücretinin ödenmesi ya da gerçekleştirilen işin sonucundan faydalanılması; vekil ile vekâlet veren arasında zımnen de olsa bir vekâlet sözleşmesi kurulduğunu gösterir⁴⁰. Fakat işin görülmesinde vekâlet verenin yararı yoksa, itiraz etmese dahi vekil ile vekâlet veren arasında bir sözleşmeden bahsedilemez⁴¹.

1.3.2. Zorunlu olmayan unsurlar

1.3.2.1. Ücret ve şekil unsuru

Türk Borçlar Kanunu m. 502/3'e göre ücret, vekâlet sözleşmesinin yasal ve mecburi bir unsuru değildir. Ancak, vekâlet sözleşmesine ücret konusunu içeren hüküm konulmuş veya buna ilişkin bir teamül var ise vekil, ücret isteme hakkına sahiptir.

³⁸ Eren, s. 724; Zevkliler, s. 643; Aral & Ayrancı, s. 456.

³⁹ Yavuz& Acar& Özen, s. 1176; Tandoğan, s. 388; Aral & Ayrancı, s. 456.

⁴⁰ Zevkliler & Gökyayla, s. 643; Tandoğan, s. 389.

⁴¹ Tandoğan, s. 389-390, Zevkliler& Gökyayla, s. 643; Eren, s. 723.

Vekâlet sözleşmesinde ücretin zorunlu unsur olmamasının tarihi bir sebebe dayandığı bilinmektedir. Bu sebep, Roma Hukuku'ndan gelmektedir⁴². Buna uygun olarak, TBK. m. 502/3'te, ancak bir sözleşme tutanağı ve teamül varsa vekilin ücret alabileceği öngörülmüştür. Günümüzde, değişen ekonomik koşullar, sosyal ve ticari hayatın gerekleri, pek çok mesleki faaliyet kapsamında görülen işin ücrete tabi kılınmasını zorunlu hale getirmiştir. Hatta bugün artık, vekâlet sözleşmesinin karine olarak ücretli bir sözleşme haline geldiği söylenebilir⁴³.

Vekâlet sözleşmesinin ücret karşılığında olacağı bir sözleşme tutanağı ile belirlenebilir. Ücretin belirlenmesi sözleşmenin kurulması sırasında olabileceği gibi iş görülürken, hatta sonradan da yapılabilir⁴⁴.

Vekâlet ücret karşılığı olmasının teamül gereği olduğu durumlar da vardır. Örnek olarak mimarların, doktorların, özel öğretmenlerin, bankaların hizmetleri karşılığında ücret talep etmeleri teamül gereğidir⁴⁵.

Vekilin ücret talep etme hakkı bazı özel kanunlarda öngörülmüş olabilir⁴⁶. Örnek olarak, vasiyeti gerçekleştirme görevini içeren TMK. m. 550/4'te veya 1136 sayılı Avukatlık Kanunu m. 163 ve 164'te ya da Noterlik Kanunu m. 112'de durum böyledir. Avukatların üstlendikleri vekâletin her durumda ücret karşılığı olduğu, 1136 sayılı AvK. m. 164 /2 ve 4'de açıkça hükme bağlanmıştır⁴⁷. Gerçekten de bu maddelerde, avukatlık ücretinin serbestçe kararlaştırılacağı; ücrete dair yazılı bir sözleşme bulunmayan durumlarda asgari ücret tarifesinin uygulanacağı düzenlenmiştir. Ayrıca, AvK. m. 164/4'te, ücret karşılığı olmaksızın alınan davalarda, bu durumunun baroya bildirilmesi öngörülmüştür⁴⁸.

⁴² Zevkliler & Gökyayla, s. 640; Eren, s. 729; Tandoğan, s. 365.

⁴³ Gümüş, s. 130; Aral & Ayrancı, s. 452; Zevkliler & Gökyayla, s. 640.

⁴⁴ Tandoğan, s. 365; Zevkliler & Gökyayla, s. 641; Aral & Ayrancı, s. 452.

⁴⁵ Yavuz & Acar & Özen, s. 1168; Aral & Ayrancı, s. 452; Zevkliler & Gökyayla, s. 640.

⁴⁶ Aral & Ayrancı, s. 452; Tandoğan, s. 366; Eren, s. 729.

⁴⁷ *Avukatlık Kanunu*. (2023, Ocak 3). Mevzuat Bilgi Sistemi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=1136&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> adresinden alındı.

⁴⁸ Aksu, R. (2016). Avukatlık Sözleşmesinin Unsurları ve Hukuki Niteliği. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*(27), s. 861-890; Tandoğan, s. 366.

Görüldüğü gibi Avukatlık Kanunu'na göre, avukatlık sözleşmesinde ücret, sözleşmenin zorunlu unsurudur. Bu unsur, Yargıtay HGK kararında şu şekilde geçmektedir: *“Avukat ile müvekkil arasında imzalanan sözleşme vekâlet sözleşmesi niteliğindedir. Ancak genel bir vekâlet sözleşmesinden farklı olarak Avukatlık Kanunu gereğince “ücret”, sözleşmenin zorunlu unsurudur. Avukat bu sözleşme ile hukuki yardımda bulunmayı, müvekkil ise yapılan hukuki yardım karşılığında bir ücret ödemeyi üstlenmektedir. Ücretin sözleşme ile belirlenmesi zorunlu olmayıp işin görülmesinden önce veya sonra kararlaştırılması mümkündür. Yanlar arasında ücret konusunda yazılı veya sözlü bir sözleşmenin yapılmaması hâlinde ücret, Avukatlık Kanunu ve Avukatlık Asgari Ücret Tarifesine göre belirlenir*⁴⁹. Yine, Anayasa Mahkemesi'nin 2004 yılında aldığı bir kararda *“Vekâlet ücreti, savunma hakkının en önemli parçası olan hukuki danışmanlık görevinin, konunun uzmanı hukukçular tarafından yapılmasının doğal sonucudur. Avukatların mesleklerini serbestçe ve herhangi bir kaygı olmadan yapabilmeleri için yaptıkları hizmetin karşılığı olan makul bir ücret almaları gerekir”* denmektedir⁵⁰.

AvK. m. 164/1'e göre avukatın alacağı ücret, vekâlet verene sunduğu hukuki yardıma karşılık gelen ücrettir. Aynı maddenin devamında, f. 2'de %25'i aşmamak kaydıyla, hüküm ya da dava olunacak şeyin belirlenen bir yüzdesi, avukatlık ücreti olarak kararlaştırılabilir. AvK. m. 164/3'deki ifadeye göre bu türde yapılmış ücret sözleşmeleri, davaya ilişkin para haricindeki mal ve hakların bir bölümünün avukata ait olacağı hükmünü içeremez. Örnek olarak yürütülecek bir tapu iptal tescil davasındaki taşınmazın %25 hissesinin avukata hizmeti karşılığında verileceği şeklindeki sözleşme hükmü geçersizdir. Yine, AvK. m. 164/2'de yer alan ve ücret tavanı üzerinde meblağ içeren sözleşmeler geçersiz olacağından m. 164/2'de belirtilen tavan miktarına uygun olarak düzenlenmelidir. Ancak, Av. K. m. 163/2 gereği sözleşme ifa edilmişse, geçersizliği ileri sürülemez.

⁴⁹ Kurtoglu, T.; *Akdi Vekâlet Ücreti ve Avukatın Hukuki Sorumluluğu*, Yetkin Yayınları, Ankara 2016, s.24-25.

⁵⁰ Yargıtay HGK., T. 16.02.2021, E. 2017/3(13)- 589, K. 2021/95.

Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi, avukatın vereceği tüm hukuki hizmetlerde alacağı en az ücreti belirlemektedir. Bu tarifenin altında vekâlet ücreti belirlenmesi mümkün olmadığı gibi, avukatın ücret talep etmeden dava alması durumunda, bu durumun baro yönetimine bildirilmesi gerekmektedir.

Değeri para ile belirlenemeyen işlerde, taraflar arasında avukatlık ücreti kararlaştırılmamışsa yine bu tarife uygulanır. Avukatlık ücretinin belirlenmediği, yazılı ücret sözleşmesinin olmadığı, ücretin ifade edilmediği, tartışmalı olduğu ya da sözleşmesinin ücrete dair hükmünün geçersiz olduğu hallerde; değeri parayla ölçülebilen iş ve davalarda, asgari ücret tarifesinin altında olmamak şartıyla, ücrete ilişkin itirazı incelemeye yetkili merci tarafından davanın kazanılan kısmı için avukatın emeğine karşılık, ilâmın kesinleştiği tarihteki müddeabihin değerinin %10'u ile %20'si arasındaki bir tutar avukatlık ücreti olarak belirlenir.

Uygulamada, avukatlık ücretinin belirlenmemesi sonucu taraflar arasında çıkan uyuşmazlıklarda hâkim, gerçekleştirilen işin ekonomik değerini, gerektirdiği uzmanlık seviyesini, harcanan zaman ve emeği dikkate alarak bir ücret belirler. Yine değeri para ile ifade edilemeyen iş ve davalarda Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi uygulanır.

Türk Borçlar Kanunu'na göre vekâlet sözleşmesinin geçerli olması için herhangi bir şekil şartı bulunmamaktadır⁵¹. Vekâlet sözleşmenin konusunu oluşturan hukuki işlemin veya işin şekle bağlı bir işlem olması, vekâlet sözleşmesini şekle bağlı kılmaz⁵². Taraflar, vekâlet sözleşmesini dilerlerse yazılı veya sözlü, dilerlerse resmi şekilde yapabilirler. Gerçekten de vekilin borcu, vekâlet sözleşmesinde yer alan işin görülmesinden ibarettir. Dolayısıyla, vekâlete konu hukuki işlem için gereken şekil şartı, vekâlet sözleşmesinin kendisini etkilemez.

⁵¹ Eren, s. 725; Yavuz, s. 1170; Akipek, s. 37; Yalçınduran, s. 45; Başpınar, s. 76.

⁵² Yavuz & Acar & Özen, s. 1170-1171; kuralın istisnası için bkz. Eren, s. 726, "Türk Hukuk uygulamasında, taşınmaz satımına ve tescil talebine ilişkin vekalet sözleşmesinin resmi şekilde yapılması gerekmektedir. Gerçekten, 7.10.1953 tarih ve 8/7 sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı bu merkezdedir."

Yargıtay, uygulamada taşınmazların tapu dairelerinde satış ve alımlarına ilişkin vekâlet sözleşmelerinin resmi biçimde yapılması koşulunu aramaktadır. Bu şekle uyulmadığı takdirde Tapu Dairesi tarafından vekilin yetkisi kabul edilmemektedir. Tapu Sicil Tüzüğü m. 13/4’te bu durum açıkça belirtilmiştir⁵³. Ancak, vekâlet sözleşmesi herhangi bir yasal şekle bağlı olmadığı için, resmi biçime uymadan vekâlet verilmesi durumda bu sözleşme geçerlidir ve bu sözleşmeyle tapuda yapılan bir işlem artık geçerli sayılmalıdır⁵⁴.

1.3.2.2. Tarafların istedikleri zaman sözleşmeyi tek taraflı sona erdirebilme yetkisi

Tarafların sözleşmeyi istedikleri zaman tek taraflı olarak sona erdirebilme hakkı; istifa ve azil hakkı olarak da tanımlanabilir. Vekilin, tek taraflı olarak vekâlet sözleşmesini sona erdirmesi, vekâletten istifa; vekâlet verenin sözleşmeyi tek taraflı sonlandırması ise vekâletten azildir.

Türk Borçlar Kanunu m. 512’ye göre:

“Vekâlet veren ve vekil, her zaman sözleşmeyi tek taraflı olarak sona erdirebilir.”

Bunun anlamı, vekil her zaman vekâlet görevinden istifa edebilir. Bununla birlikte vekâlet veren de her an için vekili azledebilir. Böylece, taraflar vekâlet sözleşmesini, tek taraflı olarak ortadan kaldırabilirler. Vekâlet verene ve vekile tek taraflı tanınan bu hak, özelliği itibariyle bozucu yenilik doğuran haktır⁵⁵. Karşı tarafın hakimiyet (hukuk) alanına ulaştığında sonuç doğuran bu haktan, önceden feragat etmek mümkün olmadığı gibi, bu hak kullanıldıktan sonra bunu geri almak da söz

⁵³ RG: 17/08/2013, sayı : 28738.

⁵⁴ Zevkliler & Gökyayla, s. 645; Aral & Ayrancı, s. 475; Tandoğan, s. 619-620.

⁵⁵ Yavuz & Acar & Özen, s. 674; Eren, s. 727; Tandoğan, s. 620; Zevkiler & Gökyayla, s. 670.

konusu değildir. Sözleşmeyi her zaman sona erdirebilmek, diğer iş görme sözleşmelerinden vekâlet sözleşmelerini ayıran bir unsurdur⁵⁶.

Türk Borçlar Kanunu m. 512’de taraflara tanınan, “sözleşmeyi tek taraflı olarak her zaman sona erdirme hakkı”, vekâletin temelinde yatan karşılıklı güven ilişkisinin doğal bir sonucudur. Tarafların tek taraflı fesih hakkı, emredici nitelikte olup; bu hakkı ortadan kaldırmaya veya sınırlandırmaya yönelik (cezai şart veya belirli sürede kullanma gibi) koşul ya da anlaşmalar geçerli değildir⁵⁷.

1.4. Uygulamada Yaygın Olarak Kullanılan Vekâlet Sözleşmesi Örnekleri

1.4.1. Avukatlık sözleşmesi

Avukatlık sözleşmesi, bir tarafta avukatın diğer tarafta iş sahibinin yer aldığı ve avukatın belirlenen bir hukuki hizmette bulunma karşılığında, iş sahibinin yine belirli bir ücreti üstlendiği, tam iki tarafa borç yükleyen bir sözleşmedir.

Avukatlık faaliyetleri, prensip olarak vekâlet sözleşmesinin konusunu oluşturmaktadır. Vekâlet sözleşmelerinde ücret zorunlu olmayan unsur iken, avukatlık sözleşmesinde ücret, kanunen zorunludur. Ücretin zorunlu unsur olması, avukatlık sözleşmesinin vekâlet sözleşmesi olarak nitelendirilmesini engellemez.

1.4.2. Hekimlik sözleşmesi

Hekimlik sözleşmesi, bir tarafta hekimin diğer tarafta hastanın veya kanuni temsilcisinin yer aldığı; hekimin, muayene, teşhis ve tedavi süreçlerinde tıp biliminin gerektirdiği esaslar çerçevesinde hareket ederek hasta için en uygun tıbbi yöntemi

⁵⁶ Eren, s. 729; Tandoğan, s. 375; Gümüş, s. 127.

⁵⁷ Gümüş, s. 129; Akıncı, s. 66; Yalçınduran, s. 51; Gökyayla, s. 65

uygulamayı üstlendiği, hastanın ise, bunun karşılığında hekime bedel ödemeyi borçlandığı bir vekâlet sözleşmesidir.

Öğretide, özellikle estetik operasyon sözleşmelerinin, eser sözleşmesi niteliğinde olduğunu savunan görüşler ve yargı kararları mevcuttur⁵⁸. Eser sözleşmesinden farklı olarak, vekâlet sözleşmesinde vekilin, iş görme sonucunda olumlu bir sonuç ortaya çıkarması gerekli değildir. Hedeflenen sonuç olmadığı takdirde hekim sorumlu değildir. Gerçi, hekimlik sözleşmesinde de hekimin, mesleki bilgilerini kullanarak işini özenle görme borcu bulunmakla birlikte, sonuç doğmadığı takdirde, sorumluluğu söz konusu değildir. Bu yönüyle, öğretide hâkim görüş eser sözleşmesi dışındaki, hasta ile hekim arasındaki ilişkiyi bir vekâlet sözleşmesi olarak kabul etmektedir⁵⁹.

Uygulamada, bazı özel durumlarda hekim ile hasta ilişkisinin eser sözleşmesi niteliğini kazandığı görülmektedir. Örneğin, diş tedavisinde doktor ile hasta arasındaki ilişki niteliği itibariye vekâlet sözleşmesi iken; dişin protezini konu alan akdi ilişkide hasta ile hekim arasındaki sözleşme, hukuki özelliği itibariyle eser sözleşmesidir⁶⁰. Aynı şekilde, hekim ile hasta arasında, estetik operasyonla daha güzel görünmeyi konu edinen sözleşmeler de eser sözleşmesine ilişkin hükümlere tabidir⁶¹.

⁵⁸ Ayan, M.; *Tıbbi Müdahalelerden Doğan Sorumluluk*, Kazancı Yayınevi, Ankara 1991, s.53; Özay, M.; *Estetik Amaçlı Tıbbi Müdahalelerde Hekimin Hukuki Sorumluluğu*, Yetkin Yayıncılık, Ankara 2006, s. 47; Karataş, İ.; *Eser (İnşaat Yapım) Sözleşmeleri*, Adalet Yayınevi, Ankara 2009, s.201; Kaya, M.; Hekimin Hastayı Aydınlatma Yükümlülüğünden Kaynaklanan Tazminat Sorumluluğu. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 45-82. 11 18, 2022 tarihinde Türkiye Barolar Birliği Dergisi Web Sitesi: <http://tbldergisi.barobirlik.org.tr/m2012-100-1181> adresinden alındı; 2012, s.62.

⁵⁹ Tandoğan, s. 360; Yavuz, s. 634; Ayan, s. 53-56; Eren, s. 721.

⁶⁰ Yargıtay 15. HD.'nin 2006/4800 E., 2007/5945 K. sayılı ilamında yer aldığı üzere: “Diş tedavisinde, hasta ile doktoru arasındaki hukukî ilişki vekâlet sözleşmesi (BK'nın 386 vs.); diş protezinde ise eser sözleşmesi (BK'nın 355 vd)dir. Diş tedavisinde, doktorun yükümlülüğü, tıp dünyasında kabul edilen yöntemi uygulayarak, hastasını tedavi etmektir. Dolayısıyla, vekâlet sözleşmesinde, sonucun taahhüdü yoktur. Başka bir anlatımla tüm tedaviye rağmen hasta iyileşmese dahi, doktor yükümlülüğünü yerine getirmiş olur ve ücrete hak kazanır. Oysa, eser sözleşmesinde, doktor (yüklenici) belli bir sonucu (eser) taahhüt etmektedir. Sonuç gerçekleşirse, yani hastanın kullanabileceği amaca uygun bir protez gerçekleşirse yüklenici sayılan doktor, borcunu ifa etmiş sayılır ve ücrete hak kazanır.” (Benzer nitelikte Yargıtay, 15. HD. 2010/5327 E., 2010/6334 K.; 3. HD 2011/19821 E., 2012/4726 K.)

⁶¹ Yargıtay 15. HD.'nin 2020/305 E., 2020/3086 K. sayılı kararına göre: “Davacı ile davalı arasındaki sözleşme, estetik-niteliği itibariyle güzelleşme amaçlı olarak kurulduğundan hekim ile hasta arasında tedaviye ilişkin vekâlet sözleşmesinden farklı olduğu ve eser sözleşmesi hükümlerinin uygulanması gerektiği

1.4.3. Mimarlık sözleşmesi

Günümüzde, mimarlık sözleşmesinin vekâlet sözleşmesi mi yoksa eser sözleşmesi mi olduğu konusunda farklı görüşler savunulmaktadır⁶². Mimarın, mimarlık sözleşmesinde üstlendiği edimin konusu, sözleşmenin hukuki niteliği bakımından belirleyicidir. Çünkü, tek tip mimarlık sözleşmesinden söz etme imkânı yoktur.

Örneğin, bir mimari proje düzenleme sözleşmesi, niteliği itibariyle bir iş görme sözleşmesidir. Mimar, yapı sahibinin üstlendiği ücret ödeme borcu karşılığında, bir yapının mimari projesini düzenleme borcu üstlenmektedir. Mimarın, bir binaya ait projeyi düzenlemesi eser sözleşmesine konu olurken; aynı mimarın bir inşaat yapımını idare ve kontrol etmesi vekâlet sözleşmesine konu olmaktadır.⁶³

Yargıtay’a göre de mimari proje düzenleme sözleşmesi bir eser sözleşmesidir.⁶⁴ Mimari proje düzenleme sözleşmesinin, eser sözleşmesi hükümlerine tabi olduğuna ilişkin verdiği gerekçeli kararında Yargıtay: “Çalışmanın ilk kesiminde mühendis, geometri biliminin ve tekniğinin verilerinden yararlanarak bir tasarı yapmakta ve işverene kesinkes bağlı olmaksızın bir yapıt (eser) oluşturmakta, diğer bir deyimle

anlaşılmaktadır. Eser sözleşmesini düzenleyen TBK’nın 470. maddesi uyarınca yüklenicinin edimi, bir eser meydana getirmeyi, iş sahibinin edimi ise karşılığında bedel ödemeyi üstlenmesidir. Eser sözleşmesinin bu vasfı gereği yüklenici sonucu garanti etmektedir. Davacı, karın bölgesindeki yağlarını aldırarak suretiyle güzelleşme amaçlı davalıya başvurmuş olduğuna göre, estetik ameliyat yapılmak suretiyle istenilen ve kararlaştırılan amaca uygun güzel bir görünüm sağlanmasının taraflar arasındaki eser sözleşmesinin konusu olduğu açıktır. Burada sözleşme yapılmasının nedeni belli bir sonucun ortaya çıkmasıdır. Eser yüklenicinin sanat ve becerisini gerektiren bir emek sarfı ile gerçekleşen sonuç olup, yüklenici eseri iş sahibinin yararına olacak şekilde ve ona hiçbir zarar vermeden meydana getirmek yükümlülüğü altındadır.” (Benzer nitelikte Yargıtay, 15. HD. 2019/3257 E., 2020/1565 K.; 15. HD. 2018/5523 E., 2019/801 K.; 3. HD. 2015/7414 E., 2016/4865 K.)

⁶² Gümüş, s. 132-133, “Bir yapıya ilişkin plan ve projenin hazırlanması ile ilgili iş ve hizmet görmeyi kapsayan ‘plan ve proje (düzenleme) sözleşmelerini’ hâkim öğretisi, bu sözleşmede mimarın plan ve proje çizme faaliyetini ‘fikri eser niteliğinde’ bir maddi sonuç olarak görerek, eser sözleşmesi olarak kabul etmektedir. Diğer bir görüş, burada bir vekalet sözleşmesinin varlığını kabul eder. Buna karşılık biz, plan ve proje sözleşmelerini, fikri istisna görüşünün reddine bağlı olarak bir sui generis sözleşme olarak nitelendirmekteyiz.”

⁶³ Akıntürk, T.; Borçlar Hukuku Genel Hükümler Özel Borç İlişkileri (13. b.), Beta Yayınları, İstanbul 2007, s. 287, Yavuz & Acar & Özen, s. 1184; Yalçınduran, s. 68.

⁶⁴ Yargıtay; Yargıtay Web Sitesi: <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, E.T. 03.05.2023, Yargıtay 10. HD, T. 22.01.1976, E. 1975/4935, K. 1976/1294.

yapının projesini çizmektedir. Bu proje, bilimsel ve tekniksel biçimde onu çizenin tüm özelliklerini taşıyan bir yapıt (eser) sayılmalıdır.” demektedir⁶⁵.

Uygulamada karşılaşılan bir diğer mimarlık sözleşmesi örneğinde, mimar, iş sahibi için müteahhitleri yahut elemanlarını, eserin meydana getirilmesi aşamalarında denetleme veya işi yönetme borcunu üstlenir. Bu örnekte, mimarlık sözleşmesinin vekâlet sözleşmesi olarak kabul edilmesi gerekmektedir⁶⁶

1.5. Vekâlet Sözleşmelerinin Benzer Sözleşmelerden Farkı

1.5.1. Hizmet (İş) sözleşmesinden farkı

Vekâlet ve hizmet sözleşmeleri, hukuki nitelikleri itibariyle iş görme sözleşmesidir. Ancak, her iki sözleşme arasında bazı farklılıklar vardır.

Hizmet sözleşmesi, ivazlı bir sözleşmedir. Bunun yanında vekâlet sözleşmesi ilke olarak ivazsız bir sözleşmedir⁶⁷. Dolayısıyla, vekâlet sözleşmelerinde ücret zorunlu unsur değil iken, hizmet sözleşmelerinde ücret, sözleşmenin esaslı unsurlarındandır. Bu nedenle, hizmet sözleşmelerinde, işin görülmesi karşılığında ücret ödenmesi gerekir.

Vekâlet sözleşmesinde, süre kaydı, asli bir unsur olmayıp, sadece vekilin belirlenen işi görmesi ve bir işlemi yaparak bir emek harcamasını ifade eder. Sonuç almaya yönelik yoğun bir emek harcama söz konusudur⁶⁸. Hizmet sözleşmesinde, önemli olan unsur zamandır. İşçi, belirsiz ya da belirli bir süre için işverenin sevk ve idaresinde çalışmayı borçlanır⁶⁹.

⁶⁵ Yargıtay; Yargıtay Web Sitesi: <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, E.T. 03.05.2023.

⁶⁶ Yavuz & Acar & Özen, s. 1186; Yalçınduran, s. 68.

⁶⁷ Bilge, N.; *Borçlar Hukuku Özel Borç Müinasebetleri*, Sevinç Matbaası, Ankara 1971, s. 207; Berki, Ş.; *Borçlar Hukuku Özel Hüükümler*, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara 1973, s. 157; Tandoğan, s. 168, Eren, s. 730.

⁶⁸ Zevkliler & Gökyayla, s. 483-484; Akipek, s. 35.

⁶⁹ Eren, s. 730-731; Tandoğan, s. 374-375; Zevkliler & Gökyayla, s. 634.

Hizmet sözleşmesinde, işçi ile işveren arasında bağımlılık unsuru bulunmakta olup; işçi, işverene bağımlı olarak ve kural olarak ona ait işyerinde işi görmeyi üstlenir⁷⁰. Vekâlet sözleşmesinde ise TBK. m. 505/1 gereği vekil, vekâlet verenin açık isteklerine uygun davranmak zorunda olsa da bu durum sözleşmenin iki tarafı arasında bir bağımlılık ilişkisi oluşturmaz.

Yargıtay, iki taraf arasında yapılan sözleşmenin vekâlet sözleşmesi mi yoksa hizmet sözleşmesi mi olduğu konusunda, ortaya çıkan bir örnek uyuşmazlık hakkında bu iki sözleşmeyi birbirinden ayıran unsurlarını sıralamıştır. Yüksek Mahkemenin vermiş olduğu karar şu şekildedir:

“... Hizmet sözleşmesi ile vekâlet sözleşmesini ayıran unsurlar şöylece sıralanabilir:

Hizmet sözleşmesinde işçi, genellikle işverene ait işyerinde çalışır. Vekâlet sözleşmesinde ise vekil, kendine ait işyerinde çalışır. İki sözleşmeyi ayırmakta bu unsur çok önemli yer tutmaktadır. Bu çalışmanın günün bütün saatleri için olması gerekmez. Örneğin avukatın her gün için günde birkaç saat dahi olsa işverenin yerinde çalışması halinde, diğer koşullar da bulunmak şartıyla aradaki ilişkin hizmet sözleşmesidir.

Hizmet sözleşmesinde ücret genellikle zaman üzerine belirlenir. Vekâlet sözleşmesindeki ise yapılan iş, ücretin tespitinde esas alınır. Hizmet sözleşmesinde bağımlılık unsuru daha açık ve seçiktir. Her ne kadar Borçlar Kanunun 389. maddesine göre, müvekkilin talimat verme yetkisi varsa da, bu talimat hizmet sözleşmesinden farklıdır.

Vekâlet sözleşmesinde vekilin, müvekkilin temsil yetkisi olduğu halde, hizmet akdinde genellikle işçinin işvereni temsil yetkisi bulunmamaktadır. Hizmet sözleşmesinde çalışma zamanı genellikle işveren tarafından tespit edilmiştir. İşçinin muayyen bir zamanda işe başlaması ve yine muayyen bir zamanda işi bırakması

⁷⁰ Tandoğan, s. 364, 374-375; Gümüş, s. 125.; Yavuz & Acar& Özen, s. 1168.

gerektiği halde, vekâlet sözleşmesinde çalışma zamanının tespiti genellikle vekile ait bulunmaktadır.

Ücret söz konusu olmayan durumlarda, hizmet sözleşmesinden söz edilemez. Diğer deyişle ücret unsuru, hizmet sözleşmesinin esaslı unsurunu teşkil eder. Oysa vekâlet sözleşmesinde ücret, esaslı unsurlardan değildir. Bir akdin hizmet sözleşmesi mi, yoksa vekâlet sözleşmesi mi olduğu hususunda kuşkuya düşüldüğünde, vekâlet akdi olduğu asıldır. Diğer deyişle bir sözleşmenin vekâlet akdi mi, yoksa hizmet sözleşmesi mi olduğu saptanamıyorsa, bu sözleşmeyi vekâlet akdi olarak kabul etmek ve o hükümlere tabi tutmak gerekir.

Vekâlet sözleşmesinden doğan uyumsuzluklarda İş Mahkemeleri görevli değildir... ”⁷¹.

Hukuki niteliği itibariyle iş görme sözleşmesi olan vekâlet sözleşmesini, hizmet sözleşmesinden ayıran özellikler, Yargıtay’ın vermiş olduğu benzeri kararlarla uygulamada genel kabul görmüştür.

1.5.2. Eser sözleşmesinden farkı

Vekâlette, ücret ödenmesi (ivaz) zorunlu bir unsur olmadığı halde, işin sahibi yükleniciye eser sözleşmesinde belirlenen ücreti ödemekle yükümlüdür.⁷² Vekâlet sözleşmeleri ivazlı veya ivazsız olabilirken, eser sözleşmesi daima ivazlı bir sözleşmedir ⁷³.

Yüklenici, eser sözleşmesiyle belirlenen eseri bir sonuç olarak ortaya çıkarma borcunu üstlenmektedir. Eser meydana gelmediği sürece yüklenicinin sorumluluğu devam eder. Vekâlet sözleşmesinde vekil, sonuca yönelik bir iş görme veya işlem yapma edimini üstlenmekle birlikte, bu sonucu meydana getirme borcunu

⁷¹ Yargıtay; Yargıtay Web Sitesi: <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, E.T. 03.05.2023, Yargıtay 9. HD, T. 28.05.2009, E. 2008/496, K. 2009/14827.

⁷² Zevkliler & Gökyayla, s. 484; Tandoğan, s. 39, Akipek s. 51.

⁷³ Yalçınduran, s. 59; Eren, s. 732; Tandoğan, s. 24; Yavuz & Acar & Özen, s. 1165.

üstlenmemektedir. Vekâlet ifa sonucu taahhüt edilmediğinden vekil, özen ve sadakat borcuna uygun şekilde davranmakla, somut bir netice elde edemese dahi sorumluluktan kurtulur⁷⁴. Kısaca, vekâlet sözleşmesinde vekil, edimini ifa ederken sadece kusuruyla sebep olduğu zararlardan sorumludur. Eser sözleşmesindeyse, kusurlu olup olmadığına bakılmaksızın yüklenici, eser meydana getirip teslim borcunu yerine getirmezse, TBK m. 475’de yer alan ayıp hükümleri kapsamında sorumludur⁷⁵.

Vekâlet sözleşmesinde, tarafların her an için sözleşmeyi sona erdirmeye hakkı bulunmasına karşın eser sözleşmesinde tarafların dönme hakkı çok daha sıkı şartlara bağlanmıştır⁷⁶.

Gerek eser ve gerekse vekâlet sözleşmesinde güven önemlidir fakat vekâlette, güvenin önemi daha belirgindir. Bu nedenle, eser sözleşmesinde yüklenici, belirlenen işi başkasına yaptırabilmektedir. Vekâlet sözleşmelerinde ise vekil, işi kural olarak şahsen yerine getirmek durumundadır⁷⁷.

Vekâlette, işin görülmesiyle ilgili giderler ve masraflar kural olarak vekâlet verene aitken, eser sözleşmesinde işin görülmesine yönelik giderler yükleniciye ait olup, iş sahibi sadece bedeli ödemekten sorumludur.

Vekâlet sözleşmesinde kural olarak, bir işin görülmesi veya bir işlemin yapılması ile ilgili süre kısıtlaması yoktur.⁷⁸ Eser sözleşmesinde ise süre belirgin bir unsurdur. Eser sözleşmesinde süre, eserin meydana getirilmesi için taraflarca

⁷⁴ Erdoğan, İ.; İstisna Sözleşmesi ve Bazı İşgörme Sözleşmeleri ile Karşılaştırılması, 1990, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 135-172. Haziran 1, 2023 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/pub/suhfd/issue/26614/280261> adresinden alındı, s. 170; Zevkliler & Gökyayla, s. 484.; Berki s. 158; Bilge s. 207.

⁷⁵ Arıkan, M.; Eser Sözleşmesinde İfa İmkansızlığı ve Sonuçları, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, XVI(2), Konya 2008, s. 265-285. Şubat 5, 2023 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/pub/suhfd/issue/26642/281180> adresinden alındı, s. 272; Eren, s. 729.

⁷⁶ Güner, S.; Avukatın Özen Yükümlülüğü, 2000, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, s. 557-586. Nisan 7, 2023 tarihinde <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2000-20002-847> adresinden alındı, s. 560; Zevkliler & Gökyayla, s. 484; Eren, s. 732; Erdoğan, s. 171; Yalçınduran, s. 59.

⁷⁷ Tandoğan, s. 40; Akipek s. 51, Öz s. 47, Yalçınduran, s. 59.

⁷⁸ Akgün, M. Z. (1953), *Vekâlet Akdi ve Benzer Akitlerden Farkı*. Mayıs 3, 2023 tarihinde Adalet Dergisi Web Sitesi: <https://adaletdergisi.adalet.gov.tr/arsiv/adaletdergisi/1953/s12-aralik-1953-sene44-sayfa247-cilt2.pdf> adresinden alındı, s. 1398; Erdoğan, s. 170.

kararlaştırılan bir vadeyi veya işin niteliğine göre belirlenmesi mümkün olan makul bir zaman aralığını ifade eder. Bir başka deyişle, eser sözleşmesi süreli ve eserin süresi içerisinde meydana getirilmesi ile sona erer.

1.6. Vekâlet Sözleşmesinin Kurulması ve Kapsamı

1.6.1. Vekâlet sözleşmesinin kurulması

Sözleşme, TBK. m. 1 uyarınca, tarafların karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanlarıyla kurulur. Vekâlet sözleşmesinde tarafların birbirine uygun irade beyanları gereklidir⁷⁹. Vekâlet sözleşmesi de taraflarının birbirine uygun irade beyanları ile kurulur fakat daha önce değinildiği gibi vekâlet sözleşmesinin kurulmasında herhangi bir şekil şartı bulunmamaktadır.

Vekâlet sözleşmesi, vekâlet verene ait bir işin görülmesi ya da bir işlemin yapılması iradesine karşılık, vekilin de söz konusu işi görmeyi, işlemi yapmayı kabul etme iradesini açıklamasıyla kurulan bir sözleşmedir. Kısaca belirtmek gerekirse vekâlet sözleşmesi, vekâlet verenin önerisine karşı vekilin, buna uygun kabul irade açıklamasıyla kurulan bir sözleşmedir.

Türk Borçlar Kanunu m. 503'te belirtildiği üzere vekâlet sözleşmesi:

*“Kendisine bir işin görülmesi önerilen kişi, bu işi görme konusunda resmî sıfata sahipse veya işin yapılması mesleğinin gereği ise ya da bu gibi işleri kabul edeceğini duyurmuşsa, bu öneri onun tarafından hemen reddedilmedikçe, **vekâlet sözleşmesi** kurulmuş sayılır”*

Aslında, bu madde, vekâleti verenin yaptığı teklifin vekil tarafından örtülü olarak kabul edilmesine ilişkin özel bir dzenlemedir⁸⁰. Diğer bir ifadeyle, vekâlet verenin, sözleşmenin kurulması konusundaki irade açıklamasının, vekil tarafından

⁷⁹ Yalçınduran, s. 33 vd., Akipek, s. 37, Başpınar, s. 75.

⁸⁰ Aslan & Güler, s. 52; Tandoğan, s. 387; Yavuz& Acar& zen, s. 1175.

örtülü olarak kabulü ile vekâlet sözleşmesinin kurulmuş sayılacağına ve tarafları bağlayacağına dair yasal bir düzenlemedir. TBK. m. 503'ün kabul karinesinin çalışması için vekil, ya resmi sifata sahip olmalı veya vekâlet konusu işi mesleki faaliyet olarak görmeli ya da iş gördüğünü ilan etmiş olmalıdır⁸¹. Dolayısıyla, TBK m. 503 dışında, vekâlet sözleşmesi, daima tarafların birbirlerine uygun karşılıklı irade açıklamalarıyla kurulmuş olur.

1.6.2. Vekâlet sözleşmesinin kapsamı

Vekâletin kapsamı TBK. m. 504/1 ve 2 hükmünde belirlenmiştir⁸². Maddeye göre:

“Vekâletin kapsamı, sözleşmede açıkça gösterilmemişse, görülecek işin niteliğine göre belirlenir.

Vekâlet, özellikle vekilin üstlendiği işin görülmesi için gerekli hukuki işlemlerin yapılması yetkisini de kapsar”

Söz konusu Kanun maddesi uyarınca, vekâlet sözleşmesinin kapsamı, öncelikle taraflar arasındaki sözleşmeye göre belirlenir. Bir bakıma, vekilin, vekâlet verenin hangi işini göreceği; işi nasıl ve ne kapsamda ifa edeceği taraflar arasındaki sözleşmeye bağlıdır. Sözleşme serbestisi ilkesi gereği taraflar, vekâletin kapsamını sözleşme özgürlüğü çerçevesinde serbestçe kararlaştırabilirler. Bununla birlikte taraflar, vekâletin kapsamını sözleşmede açıkça belirlemedikleri takdirde, işin niteliğine bakmak gerekir.

Türk Borçlar Kanunu m. 504'ün, aslında hukuki işlemlerin yapılmasına dair vekâleti düzenlediği görülmektedir. Fakat, maddi fiillerle alakalı vekâlette de

⁸¹ Gümüş, s. 138; Zevkliler & Gökyayla, s. 642; Eren, s. 724; Aral& Ayrancı, s. 454.

⁸² Aslan & Güler, s. 54.

vekâletin gerektiği şekilde ifa edilip edilmediğinin tespit için bu düzenlemeden yararlanılabilir⁸³.

Türk Borçlar Kanunu m. 504/ 2'ye göre vekâlet, vekilin üstlendiği işi gerçekleştirebilmesi için gerekli hukuki işlemlere ait yetkileri de kapsadığından, taraflar sözleşmede açıkça belirlemiş olmasalar da vekil, işin gerektirdiği temsil yetkisine dayalı olarak vekâlet veren adına hukuki işlemleri yapabilir. Buna göre vekil, görmeyi üstlendiği işin hukuki fiillerini gerçekleştirmeye de karine olarak izinli sayılır. Bu noktada, tek taraflı bir hukuki işlemle ayrıca bir temsil yetkisi verilmesi gerekmemektedir⁸⁴. Örneğin, bir binanın onarım işi için kat maliklerince vekil tayin edilen kişinin, boya/badana ve tamir/tadilat malzemeleri satın alınma hususunda da yetkili olduğu kabul edilir.

Vekile, her türlü işi yürütme yetkisini içeren genel bir vekâlet verilebilir. Bununla birlikte yalnız belirlenen bir işi yapmak yetkisini içeren özel bir vekâlet de verilebilir. Ancak, Kanun, bazı işlerin görülebilmesi için vekile özel olarak yetki verilmesini zorunlu kılmıştır⁸⁵. Gerçekten de TBK. m. 504/3'e göre:

“Vekil, özel olarak yetkili kılınmadıkça dava açamaz, sulh olamaz, hakeme başvuramaz, iflas, iflasın ertelenmesi ve konkordato talep edemez, kambiyo taahhüdünde bulunamaz, bağışlama yapamaz, kefil olamaz, taşınmazı devredemez ve bir hak ile sınırlandıramaz.”

Madde hükmüne göre, vekilin, vekâlet veren adına dava açabilmesi; onun adına taraf olduğu davada karşı tarafla sulh olabilmesi; onun adına hakeme başvurabilmesi, iflas, iflas erteleme yahut konkordato talep edebilmesi; kambiyo taahhüdünde bulunabilmesi, bağış yapması; kefil olabilmesi veya vekâlet verenin bir taşınmazını devredebilmesi ya da üzerinde sınırlı bir ayni hak tesis edebilmesi için kendisine açıkça özel temsil yetkisi verilmesi gerekir. Kanun maddesinde sayılı yetkiler,

⁸³ Yavuz & Acar & Özen, s. 1176; Tandoğan, s. 393.

⁸⁴ Gümüş, s. 141; Eren, s. 733; Tandoğan, s. 394; Yavuz& Acar& Özen, s. 1177.

⁸⁵ Yavuz& Acar& Özen, s. 1179; Aslan & Güler, s. 53; Tandoğan, s. 397.

vekâletnamede açıkça belirtilmedikçe, vekilin o işi yapma yetkisi yoktur. Kanunda belirtilen özel yetki hallerinin örtülü verildiği iddiası kabul edilemez. Ancak yetki konusundaki eksikliğin, söz konusu işleme sonradan muvafakat vermek suretiyle giderilmesi mümkündür⁸⁶.

Kanunda yer alan özel vekâlete ilişkin hükümlerle getirilen düzenlemenin, sınırlayıcı olup olmadığı hususu doktrinde tartışmalıdır. Kuru'ya göre⁸⁷, özel vekâlet düzenlemesi sınırlayıcı olmayıp, örnek niteliğindedir. Bu nedenle yapılacak hukuki işlemin vekâlet veren için gösterdiği önemden dolayı özel yetki verilmesi gerektiği sonucuna varılmaktadır. Hâkim görüşüne göre ise⁸⁸, özel yetki aranması, sadece vekâlet vereni korumakla kalmayıp, vekille işlem yapan üçüncü kişileri de etkileyerek vekâletin kapsamına yasal bir sınırlama getirdiğinden, kanundaki sayma, örnek gösterme olarak değil, sınırlı bir sayma kabul edilmelidir. Nitekim, hangi işlemin önemli olduğu konusunda takdir mahkemeye bırakıldığında, üçüncü kişiler, işlemin geçersizliği tehlikesiyle karşı karşıya kalır.

Vekilin, vekâleti veren adına bağışlamada bulunması, vekâlet verenin malvarlığında karşılıksız bir eksilmeye yol açacağından, özel yetkiyi gerektiren işlemler arasında sayılmıştır. Kambiyo taahhüdünde bulunmaya ilişkin özel yetki aranması, kambiyo taahhütlerinin takip hukuku, defilerin sınırlanması, sorumluluk ve başka bakımlardan sert hükümlere tabi tutulmuş olmasından ileri gelmektedir⁸⁹.

Türk Borçlar Kanunu m. 504/ 3'de dava açmak, sulh ve tahkim sözleşmeleri yapmak için vekilin özel yetkisinin aranacağı belirtilmekte iken, bu hükme paralel olarak, HMK. m. 74'de, dava vekâletlerine özel yetki verilmesini gerektiren durumlar sıralanmıştır⁹⁰.

⁸⁶ Yavuz & Acar & Özen, s. 1180; Tandoğan, s. 399.

⁸⁷ Kuru, B.; *Hukuk Muhakemeleri Usulü* (1. b.), Demir Yayıncılık, İstanbul 2001, s.1281.

⁸⁸ Tandoğan, s. 397; Yavuz& Acar& Özen, s. 1179.

⁸⁹ Tandoğan, s. 399-402.

⁹⁰ Aslan & Güler, s. 53; Resmî Gazete, T. 04/02/2011, No: 27836, HMK. m. 74: "Açıkça yetki verilmemiş ise vekil; sulh olamaz, hâkimi reddedemez, davanın tamamını ıslah edemez, yemin teklif edemez, yemini kabul, iade veya reddedemez, başkasını tevkil edemez, haczi kaldıramaz, müvekkilinin iflasını isteyemez, tahkim ve hakem sözleşmesi yapamaz, konkordato veya sermaye şirketleri ve kooperatiflerin uzlaşma yoluyla yeniden

Vekâletnamede vekile özel yetki verilmesini içeren bir diğer düzenleme, Tapu Sicil Tüzüğü m. 18/4'te yer almaktadır.⁹¹

Taşınmaz mülkiyetinin devrine, irtifak, rehin gibi bir sınırlı ayni hak tesisine yönelik tescil talebinin vekil vasıtasıyla yapılması halinde, işlemi gerçekleştirecek tapu sicil memurunun, vekilden “işlem konusu işleri yapmaya yetkili olunduğunu” gösteren vekâletname ibraz etmesini istemesi zorunludur.

yapılandırılması teklifinde bulunamaz ve bunlara muvafakat veremez, alternatif uyumsuzluk çözüm yollarına başvuramaz, davadan veya kanun yollarından feragat edemez, karşı tarafı ibra ve davasını kabul edemez, yargılamanın iadesi yoluna gidemez, hâkimlerin fiilleri sebebiyle Devlet aleyhine tazminat davası açamaz, hangileri hakkında yetki verildiği açıklanmadıkça kişiye sıkı sıkıya bağlı haklarla ilgili davaları açamaz ve takip edemez.”

⁹¹ Resmî Gazete, T. 17/8/2013, No: 28738 Tapu Sicil Tüzüğü, m. 18/4: “İstem vekâleten yapılmışsa, vekilden 18/1/1972 tarih ve 1512 sayılı Noterlik Kanunu'na göre düzenlenecek vekâletnamelerde, vekâlet verenin imzasının bulunması zorunludur. Vekil, tevkil yetkisine dayalı olarak bir başkasını vekil tayin etmiş ise, dayanağı olan vekâletname de aranır. Vekilin kimliği belirlendikten sonra, tapu sicilindeki hak sahibi ile vekâletnamedeki vekâlet verenin kimliği ikinci fıkra hükmüne göre karşılaştırılır.”

2. BÖLÜM

VEKÂLET SÖZLEŞMESİNDE TARAFLARIN BORÇLARI

2.1. Vekilin Borçları

Vekâlet sözleşmesinin yasal tanım ve unsurlarından hareketle vekilin borçlarını; vekâlet kapsamındaki işi özenle görme borcu, vekâlet verenin talimatlarına uyma borcu, sadakat ve sır saklama borcu, işi şahsen ifa borcu, hesap verme borcu ve vekâlet ilişkisine bağlı olarak aldıklarını geri verme borcu olarak saymak mümkündür.

2.1.1. İş özenle görme borcu

Vekâlet sözleşmesine bağlı olarak vekil, belirli bir faaliyeti veya belirli bir işi gerçekleştirmeyi; kısaca belirlenen bir işlemi yapmayı borçlanır⁹². Konusu maddi fiil olan vekâlet sözleşmesinde vekil, “bir şeyin yapılması” borcunu üstlenir. “Bir işlemin yapılması” konusunu içeren vekâlet sözleşmesinde ise vekil, “hukuki işlem yapma” borcunu üstlenir⁹³.

Vekil, vekâlet kapsamındaki işi yaparken gereken özeni göstermekle yükümlüdür. Özen borcunun temelinde vekilin üstlenmiş olduğu iş, işlem ya da maddi fiilin gereği gibi sonuçlanması için çaba sarf etme gerekliliği yatmaktadır. Vekilin özeni, vekâlet verenin faydasına sonuçlanacak şekilde işi görmeye ilgilidir⁹⁴. Vekil, vekâlet verenin menfaatine işi görürken yine onun iradesine uygun hareket ederek ona zarar verecek davranışlardan kaçınmalıdır.

⁹² Eren, s. 733; Zevkliler & Gökyayla, s. 632; Tandoğan, s. 355-356; Aral& Ayrancı, s. 447.

⁹³ Yavuz & Acar & Özen, s. 1188; Başpınar, s. 137.

⁹⁴ Başpınar, s. 153; Zevkliler & Gökyayla, s. 650; Akipek, s. 55; Karahasan, s. 1001.

Vekilin işi özenle görme borcu Yargıtay'ın vermiş olduğu bir kararda şu şekilde yer almıştır: “...*Borçlar Kanunu'nun temsil ve vekâlet bağitını düzenleyen hükümlerine göre, vekâlet sözleşmesi büyük ölçüde tarafların karşılıklı güvenine dayanır. Vekilin borçlarının çoğu bu güven unsurundan, onun vekil edenin yararına ve iradesine uygun davranış yükümlülüğünden doğar. Borçlar Kanunu'nda sadakat ve özen borcu, vekilin vekil edene karşı en önde gelen borcu kabul edilmiştir...*”⁹⁵.

Özen borcunun dayandığı kural TMK m. 2'de yer alan dürüstlük kuralıdır. Dürüstlük kuralına uygun davranma yükümlülüğü, vekâlet sözleşmesinde özen borcu olarak karşımıza çıkmaktadır. TMK. m. 2'deki dürüstlük kuralı, taraflara belli bir şekilde davranma yükümlülüğü getirmektedir. Vekil, özen borcunun gereği olarak, hedeflenen sonucun başarıyla ortaya çıkması için mesleki bilgi, birikim ve becerisi ile genel yaşam tecrübesini kullanarak hayatın olağan akışı doğrultusunda gereken girişim ve davranışlarda bulunarak sonucu olumsuz kılacak davranışlardan uzak durmak zorundadır⁹⁶. Yargıtay da özen borcunun kapsamını; vekilin iş görmesiyle amaçlanan sonucun başarılı olması için deneyimlerine ve işlerin normal gidişatına göre gerekli girişim ve davranışlarda bulunarak başarılı sonucu engelleyecek hareketlerden kaçınma borcu olarak görmüştür⁹⁷.

Vekilin özen borcunun yasal dayanağını oluşturan TBK. m. 506/ 2'ye göre:

“Vekil, üstlendiği iş ve hizmetleri, vekâlet verenin haklı menfaatlerini gözeterek, sadakat ve özenle yürütmekle yükümlüdür.”

Türk Borçlar Kanunu m. 506/3'te ise vekilin işi özenle görme borcunun tespitinde esas alınacak kriter belirlenmiştir. Buna göre:

⁹⁵ Yargıtay; Yargıtay Web Sitesi: <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, E.T. 13.05.2023, Yargıtay: 1. HD., T. 18.03.2023, E.2003/1082, K.2003/2988. Aynı doğrultuda, 1. HD, T. 08.05.2003, E.2003/5153, K.2003/5628; 1. HD, T. 06.05.2003, E.2003/3909, K.2003/5445; 3. HD, T. 09.09.1985, E.1985/2552, K.1985/5380; 1. HD, T. 24.11.1997, E.1997/13932, K.1997/15049; 1. HD, T. 23.02.2005, E.2005/837, K.2005/1805; 1. HD, T. 09.06.2003, E.2003/6215, K.2003/6884.

⁹⁶ Yavuz & Acar & Özen, s. 1193; Tandoğan, s. 410, Aral & Ayrancı, s.462.

⁹⁷ Yargıtay; Yargıtay Web Sitesi: <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, E.T. 13.05.2023, Yargıtay: 13. HD. 2014/15613 E., 2015/18007 K.

“Vekilin, özen borcundan doğan sorumluluğunun belirlenmesinde, benzer alanda iş ve hizmetleri üstlenen basiretli bir vekilin göstermesi gereken davranış esas alınır.”

Kanunda, özen borcunun tanımının yapılmadığı ancak, özen borcunun tespitinde esas alınacak kriterin belirlendiği görülmektedir. Özen kavramı, yapılacak işin güçlüğüne, zamana, teknolojinin ilerlemesine, sosyal hayatın gelişimine bağlı olarak değişkenlik gösterebileceğinden, kanunda net bir tanımının yapılmayıp yoruma açık bırakılması yerinde olmuştur.⁹⁸ Vekâlet sözleşmesi kapsamında görülecek işin mahiyeti, zorluk derecesi, mesleki bilgi ve uzmanlık gerektirmesi gibi unsurlar önem arz etmektedir.⁹⁹

Kanun maddesinde görüldüğü üzere, vekilin özen borcunun tespitinde, onun kişisel (sübjektif) becerisi veya yeteneği değil, objektif olarak benzer iş ve hizmetleri gerçekleştiren basiretli bir vekilin davranışı esas alınmıştır. Diğer bir ifadeyle, vekilin işi özenle görme sorumluluğu, benzer faaliyet alanında iş ve hizmet gerçekleştiren basiretli bir vekilin göstermesi gereken model davranışa göre belirlenir. Bu sorumluluk, yürürlükten kaldırılan 818 sayılı Borçlar Kanunu’nda daha hafif olan “işçinin sorumluluğu” esas alınarak belirlenmekteyken, 6098 sayılı TBK.’da benzer alanlardaki iş ve hizmetleri gerçekleştiren “basiretli bir vekilin sorumluluğu” esas alınarak daha da ağırlaştırılmıştır. Yargıtay da konuya ilişkin vermiş olduğu kararda, sorumluluğun belirlenmesinde eski ve yeni kanun arasındaki bu farka dikkat çekmiştir.¹⁰⁰

⁹⁸ Başpınar, s. 123; Yalçınduran, s.175;

⁹⁹ Karahasan, s. 1002; Akıncı, s. 17; Akipek, s. 56; Yalçınduran, s. 77; Tandoğan, s. 411; Zevkililer & Gökyayla, s. 650.

¹⁰⁰ Yargıtay; Yargıtay Web Sitesi: <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, E.T. 15.05.2023, Yargıtay 1. HD, T. 13.02.2020, E. 2016/15406, K. 2020/891 “...Vekil edenin yararı ile bağdaşmayacak bir eylem veya işlem yapan vekil değinilen maddenin son fıkrası uyarınca sorumlu olur. Bu sorumluluk BK’de daha hafif olan işçinin sorumluluğuna kıyasen belirlenirken, TBK’de benzer alanda iş ve hizmetleri üstlenen basiretli bir vekilin sorumluluğu esas alınarak daha da ağırlaştırılmıştır...” Aynı doğrultuda, Yargıtay 1. HD., T. 03.03.2021, E. 2020/352, K. 2021/1147; Yargıtay 1. HD., T. 18.10.2017, E. 2015/2248, K. 2017/5483; Yargıtay 1. HD., T. 10.12.2013, E. 2013/15073, K. 2013/17637; Yargıtay 13. HD., T. 03.06.2015, E. 2014/15613, K. 2015/18007.

Vekilin özen borcunun objektif kriterlere dayanması, mesleğin ücret karşılığında yapılmasından kaynaklanmaktadır.¹⁰¹ Vekâlet ilişkisinin, avukat, doktor, mimar gibi meslek sahiplerinin mesleki faaliyetlerinin icrasından doğduğu hallerde vekil, bilinen ve genel kabul gören kural ve yöntemlere hâkim olmak zorundadır. Aksi halde, sorumlu olur. Buna göre vekil, özenli ve dirayetli bir vekilin denk şartlarda göstereceği dikkat ve basireti göstermek zorundadır. Objektif özen kriteri gereğince, işin vekâlet veren için taşıdığı önemin büyüklüğü, gösterilecek özenin derecesini belirlemektedir.¹⁰²

Vekilin, vekâlet sözleşmesiyle üstlendiği sonuca ulaşabilmek için gerekli girişim ve davranışlarda bulunma yükümlülüğü, özen borcunun konusunu oluşturmaktadır. Vekâlet sözleşmesinde vekil, üstlendiği edimin gerçekleşmemesinden sorumlu değildir. Çünkü vekâlet sözleşmesinde vekil, olumlu bir sonuç elde etmek için belirli bir istikamette faaliyette bulunmak, sonucun istenilen şekilde gerçekleşmesi için gerekli özeni göstermekle yükümlüdür. Başka bir deyişle vekil, edimi yerine getirirken, vekâlet verenin istediği sonucun gerçekleşmemesinden değil, böyle bir sonucu doğuracak eylem ve davranışları özenle yapmamasından sorumludur.

Nitekim Yargıtay da vermiş olduğu kararda: “*Vekil iş görürken amaçlanan sonucun elde edilmemesinden değil, bu sonuca kavuşmak için yaptığı çalışmaların özenle görülmemesinden sorumludur. İş sadakatle ve özenle görülmüşse yönelinen sonuca erişilmemiş olsa bile gereği gibi ifa vardır. Vekilin gerekli özeni göstermesine rağmen sonucun elde edilmemesinin rizikosu vekile yüklenemez. Bu riziko müvekkilin üzerinde kalır.*” demektedir.¹⁰³ Bunun anlamı, vekil tarafından üstlenilen eylem özenle görüldüğü takdirde, vekâlet sözleşmesi ile hedeflenen sonuç elde edilememiş olsa dahi sözleşme gerektiği gibi ifa edilmiş sayılır.

¹⁰¹ Yavuz & Acar & Özen, s. 1195; Karahasan, s. 1002; Tandoğan, s. 410-411.

¹⁰² Yavuz & Acar & Özen, s. 1195; Tandoğan, s. 410; Yalçınduran, s. 77; Eren, s. 743; Gümüş, s. 160.

¹⁰³ Yargıtay; Yargıtay Web Sitesi: <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, E.T. 17.05.2023, Yargıtay:13. HD.2014/15613 E.,2015/18007 K.,13. HD. 2012/6667-13924,13. HD.2013/19061 E.,2014/21353 K.

Vekâlet sözleşmesi yönünden vekilin özenle ifa borcu bir yan borç değil, asli bir borçtur¹⁰⁴. Zira vekilin ediminin konusu, özenle ifadır. Vekâlet sözleşmesinde vekil, özenle ifa borcunu yüklenirken, ifanın sonucundan sorumlu değildir. Üstlenmiş olduğu bir davada avukatın veya gerçekleştirdiği bir ameliyatta hekimin, arzu edilen sonuca ulaşmak için gereken dikkat ve özeni göstermesiyle borç ifa edilmiş sayılır. İstenilen sonucun ortaya çıkıp çıkmamasının bir önemi yoktur.

Vekilin özen borcu, özelliği itibariyle takip eden borçlarının da temelini oluşturur. Özen borcunu ihmal eden veya önemsemeyen vekilin diğer borçlarını gereği gibi yerine getirmesinin bir anlamı yoktur. Çünkü özen borcu, sözleşme ile kararlaştırılan asıl borcun ifası için gerekli davranışta bulunmaya yönelik bir borçtur.¹⁰⁵

Gerçekten de vekilin sorumluluğu, üstlendiği işi görürken özensiz davranmasından doğmaktadır. Vekilin özen borcu ifa etmesi, hedeflenen sonucun elde edilmesi için geçmiş deneyimlerine ve işlerin bilinen akışına göre gerekli girişim ve davranışlarda bulunmasını, sonucun istenen şekilde doğmasını engelleyecek davranışlardan kaçınmasını gerektirir¹⁰⁶. Örneğin, bir avukatın, üstlendiği davanın aşamalarını gereken şekil ve usulde takip etmemesi, dilekçeleri süresi içerisinde sunmaması, duruşmalara düzenli olarak katılmaması ve böylece davanın vekâlet veren aleyhine sonuçlanması, avukatın özen borcunun ihlalidir. Yine, hekimlik sözleşmesi bakımından, yanlış bir dolgu malzemesi kullanılarak hastanın yüzünde gülümseme bozukluğu oluşması sonucunu doğuran olayda Yargıtay, hekimin özen yükümlülüğüne aykırı davrandığına ve dolayısıyla hukuken sorumlu olduğuna karar vermiştir.¹⁰⁷

¹⁰⁴ Yılmaz, M.; Vekilin Özen Borcu, Ankara 1997, Mart 15, 2023 tarihinde Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi Web Sitesi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> adresinden alındı, s. 19-20; Aslan & Güler, s. 58 ; Özen borcunun bir yan edim borcu olduğunu kabul eden aksi yöndeki görüş için bkz. Başpınar, s. 158; Zevkliler & Gökyayla, s. 652; Ayan, s. 58.

¹⁰⁵ Başpınar, s. 144; Gümüş, s. 161.

¹⁰⁶ Yavuz & Acar & Özen, s. 1192.; Tandoğan, s. 407; Zevkliler & Gökyayla, s. 650.

¹⁰⁷ Yargıtay; Yargıtay Web Sitesi: <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, E.T. 21.05.2023, Yargıtay 13. HD., 18.09.2008 T., 4519/10750 sayılı kararı.

Vekil, sözleşmeyle üslendiği belirli bir işin görülmesi veya işlemin yapılması edimini, özen borcuna aykırı şekilde yerine getirirse, doğan zarardan hukuken sorumlu olur.

Buna göre, sorumluluğun şartları aşağıdaki gibidir:

- Özen borcuna aykırı bir davranış olmalıdır,
- Bundan bir zarar doğmuş olmalıdır.
- Özen borcuna aykırı davranış ile meydana gelen zarar arasında uygun illiyet bağı bulunmalıdır.
- Vekil kusurlu olmalıdır.

Özen borcuna aykırı davranan vekilin sorumluluğu için bu şartların tamamı gerçekleşmiş olmalıdır. İş veya işlemin görülmesi sırasında, özen eksikliği nedeniyle doğan zarardan vekil sorumludur.

Yargıtay, vekilin özenle ifa borcuna aykırı hareket ettiği iddiası ile açılan tazminat istemli davada, vekilin sorumluluğunun kapsamını belirlerken, objektif kriterleri esas almış; mesleki bir faaliyetin icrasını gerektiren hekimlik sözleşmesinde, hekimin en hafif kusurdan dahi sorumlu olacağına hükmetmiştir. Sorumluluğu belirleyen esaslı unsurlara yer verilen karara göre:

“...Vekil, vekâlet sözleşmesine konu olan iş görme borcunu yerine getirirken, yöneldiği sonucun elde edilmemesinden sorumlu değil ise de, bu sonuca ulaşmak için gösterdiği çabanın, yaptığı işlemlerin, eylemlerin ve davranışların özenli olmayışından doğan zararlardan sorumludur. Vekil, özenle davranmak zorunda olup, en hafif kusurundan bile sorumludur. O nedenle, doktorun meslek alanı içinde olan bütün kusurları, hafif de olsa, sorumluluğun unsuru olarak kabul edilmelidir. Doktor, asgari düzeyde dahi olsa, bir tereddüt doğuran durumlarda bu tereddüdünü ortadan kaldıracak araştırmalar yapmak ve bu arada da koruyucu tedbirleri almakla yükümlüdür. Çeşitli tedavi yöntemleri arasında bir seçim yapılırken, hastanın ve hastalığın özellikleri göz önünde tutulmalı, onu risk altına sokacak tutum ve

davranışlardan kaçınmalı ve en emin yol seçilmelidir. Gerçekten de müvekkil (hasta) mesleki bir iş gören doktor olan vekilden tedavinin bütün aşamalarında titiz bir ihtimam ve dikkat göstermesini beklemek hakkına sahiptir. Gereken özeni göstermeyen vekil, TBK'nun 510/1. maddesi hükmü uyarınca vekâleti gereği gibi ifa etmemiş sayılmalıdır. Tıbbın gerek ve kurallarına uygun davranılmakla birlikte sonuç değişmemiş ise doktor sorumlu tutulmamalıdır. Aynı hususlar adam çalıştıran sıfatı ile doktorun görev yaptığı sağlık kuruluşları için de geçerlidir. ”¹⁰⁸

Özen borcunun gereği gibi yerine getirilmediğinin ispat sorumluluğu, vekâlet veren üzerindedir. Bununla birlikte vekâlet veren, vekilin benzer alanda faaliyetlerini sürdüren basiretli bir vekil gibi davranmadığını da ispatla yükümlüdür. Vekâlet veren, özen borcunun gereği gibi ifa edilmemesi nedeniyle beklenen sonucun elde edilemediğini ispat etmesi halinde, vekil, kusursuz olduğunu ispat etmedikçe doğan zararı gidermek zorundadır.¹⁰⁹

Özen yükümlülüğüne aykırı davranan vekilin tazminat sorumluluğunun belirlenmesinde, taraflar arasındaki vekâlet sözleşmesinin ücretli olup olmaması dikkate alınmaktadır. Ücretsiz vekâlet sözleşmesinde, vekilin tazminat borcu hesaplanırken hakkaniyet çerçevesinde indirim yapılmasının uygun olacağı değerlendirilmektedir. Nitekim Yargıtay'ın konuya ilişkin bir uyuşmaz hakkında verdiği karar şu şekildedir:

“...Dava, vekilin özen borcuna dayalı tazminata ilişkindir. Somut olayda davalı, davacıların amcası olup, tarafların müşterek hisseli taşınmazının satışı hususunda davalıya vekâletname verildiği, 190.000 TL olan satış bedelinin davalıya ait otomobilin bagajında muhafaza edilirken çalındığı dosya kapsamından anlaşılmaktadır. Bu miktardaki parayı otomobilin bagajında muhafaza ve bu aracı otoparka bırakan davalının özen borcunu yerine getirmediği için sorumlu tutulmasında bir isabetsizlik yok ise de davacıların amcası olan davalının vekil

¹⁰⁸ Yargıtay; Yargıtay Web Sitesi: <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, E.T. 23.05.2023, Yargıtay 13. HD., T. 23.02.2016 K. 2014/47826, E. 2016/5299 K.

¹⁰⁹ Tandoğan, s. 432; Zevkliler & Gökyayla, s. 652; Yavuz & Acar & Özen, s. 1196.

olarak üstlendiği işi ücretsiz olarak gördüğünden, sorumluluğunun hakkaniyete dayalı sorumluluk olacağı dikkate alınarak TBK. 'nın 98/2 maddesi delaletiyle anılan yasanın 43. maddesi gereği bir hakkaniyet indirimi yapılması zorunludur... ”¹¹⁰

AvK. m. 34’te avukatlık sözleşmelerinde avukatın özen yükümlülüğüne yer verilmiştir. Maddede avukatın üstlendiği görevi, bu görevin kutsallığına yakışır biçimde, özen içerisinde yerine getirmek zorunda olduğu belirtilmektedir. Avukatın özen yükümlülüğünü ihlal etmesi, sorumluluğunu doğurur. Avukatlık kanununda yer verilen, görevi özenle ifa yükümlülüğü, TBK. m. 506/2’de yer alan objektif özen kriteri esas alınarak belirlenmektedir. Yani avukat, benzer bir alanda iş ve hizmet üreten basiretli bir vekilin gösterdiği özeni göstererek bu sorumluluktan kurtulur.

2.1.2. Vekâlet verenin talimatlarına uyma borcu

Türk Borçlar Kanunu m. 505/1’e göre:

“Vekil, vekâlet verenin açık talimatına uymakla yükümlüdür. Ancak, vekâlet verenden izin alma imkânı bulunmadığında, durumu bilseydi onun da izin vereceği açık olan hâllerde, vekil talimattan ayrılabilir.”

Vekil, üstlendiği işi, vekâlet verenin istek ve iradesine, özellikle de direktiflerine uygun şekilde gerçekleştirmekle yükümlüdür. Madde metninden, vekilin üstlendiği işi vekâlet verenin istediği şekilde yapmakla yükümlü olduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu istekler, açık bir beyan şeklinde olabileceği gibi olası irade biçiminde de kendini gösterebilir. Olası irade, koşulların değişmesi ve vekâlet verenden zamanında açık talimat alınmasının mümkün olmaması halinde değerlendirmeye alınmaktadır. Talimatın verildiği tarihten sonraki gelişmelerle

¹¹⁰ Yargıtay; Yargıtay Web Sitesi: <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, E.T. 23.05.2023, Yargıtay 13. HD., T. 11.03.2011, E. 2010/5607 E., K. 2011/3834.

içinde bulunulan koşullar değişmişse, vekilin vekâlet verenden yeni bir talimat alması gereklidir.¹¹¹ Buna uymazsa, doğacak zararlardan sorumludur.

Koşullar, vekâlet verenden talimat alınmasını olanaksızlaştırmışsa, örneğin acil bir durumda vekâlet vereni bulmak olanaksız olur ya da kendisi yurt dışında bulunursa, vekil, verilen talimattan ayrılarak işi görebilir.¹¹² Ancak, bunun için vekâlet verenin talimatından ayrılmaya izin vereceğine ilişkin geçerli bir nedenin bulunması gerekir¹¹³.

Bunun dışında, talimatlardan ayrılan vekilin sorumlu olacağına dair TBK. m. 505/2’de bir hüküm yer almaktadır. Buna göre:

“Bunun dışındaki durumlarda vekil, talimattan ayrılırsa, bundan doğan zararı karşılamadıkça işi görmüş olsa bile, vekâlet borcunu ifa etmiş olmaz.”

*Tandoğan’a göre bu hüküm, vekilin talimattan kanuna aykırı şekilde ayrılması ya da hükümsüz veya amaca elverişsiz talimata kötü niyetle uyuması (dürüstlük kuralına aykırı olarak uyması) hallerinde uygulanır.*¹¹⁴

Vekâlet verenin açık talimatına uygun davranmayan vekil, vekâlet ücretinden de mahrum kalabilir. Nitekim, Yargıtay bir kararında:

“Vekâlet sözleşmesinin en önemli unsurları arasında; vekilin talimata uygun hareket etme borcu, özen borcu ve hesap verme borcu gelmektedir. 6098 Sayılı Borçlar Kanunu’nun 505.maddesindeki (Eski BK 389.) düzenlemeye göre vekil, vekâlet verenin açık talimatına uygun davranmakla yükümlü olup, bu kapsamda vekilin talimata aykırı davranması halinde vekâlet veren, vekilini azletme hakkına sahiptir. Somut uyuşmazlık itibariyle davalının ...3. Noterliği’nin 24.03.2014 tarih 01200 yevmiyeli numaralı cevabı ihtarnamesi ile görevsizlik kararının temyiz

¹¹¹ Tandoğan, s. 436; Bilge, s. 295; Aral & Ayrancı, s. 468; Zevkliler & Gökyayla, s.656.

¹¹² Zevkliler & Gökyayla, s.656; Eren, s. 742; Aral & Ayrancı, s. 468; Gümüş, s. 156-157; Tandoğan, s. 445.

¹¹³ Eren, s. 742; Gümüş, s. 157; Zevkliler & Gökyayla, s.656; Tandoğan, s. 446.

¹¹⁴ Tandoğan, s. 449.

edilmesini istediği açıktır. Davacının davalının cevabı ihtarnamesinden sonra davalıya gönderdiği telgraf metninde "...tarafından yasal anlamda hiçbir sonuç çıkmayacak ve işin sürüncemede bırakacak dosyaların temyiz edilmesi talebiniz tarafımdan kabul edilmemiştir..."demek suretiyle vekil edeni talimatına uymayacağını açıkça beyan etmiş bulunmakla vekil-müvekkil ilişkisinin son bulmuş olması ve bunun davacının talimata uymaması sebep olduğundan davacı vekâlet ücretine hak kazanamayacaktır. O halde, davanın reddine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde davanın kısmen kabulüne karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup, bozmayı gerektirir." demiştir¹¹⁵.

Talimat, tek taraflı bir irade beyanı olup; geçerli olması vekilin kabulüne bağlı değildir. Bununla birlikte vekil, verilen talimata uymak istemiyorsa, istifa hak ve yetkisini kullanabilir. Kaldı ki; vekil, vekâlet verenin ahlaka ve yasalara aykırı veya irade bozuklukları nedeniyle sakat ve geçerliliği olmayan talimatlarına uymak zorunda değildir. Hatta bazı koşullarda vekilin, vekâletin amacına elverişli olmayan talimata da uymaması gerekir¹¹⁶.

Vekâlet ilişkisinde vekil, vekâlet verenin yarar ve talimatlarına uygun hareket ederek ona zarar verecek davranışlardan kaçınma sorumluluğu altındadır. Vekâlet sözleşmesinde, vekâletin yerine getirilmesine dair açık bir hüküm bulunmasa ve aynı zamanda yapılan işlem dış temsil yetki çerçevesinin içinde olsa dahi vekilin vekâlet verenin talimatlarına uyma yükümlülüğü hep vardır. Örneğin vekâlet veren, bir malın satışına dair verdiği vekâlette, vekili, dilediği bedelle dilediği kimseye satış yapabilme konusunda yetkilendirse bile, bu geniş kapsamlı yetki; vekile hiçbir zaman dürüstlük kuralına, sadakat ve özen borcuna gereken önemi vermeyerek, anormal şartlarda satış yapma hakkını vermez. Şayet vekil, iç ilişkide vekâlet verenin talimat ve iradesiyle sınırlandırılan yetkisini, bu sınırlamayı bilen üçüncü kişiyle aşmaya

¹¹⁵ Yargıtay; Yargıtay Web Sitesi: <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, E.T. 27.05.2023, Yargıtay, 13. HD. 2017/9855 E., 2018/6603 K.

¹¹⁶ Tandoğan, s.437-444; Gümüş, s. 157; Eren, s. 742; Aral& Ayrancı, s. 468.

kalkarsa, vekâlet görevini kötüye kullanılmış olur. Bu halde gerek vekil gerekse üçüncü kişi, vekâlet verene verdikleri zarardan müteselsilen sorumlu olurlar.

Yargıtay da konu hakkında vermiş olduğu bir kararında sorumluluğu şu şekilde açıklamaktadır:

“Vekil, vekil edenin yararına ve iradesine uygun hareket etme, onu zararlandırıcı davranışlardan kaçınma yükümlülüğü altındadır. Sözleşmede vekâletin nasıl yerine getirileceği hakkında açık bir hüküm bulunmasa veya yapılan işlem dış temsil yetkisinin sınırları içerisinde kalsa dahi vekilin bu yükümlülüğü daima mevcuttur. Hatta malik tarafından vekilin bir taşınmazın satışında, dilediği bedelle dilediği kimseye satış yapabileceği şeklinde yetkili kılınması, satacağı kimseyi dahi belirtmesi, ona dürüstlük kuralını, sadakat ve özen borcunu göz ardı etmek suretiyle, makul sayılacak ölçüler dışına çıkarak satış yapma hakkını vermez. Vekil edenin yararı ile bağdaşmayacak bir eylem veya işlem yapan vekil değinilen maddenin birinci fıkrası uyarınca sorumlu olur.

Vekil ile sözleşme yapan kişi Medeni Kanun'un 3. maddesi anlamında iyi niyetli ise yani vekilin vekâlet görevini kötüye kullandığını bilmiyor veya kendisinden beklenen özeni göstermesine rağmen bilmesine olanak yoksa, vekil ile yaptığı sözleşme geçerlidir ve vekil edeni bağlar. Vekil vekâlet görevini kötüye kullansa dahi bu husus vekil ile vekâlet eden arasında bir iç sorun olarak kalır, vekil ile sözleşme yapan kişinin kazandığı haklara etkili olamaz. Ne var ki, üçüncü kişi vekil ile çıkar ve iş birliği içerisinde ise veya kötü niyetli olup vekilin vekâlet görevini kötüye kullandığını biliyor veya bilmesi gerekiyorsa vekil edenin sözleşme ile bağlı sayılmaması, Medeni Kanun'un 2. maddesinde yazılı dürüstlük kuralının doğal bir sonucu olarak kabul edilmelidir”¹¹⁷

Vekâlet, tarafların karşılıklı ve birbirlerine uygun iradeleriyle kurdukları bir sözleşme olduğundan, daha sonra verilen talimat, anlaşmanın sınırları içerisinde

¹¹⁷ Yargıtay; Yargıtay Web Sitesi: <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, E.T. 29.05.2023, Yargıtay, 1. HD. 2013/17072 E., 2014/1728 K.

kalmalıdır. Örneğin bir taşınmazın, vekâlet veren adına satışı üzerine kurulan vekâlet sözleşmesinde, vekâlet verenin işbu taşınmazın kiraya verilmesi hususunda vereceği tek taraflı talimat vekili bağlamaz. Kiralama hususundaki yeni talimat, aslında yeni bir icap niteliğinde olup; vekil, kiralamayı konu edinen yeni sözleşme önerisini kabul etmek zorunda değildir. Ancak, uygulamada vekilin genellikle, vekâlet verenden gelen ve vekâletin içeriğini değiştiren talimatları yerine getirerek, örtülü olarak kabul ettiği görülmektedir.

Tandoğan'a göre, vekâlet verenin talimatları: emredici, ihtiyari ve yol gösterici olmak üzere üç gruba ayrılmaktadır¹¹⁸.

Emredici talimat, vekilin uymakla yükümlü olduğu ve asla dışına çıkamayacağı nitelikteki talimattır¹¹⁹. Vekil, emredici talimata uymanın vekâlet verenin yararına uygun olmayacağını düşünse bile, talimat doğrultusunda hareket etmek zorundadır. Örneğin, operasyon (ameliyat) öncesinde hastanın hekimden, sadece yüzündeki gülümseme çizgi ve kırışıklıklarının giderilmesi için dolgu yapmasını istediği bir durumda, hekimin dudak dolgu işlemi yapması, talimat ve iradeye aykırı davranma nedeniyle hekimin sorumluluğunu gerektirir. Vekil, uzmanlığı gereği, talimatın icrasının vekâlet veren yararına olmayacağını düşünüyorsa, istifa etmek suretiyle talimatı uygulamaktan kurtulabilir. Somut olayda hekim, hastada yaptığı detaylı araştırma ve inceleme sonunda, gülümseme çizgi ve kırışıklıklarının dolgu yoluyla giderilmesinin mümkün olmayacağını öngörmüşse, işi yapmaktan vazgeçerek talimattan kurtulabilir.

İhtiyari talimat, vekile ilke olarak yol gösterici nitelikte olmakla birlikte, vekâlet verenin yararı gözetildiğinde, vekilin bundan ayrılmasına izin verilen talimattır¹²⁰. Vekil, sadece talimattan ayrılmayı tercih ederken gerekli özen ve dikkati göstermekle yükümlüdür.

¹¹⁸ Tandoğan, s.444-446.

¹¹⁹ Tandoğan, s. 444.

¹²⁰ Tandoğan, s.445

Yol gösterici talimat, belirli bir durum göz önünde tutularak, söz konusu durumlar çerçevesinde verilmiş bir talimat olup, şartların değişmesi halinde vekile, talimattan ayrılma hakkının açık veya örtülü şekilde saklı tutulduğu talimattır¹²¹. TBK. m. 505/1'in ikinci cümlesinde bahsedilen, talimattan ayrılma hali, yol gösterici talimat bakımından geçerlidir. Vekilin, yol gösterici talimatının dışına çıkabilmesi için vekâlet verene danışıp zamanında açık talimat alma imkânının bulunmaması ve imkân bulunsaydı, onun talimattan ayrılmaya onay vereceğinin kabul edilmesi gerekir. Her iki koşulun birlikte gerçekleşmesi durumunda, TBK m. 505/ 1 gereği vekilin talimattan ayrılması mümkündür.

Vekâletin bir türü olan avukatlık sözleşmesinde de avukatın, müvekkilin talimatlarına uygun hareket etme ve talimatlarını yerine getirme sorumluluğu bulunmaktadır. Avukat da kural olarak temsil ettiği kişinin talimatları ile bağlıdır. Bununla birlikte, mesleğin gerektirdiği hukuk bilgisinden yoksun olan vekâlet verenin her türlü talimatına uygun davranılması mümkün değildir. Müvekkilinin menfaatlerine uygun olmayan, hukuken sakınca doğuracak talimatlara karşı avukatın, müvekkilini bu hususta bilgilendirmesi, gerekli uyarıyı yapması gerekir. Buna rağmen, sakıncalı talimatında ısrar eden müvekkilinden, avukatın yazılı talimat almasının önemi büyüktür. Üzerine düşen her türlü dikkat ve özeni gösterdiğini, aydınlatma yükümlülüğünü tam olarak yerine getirdiğini ispat eden avukat, sorumluluktan kurtulabilir.

2.1.3. Sadakat (bağlılık) ve sır saklama borcu

Vekilin sadakat borcu hem vekâletin ifası sırasında hem de vekâlet sona erdiğinde, kendisine olan güvene uygun olarak vekâlet verenin çıkarlarını, sözleşme ile belirlenen amaç çerçevesinde koruyarak kendi çıkarlarını vekâlet verenin çıkarlarına bağlı tutma yükümlülüğü olarak tanımlanabilir¹²².

¹²¹ Tandoğan, s.445.

¹²² Yalçınduran, s. 78, Yavuz & Acar & Özen, s. 1204; Tandoğan, s. 408-409; Şenocak, K., Mesleki Sorumluluk Sigortası, Turhan Kitabevi, Ankara 2000, s. 354.

Sadakat borcu aslında, hizmet ve eser sözleşmeleri gibi taraflar arasında kişisel ilişki kuran diğer iş görme sözleşmelerinde de bulunmaktadır¹²³. Sadakat borcu, vekilin başkasının işini görmesinden ve işini gördüğü kişinin çıkar ve iradesine uygun hareket etmesinden doğan borçtur¹²⁴.

Bu suretle vekil, sadakat borcunun gereği olarak vekâlet verenin menfaatine göre davranmak, ona zarar getirecek her harekettten kaçınmak zorundadır¹²⁵. Sadakat borcunun gereği olarak vekilin vekâlet vereni bilgilendirme borcu; sır saklama borcu, tavsiyede bulunma borcu; haber verme borcu ve nihayet vekâlet verenin yararına hareket borcundan söz edilebilir.¹²⁶ Vekâlet sözleşmesinde, vekilin sadakat borcu konusunda açık bir hüküm olmasa veya vekâlet verenin herhangi bir direktifi bulunmasa da sadakat borcu vekile yüklenen yasal bir borçtur.¹²⁷

Sadakat borcu, diğer pek çok borçtan farklı olarak hem sözleşmenin uygulanması sırasında hem de sona ermesinden sonra yerine getirilmesi gereken bir borçtur.¹²⁸ Vekil sadakat borcunu, vekâlet görevini objektif iyi niyet kurallarına (TMK m. 2) uygun şekilde yerine getirerek ifa eder.¹²⁹ Yargıtay HGK da verdiği kararda bu hususun altını çizmiştir. Genel Kurul Kararı'nda: *“Sadakatle ifa genel bir anlatımla objektif iyi niyet kurallarına uygun olarak ifa şeklinde tanımlanmaktadır. O nedenle vekil, vekâleti ifada; özen ve sadakat yükümüne aykırı davranışta kusuru pek hafif olsa dahi sorumluluktan kurtulamayacak ve bu yüküme aykırı davranışları halinde uğranılan zararı tazmin etmek zorunda olacaktır.”* denilmektedir.¹³⁰

Yargıtay bu borcun kapsamını bir kararında şöyle ifade etmektedir: *“Sadakat borcu, vekilin kendisine değil, başkasına ait bir işi görmesinden ve işini gördüğü kimsenin menfaat ve iradesine uygun hareket etmesinin vekâletin zorunlu bir unsuru*

¹²³ Eren, s. 745; Tandoğan, s. 409; Aral & Ayrancı, s. 392.

¹²⁴ Tandoğan, s. 407; Aral & Ayrancı, s. 461; Eren, s. 745; Gümüş, s. 154.

¹²⁵ Yavuz & Acar & Özen, s. 1205; Gümüş, s. 154; Zevkliler & Gökyayla, s. 652.

¹²⁶ Eren, s. 746; Akipek, s. 59; Gümüş, s. 155; Yavuz & Acar & Özen, s. 1205.

¹²⁷ Tandoğan, s. 407; Akipek, s. 59, Yalçınduran, s. 79.

¹²⁸ Zevkliler & Gökyayla, s.653; Tandoğan, s. 409; Akipek, s. 58; Eren, s. 746.

¹²⁹ Hatemi, H., & Serozan, R., & Arpacı, A.; *Borçlar Hukuku Özel Bölüm*, Filiz Kitabevi, İstanbul 1992, s. 319-320, Yalçınduran, s. 79.

¹³⁰ Yargıtay; Yargıtay Web Sitesi: <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, E.T. 01.06.2023, Yargıtay HGK., T. 19.09.2012, E. 2012/13-311, K. 2012/599.

olmasından çıkarılabilir. Bu borç gereğince gerek vekâletin devamı sırasında ve gerekse vekâlet ilişkisi sona erdikten sonra vekil, müvekkilin yararını sözleşmenin amacına uygun bir biçimde korumak ve kollamakla yükümlüdür. Bu borç nedeniyledir ki, vekil daima müvekkilin yararını gözeterek hareket etmeli, davranışlarını müvekkilin bu sözleşme ile ulaşmak istediği sonuçlara göre yönlendirmelidir.

Başka bir anlatımla vekil, sadakat borcu gereği olarak müvekkilinin yararına olacak davranışlarda bulunmak ve ona zarar verecek davranışlardan kaçınmakla yükümlüdür. Sadakat borcu, vekâletin nasıl yerine getirileceği konusunda sözleşmede açık bir hüküm olmasa ve müvekkilinin herhangi bir talimatı bulunmasa da yine zorunlu olarak ortaya çıkar”¹³¹

Vekil, sadakat borcu kapsamında, vekâlet veren aleyhine işlem yapmaktan kaçınacağı gibi, vekâlet verenle çıkar çatışması olan üçüncü bir kişinin de vekâletini üstlenmekten kaçınmalıdır. Örneğin, bir avukat, AvK. m. 38/b bendi gereği, aynı işte menfaati zıt olan tarafa avukatlık etmiş veya mütalaa vermiş ise, işi almayıp reddetmek zorundadır. AvK’daki bu hüküm, vekâlette sadakat yükümlülüğünün bir uzantısıdır. Yargıtay konuya ilişkin bir kararında: “...Avukat ve müvekkil arasındaki ilişkinin temeli “güven” unsuruna dayalı olup, davacı avukatların, davalı müvekkilleri ile arasında husumet bulunan dava dışı kardeşinin de vekilliğini üstlenmiş olmaları ve davalının bu durumu kabul etmediğini bildirmiş olmasına rağmen, davalının hasmı durumunda olan kardeşi ile vekâlet ilişkisini sona erdirmemiş olmaları, davalı müvekkilin avukatına olan güvenini sarsan, vekilin sadakat borcuna aykırı davrandığını gösteren bir husustur. O halde davalının, 25.7.2012 tarihli azilname ile davacı avukatları haklı olarak azlettiği kabul edilerek, sonucuna göre bir hüküm kurulması gerekirken, azlin haksız olduğundan bahisle

¹³¹ Yargıtay; Yargıtay Web Sitesi: <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, E.T. 01.06.2023, Yargıtay 3. HD., 2022/2495 E., 2022/4297 K

yazılı şekilde hüküm kurulmuş olması, usul ve yasaya aykırı olup, bozmayı gerektirir.” şeklinde bir hüküm vermiştir ¹³².

Vekil sıfatıyla iş gören avukatın sır saklama yükümlülüğü, AvK’nın 36/1 ve 2’de açıkça düzenlenmiştir. Söz konusu maddede, avukatın meslek sırrını saklama yükümlülüğü düzenlenmiştir. Maddeye göre avukatın, meslek sırrı kapsamında kalan hususlarda tanıklık yapabilmesi, vekâlet verenin rızasına bağlıdır. Bununla birlikte, AvK. m. 36 ve CMK. m. 46’ya göre, avukatların şahitlik yapmaları hususunda vekâlet verenin rızası olsa da avukatların şahitlikten imtina etme haklarının bulunduğu hükme bağlanmıştır¹³³.

Vekâlet veren ile vekil arasındaki güven ilişkisi, vekilin sadakat ve sır saklama yükümlülüğünü zorunlu kılmaktadır. Sır saklama yükümlülüğünün ihlali ile vekâlet vereni zarara uğratan vekil, hukuken sorumludur. Vekâlet veren, sadakat yükümlülüğü ve sır saklama yükümlülüğünün ihlali sebebiyle uğradığı maddi ve gerekse manevi zararların tazminini vekilden talep edebilir.

Vekilin özen borcu, işin görülmesi veya işlemin yapılması sonunda ortadan kalksa da sadakat yükümlülüğü ve bu yükümlülüğünden doğan sır saklama yükümlülüğü, iş bittikten sonra da devam eder.¹³⁴ Sır saklama borcu, vekilin üstlendiği asli edim niteliğindeki işin görülmesi yükümlülüğünden bağımsız olarak değerlendirilmelidir. Nitekim, henüz işin görülmesine başlanmadan önce vekil, vekâlet verenle ilgili özel bilgiler edinebilir; böyle bir halde sadakat borcu, işin ifasından önce başlayabilir. Vekilin sadakat borcu, sadece sırların saklanmasına yönelik değil, aynı zamanda öğrenilen sırların korunması için gerekli önlemlerin alınmasına da yöneliktir.

¹³² Yargıtay; Yargıtay Web Sitesi: <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, E.T. 01.06.2023, Yargıtay 13. HD., 2014/8587 E., 2015/153 K.

¹³³ 1136 Sayılı Avukatlık Kanunu m. 36/1-2: “Avukatların, kendilerine tevdi edilen veya gerek avukatlık görevi gerekse Türkiye Barolar Birliği ve barolar organlarındaki görevleri dolayısıyla öğrendikleri hususları açığa vurmaları yasaktır. Avukatların birinci fıkrada yazılı hususlar hakkında tanıklık edebilmeleri, iş sahibinin muvafakatini almış olmalarına bağlıdır. Ancak, bu halde dahi avukat tanıklık etmekten çekinebilir. Çekinme hakkının kullanılması hukuki ve cezai sorumluluk doğurmaz.”

¹³⁴ Yavuz & Acar & Özen, s. 1205; Eren, s. 746, Tandoğan, s. 409.

Bazı hallerde sır saklama yükümlülüğü, ortadan kalkabilir. Vekâlet verenin rızasının bulunduğu; vekâletin icrası veya vekâlet verenin haklı menfaatinin zorunlu kıldığı haller ile kanuni zorunluluk ve yetkili mercie bildirme yükümlülüğünün bulunduğu hallerde sır saklama yükümlülüğü ortadan kalkmaktadır.¹³⁵ Gerçekten de vekâlet verenin, sırrının açıklanması hususunda verdiği açık veya örtülü rıza, vekâlet vereni sorumluluktan kurtarır. Söz konusu rıza, sırrın açıklanmasından önce verilebileceği gibi sonra da verilebilir.

Vekâlet görevinin yerine getirilmesi veya vekilin haklı menfaatleri, sırrın açıklanmasını zorunlu kılabilir. Bu gibi hallerde, vekâlet verenin menfaati ile vekâlet görevinin icrası arasındaki dengeye çok dikkat edilmelidir. Sorumluluk kapsamındaki sırrın açıklanması, vekâletin ifasının zorunlu kıldığı ölçüde ve sadece gereken kişi veya kurumlarla sınırlı olarak yapılmalıdır. Örneğin avukatın, vekâlet veren adına takip ettiği bir davada, talebinin dayanağını oluşturan özel bir bilgiyi hakimle/ mahkeme ile paylaşması halinde sır saklama yükümlülüğünün ihlalden söz edilemez. Aslında, bu gibi hallerde dahi vekâlet verenin açık ve yazılı talimatını (rızasını) almakta fayda vardır.

Bazı kanunlarda yer alan özel düzenlemeler uyarınca vekilin, vekâlet verene ait sır niteliğindeki bilgileri paylaşma zorunluğundan bahsetmek mümkündür. TCK. m. 280’de, sağlık mesleğini icra edenlerin suçu bildirmeme suçu düzenlenmiştir. Nitekim, söz konusu maddeye göre:

“Görevini yaptığı sırada bir suçun işlendiği yönünde bir belirti ile karşılaşmasına rağmen, durumu yetkili makamlara bildirmeyen veya bu hususta gecikme gösteren sağlık mesleği mensubu, bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.”

TCK’daki özel düzenleme sebebiyle, hekim, ebe yahut hemşirenin hastayı muayene esnasında karşılaştığı bir suç belirtisini yetkili mercie bildirmemesi kendisi

¹³⁵ Tandoğan, s.455; Yavuz, s. 1207; Zevkliler & Gökyayla, s. 653.

yönünden suç oluşturacağından, böyle bir durumda sır saklama yükümlülüğünden söz edilemez.

Vekâlet sözleşmesi ilişkisinde avukat ile müvekkili arasında kurulan güven bağı son derece önemlidir. Mesleğin doğasından kaynaklı olarak, avukatın edindiği sır mahiyetindeki bilgilerin gizli tutulması sadakat borcunun gereğidir. AvK. m. 36, avukatın sır saklama yükümlülüğüne dair kapsamlı bir düzenlemedir.¹³⁶ Genel olarak vekâlet sözleşmesinde olduğu gibi avukatlık sözleşmesinin sona ermesi halinde de avukatın sır saklama yükümlülüğü sona ermez.

AvK. m. 38/b’de yer alan, “avukatın işi reddetme zorunluluğu” da sadakat borcunun bir parçasıdır.¹³⁷ Hüküm gereği avukat, aynı işte menfaati karşı olan tarafa avukatlık ettiğinde veya mütalaa verdiğinde kendisine gelen işi reddetmelidir. Avukatın aynı anda, menfaatleri çatışan taraflara hizmet vermesi kanunla yasaklanmıştır. Bu yasağa aykırı davranmakla avukat, sadakat yükümlülüğünü ağır şekilde ihlal etmiş olur.

2.1.4. Şahsen ifa borcu

Türk Borçlar Kanunu m. 506/ 1’e göre:

“Vekil, vekâlet borcunu bizzat ifa etmekle yükümlüdür. Ancak vekile yetki verildiği veya durumun zorunlu ya da teamülün mümkün kıldığı hallerde vekil, işi başkasına yaptırabilir.”

Kanun hükmünden anlaşıldığı üzere, vekâlet sözleşmesinde, söz konusu işin bizzat vekil tarafından yapılması gerekir. Çünkü, vekâlet sözleşmesi, taraflar

¹³⁶ AvK. m. 36’ya göre: “Avukatların, kendilerine tevdi edilen veya gerek avukatlık görevi gerekse ,Türkiye Barolar Birliği ve barolar organlarındaki görevleri dolayısıyla öğrendikleri hususları açığa vurmaları yasaktır. 4522-3 Avukatların birinci fıkrada yazılı hususlar hakkında tanıklık edebilmeleri, iş sahibinin muvafakatini almış olmalarına bağlıdır. Ancak, bu halde dahi avukat tanıklık etmekten çekinebilir. (Ek cümle : 2/5/2001 - 4667/24 m.) Çekinme hakkının kullanılması hukuki ve cezai sorumluluk doğurmaz.”

¹³⁷ AvK. m. 38/b’ye göre: “Avukat; ... (b) Aynı işte menfaati zıt bir tarafa avukatlık etmiş veya mütalaa vermiş olursa, ...Teklifi reddetmek zorunluluğundadır.”

arasındaki özel bir güven ilişkisine dayanır.¹³⁸ Vekilin şahsen ifa borcu, aynı zamanda onun kişisel özelliklerinden, mesleki bilgisinden ve tecrübesinden doğmaktadır. Yargıtay’ın vermiş olduğu bir karara göre: *“Borçlar Kanunu'nun temsil ve vekâlet akdini düzenleyen hükümlerine göre, vekâlet sözleşmesi büyük ölçüde tarafların karşılıklı güvenine dayanır. Vekilin borçlarının çoğu bu güven unsurundan, onun vekil edenin yararına ve iradesine uygun davranış yükümlülüğünden doğar.”*¹³⁹

Ancak, TBK. m. 506/1’de, vekilin işi şahsen yapma yükümlülüğünün istisnalarına da yer verilmiştir. Buna göre:

- i. Vekâlet verenin, işin başkası tarafından görülmesine rıza göstermesi, (örneğin vekâletnamenin, vekile verilen tevkil yetkisini içermesi.)
- ii. Durumun zorunlu kıldığı hallerin bulunması (örneğin apartman yöneticisinin, yönetim ile ilgili davaları takip etmek üzere avukata vekâlet vermesi)
- iii. Teamülün buna imkân vermesi (örneğin tatile giden bir doktorun, daimî hastaları için yerine başka bir doktoru bırakması).¹⁴⁰

hallerinde vekil, vekâlet konusu işi bir başkasına gördürebilir.

Vekilin, vekâlet konusu işi görmek üzere bir başkasını belirlemesi halinde bu işe *“alt vekâlet”* ve bu üçüncü kişiye de *“alt vekil”* denir. Vekâlet veren, vekile karşı ileri sürebileceği hakları, onun atadığı ve işi yaptırdığı üçüncü kişiye, yani alt vekile karşı da ileri sürebilir.¹⁴¹ Alt vekâlet durumunda, vekâlet veren ile vekil arasındaki vekâlet sözleşmesi devam eder. Alt vekille vekâlet veren arasında ise sözleşmesel bir ilişki yoktur. Bu halde, vekâlet verenin, alt vekile karşı, yasadan kaynaklanan birtakım talep hakları vardır. Vekâlet veren, alt vekilden, alt vekâletin gereği gibi

¹³⁸ Eren, s. 736., Sarı, s. 34; Akipek, s. 61; Tandoğan, s. 456.

¹³⁹ Yargıtay; Yargıtay Web Sitesi: <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, E.T. 03.06.2023, Yargıtay 1. HD., 2016/10709 E., 2017/1725 K.

¹⁴⁰ Yavuz & Acar & Özen, s. 1197.

¹⁴¹ Zevkliler & Gökyayla, s. 658.; Eren, s. 770.

ifasını talep etme hakkına sahip olduğu gibi, ifa etmemesi halinde alt vekil, vekâlet verene karşı tazminat ödemekle yükümlüdür.

Alt vekâlette asıl vekil, alt vekâlet sözleşmesini vekâlet veren hesabına fakat kendi adına yaptığından, burada doğrudan temsil ilişkisi bulunmamaktadır¹⁴². Bununla birlikte vekil, vekâlet veren adına yaptığı bir sözleşmeyle, vekâlet sözleşmesinden doğan borçların ifasını başkasına bırakabilir. Bu halde, vekâlet veren ile vekilin yerine geçen kişi arasında, doğrudan temsil ilişkisi doğar. Vekilin, vekâlet veren adına bir sözleşme yaparak, yerine başkasını koymak suretiyle vekâletteki borçlarının ifasını devredebilmesi için bu konuda özel yetkisinin bulunması gerekir¹⁴³

Türk Borçlar Kanunu m. 507/1 ve 2’de, iş görme edimini üçüncü bir kişiye yaptıran vekilin hukuki sorumluluğu düzenlenmektedir. Madde 507 f. 1’de:

“Vekil, yetkisi dışına çıkarak işi başkasına gördürdüğünde, onun fiilinden kendisi yapmış gibi sorumludur.”

Şu hâlde vekil, yetkisi olmadığı halde bizzat görmesi gereken bir işi üçüncü bir kişiye gördürmüş ve sözleşmeye aykırı bir durum ortaya çıkmışsa, doğacak zararlardan dolayı vekil şahsen sorumlu olur. Başka bir deyişle, vekil, yetkisiz olarak ister kendi adına ister vekâlet veren namına yaptığı bir sözleşmeyle, vekâletten doğan borçlarının ifası için yerine farklı birini koyduğunda, vekâlet sözleşmesine aykırı davranmış olur. Bu durumda vekil, sözleşmeye aykırı davranıştan ve yerine geçen kişinin eylemlerinden doğan zararlardan sorumlu olur.¹⁴⁴ Üçüncü şahsın kusurlu olup olmaması, bu anlamda önem arz etmez. Bununla birlikte, vekilin yerine atadığı kişi, vekâlet sözleşmesine konu işi gereğini yerine getirmiş ve edimi ifa etmiş ise, vekilin sorumluluğundan söz edilemeyeceği gibi, vekâlet verenin de böyle bir ifayı kabul etmemesi dürüstlük kuralına aykırı olur.¹⁴⁵

¹⁴² Eren, s.740; Akipek, s. 113; Gümüş, s. 152; Tandoğan, s. 469.

¹⁴³ Tandoğan, s. 461; Gümüş, s. 148; Zevkliler & Gökyayla, s. 557; Eren, s. 738.

¹⁴⁴ Akipek, s. 160; Zevkliler & Gökyayla, s. 658; Tandoğan, s. 465.

¹⁴⁵ Tandoğan, s. 465.

Türk Borçlar Kanunu m. 507/2’de ise:

“Vekil başkasına vekâlet vermeye yetkili ise, sadece seçmede ve talimat vermede gerekli özeni göstermekle yükümlüdür.”

Üçüncü bir kişiye işi gördürme yetkisi bulunan vekilin, kendi yerine geçen üçüncü kişinin fiilinden sorumluluğu, talimat vermede gerekli özeni gösterip göstermemesine göre belirlenir. Başka bir ifadeyle, yerine başkasını tayin yetkisi bulunan vekil ancak, gerekli özelliklere sahip bir kişiyi seçmemesi halinde veya ona eksik ya da yanlış talimat vermesi halinde, özen yükümlülüğünü ihlalden dolayı, vekâlet verene karşı sorumlu olur. Yargıtay da bu konuda vermiş olduğu bir kararlarda sorumluluğu aşağıdaki şekilde açıklamıştır:

“...Vekil, başkasını tevkile selahiyettar olduğu takdirde, yalnız selahiyetini kullanırken ve talimat verirken takayyüt ve ihtimam göstermekle mükelleftir. Yine vekil yaptığı işin hesabını BK. 392. maddesi hükmüne göre müvekkiline vermeye ve bu cihetten her ne nam ile olursa olsun almış olduğu şeyi müvekkiline vermeye mecburdur.

Yukarıda açıklandığı üzere vekil vekillik görevini ifa ederken özen ve sadakatle ve vekil edenin menfaatine uygun olarak yerine getirmekle mükelleftir. Davalı, vekâletteki yetkisine istinaden satışı yapan kişiyi vekil tayin ederken, o kişiyi seçmekte, ona talimat vermekte kusurlu olmadığını iddia ve ispat edememiştir. Öyle olunca, vekâletin yerine getirilmesinden ve yapılan işin hesabının verilmesinden davalı sorumludur”¹⁴⁶.

Vekâlet ilişkisinde bir avukatın, üzerine aldığı işi bizzat yürütmesi esastır. Fakat bazı durumlarda, başka bir avukatın işe dahil olması veya işin tümüyle devredilmesi mümkündür. AvK. m. 171/1’e göre, yazılı sözleşme olmasa bile avukat işi sonuna kadar takip etmekle yükümlüdür. Maddenin devamında, 171/2’de, vekâletnamede

¹⁴⁶ Yargıtay; Yargıtay Web Sitesi: <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, E.T. 05.06.2023, Yargıtay 13. HD. 2012/5421 E., 2012/14910 K.

başkasını tevkile yetki tanınmış ise, yazılı sözleşmede aksine açık bir şekilde belirtilmedikçe avukatın işi farklı bir avukatla birlikte veya ona devrederek takip ettirebileceği yazılıdır. AvK. m. 171/ 3'te yer alan özel düzenleme gereğiye, işi başka bir avukatla takip eden ya da tümüyle devreden avukat, onun hatalarından ya da sebep olduğu zararlardan dolayı vekâlet verene karşı hem şahsen hem de diğer avukatla birlikte müştereken ve müteselsilen sorumludur. Görüldüğü üzere, avukatın bir başkasını tevkil etmesi halinde, TBK m. 507/2'de yer alan kurtuluş kanıtından yararlanması da mümkün değildir. Avukatın, tevkil ettiği avukatla birlikte sorumluluğu tam teselsül halidir.¹⁴⁷ Yüksek Mahkeme'ye göre:

“...Yetki belgesi vekâlet hükmünde olup, yetki belgeli avukat kusuruyla verdiği zarardan asile karşı diğer avukat ile birlikte müştereken ve müteselsilen sorumludur. Somut olayda; davalı avukat ... yetki belgesi ile yetkilendirilmiş avukattır ve Avukatlık Kanunu 171'e göre kusuru ile verdiği zarardan sorumludur. Ayrıca Avukatlık Kanunu'nun 34. maddesinde gereği Avukatlar, yüklendikleri görevleri, bu görevin kutsallığına yakışır bir şekilde özen, doğruluk ve onur içinde yerine getirmek ve avukatlık ünvanının gerektirdiği saygı ve güvene yakışır bir şekilde hareket etmekle yükümlüdürler. Bu hüküm de göstermektedir ki, avukatlık mesleğinin bir kamu hizmeti olması nedeniyle, Borçlar Kanunu'nun 506. maddesinde düzenlenen vekilin özen borcuna göre çok daha kapsamlı ve özel bir düzenlemedir. Buna göre avukat, üzerine aldığı işi özenle ve müvekkili yararına yürütüp sonuçlandırmakla görevlidir. Bu nedenle, yetki belgeli avukatın özen ve sadakat borcunu asile karşı yerine getirmesi gerekir. O halde, mahkemece, yetki belgeli avukatın gerekli bilgilendirmeyi yapıp yapmadığı dosya kapsamındaki deliller çerçevesinde değerlendirilerek eyleminin kusurlu olup olmadığı ve zarara sebebiyet verip vermediği değerlendirilip hasıl olacak sonuca göre karar verilmesi gerekir...”¹⁴⁸

¹⁴⁷ Müderrisoğlu, F.; *Avukatla Vekalet ve Ücret Sözleşmesi ve İçtihatlar*, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1974, s. 56; Günergök, Ö. (2013); *Avukatlık Sözleşmesi* (3. b.), Yetkin Yayınları, Ankara 2013, s. 126.

¹⁴⁸ Yargıtay; Yargıtay Web Sitesi: <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, E.T. 07.06.2023, Yargıtay 13. HD. 2016/2332 E., 2018/11444 K.

Vekâlet veren ile alt vekil arasındaki ilişkiye gelince, bu ikili arasında bir sözleşme ilişkisinin varlığından söz edilemez. Zira, tarafların karşılıklı olarak birbirine uygun irade beyanları mevcut değildir. Fakat TBK m. 507/3'e göre:

“Vekâlet veren, her iki durumda da vekilin kendi yerine koyduğu kişiye karşı sahip olduğu hakları, doğrudan doğruya o kişiye karşı ileri sürebilir.”

Kanunun bu maddesi uyarınca, vekâlet veren, vekile karşı sahip olduğu tüm hakları doğrudan alt vekile karşı da ileri sürebilir. Alt vekilin, vekâlet verene karşı sorumluluğu kanundan doğmaktadır. Buna göre vekâlet veren, alt vekilden ifayı talep edebilir, zarar varsa bunun tazminini isteyebilir, sözleşmeyi feshedebilir.¹⁴⁹ Yine, vekâlet veren, alt vekilden hesap istemeye, vekâletin ifası dolayısıyla aldığı şeyleri kendisine vermesini talep etmeye, onu azletmeye yetkilidir¹⁵⁰.

Türk Borçlar Kanunu m. 507/3 ile, vekâlet verenin alt vekile karşı ileri sürebileceği haklar, kapsam ve içeriği bakımından, vekilin alt vekile karşı olan haklarıyla sınırlandırıldığından, vekâlet veren alt vekille olan ilişkisinde, vekilin sahip olduğundan daha fazla hak iddiasında bulunamaz¹⁵¹.

2.1.5. Hesap verme borcu

Türk Borçlar Kanunu m. 508, “*Hesap verme*” alt başlığı altında, vekilin, hesap verme borcunu düzenlemektedir. TBK. m. 508/1'e göre:

*“Vekil, vekâlet verenin istemi üzerine yürüttüğü işin **hesabını vermek** ve vekâletle ilişkili olarak aldıklarını vekâlet verene vermekle yükümlüdür.”*

Vekâlet sözleşmesinin konusu, başkasına ait bir işin görülmesi olduğundan, hesap verme borcu, sözleşmenin doğal bir unsurdur. Vekâlet sözleşmesine konu işin

¹⁴⁹ Eren, s. 740; Akipek, s. 190; Gümüş, s. 152; Tandoğan, s. 468.

¹⁵⁰ Gümüş, s. 153; Tandoğan, s. 474; Akipek, s. 205; Eren, s. 740.

¹⁵¹ Tandoğan, s. 474; Gümüş, 153; Akipek, s. 205-206.

sahibi olan vekâlet verenin, işe başlanıp başlanmadığı, ne şekilde görüldüğü, hangi aşamada olduğu veya sonuçlandırılıp sonuçlandırılmadığı konularında bilgi isteme hakkı vardır. Bilgi verme, vekâlet veren açısından vekilin yapmak zorunda olduklarını yerine getirip getirmediğini, talimatlarına uyup uymadığını, işin gidişatının kendi yarar ve iradesi ile uyuşup uyuşmadığını öğrenme ve kontrol etme imkânı sağlar¹⁵². Bilgi ve hesap verme yükümlülüğü içerisine takip edilen ve görülen işler hakkındaki kayıtların tutulması; ilgili evrak, fatura, muhasebe kayıtlarının saklanması ve bunların aslının veya örneğinin vekâlet verene verilmesi de dahildir¹⁵³.

Vekâlet sözleşmesinin kurulmasıyla vekilin hesap verme borcu başlar. İşin vekil tarafından yürütülmesi süresince devam eder. Vekâlet sözleşmesi sona erse de bazı hallerde, hesap verme borcunun devam etmesi mümkündür¹⁵⁴. Vekil, vekâlet verenin talebi üzerine, yaptığı işin hesabını vermek, vekâlet veren ad ve hesabına edindiklerini iade etmek ve bu süreye kadar almış olduklarını saklamak zorundadır.

Hesap verme borcu, bir nevi yapma borcudur. Aslında vekil, hesap verme borcunu yerine getirmekle, vekâlet verenin kendisine yöneteceği muhtemel tazminat ve alacak taleplerinden de kurtulmayı amaçlar. Çünkü, hesap verme borcunun yerine getirilip getirilmediğini ispat yükü, vekile aittir. Yargıtay, vermiş olduğu bir kararda bunu açıkça belirtmiştir. Yüksek Mahkeme kararına göre: “*Vekil, müvekkilden veya üçüncü kişilerden aldığı değerler ve kendi ücret, masraf ve tazminat alacakları hakkında hesap vermek zorunluluğundadır. Hesap verme borcu hukuksal nitelikçe bir yapma borcudur. Davalı vekil, satış bedelini aldıktan sonra davacıya ödeme yaptığını ispatla mükelleftir. Başka bir deyişle davada ispat yükü vekil olan davalıdadır. Dosyanın incelenmesinde, davalı vekilin davacıya ait aracı vekil sıfatı ile 28.03.2013 tarihinde sattığı, satış bedeli olan 28.620,00 TL’yi de davacıya ödemediği hususları sabit olup, bu durum davalının da kabulündedir. Hal böyle olunca mahkemece, açıklanan ilkeler doğrultusunda vekilin hesap verme*

¹⁵² Eren, s. 747; Tandoğan, 481; Aral & Ayrancı, s. 469; Zevkliler & Gökyayla, s. 660; Akipek, 62.

¹⁵³ Zevkliler & Gökyayla, s. 661; Eren, s. 748; Aral & Ayrancı, s. 469.

¹⁵⁴ Yargıtay; Yargıtay Web Sitesi: <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, E.T. 09.06.2023, Yargıtay 13. HD., 2016/28927 E., 2018/12282 K.

yükümlülüğünün bulunduğu gözetilerek hasıl olacak sonuca uygun şekilde karar verilmesi gerekirken, aksine düşüncelerle yazılı şekilde karar verilmiş olması, usul ve yasaya aykırı olup, bozmayı gerektirir”¹⁵⁵.

Hesap verme borcu, yalnız hukuki işlemlere ilişkin vekâlette değil, maddi fiillere ilişkin vekâlette de söz konusu olur. Kuşkusuz, bir malvarlığının idaresi dolayısıyla verilen hesap, bir tek hukuki işlemin icrası veya maddi bir fiilin ifası dolayısıyla verilenden daha geniş kapsamlı olur¹⁵⁶.

Türk Borçlar Kanunu m. 508’e göre, vekilin hesap verme borcu, vekâlet verenin hesap sormasına (istemde bulunmasına) bağlı olarak doğar. Vekâlet veren, vekilden her zaman, görülen iş hakkında hesap vermesini isteyebilir¹⁵⁷. Fakat vekilin, kendiliğinden işin görülmesi ve durumu hakkında iş sahibine bilgi vermesinde bir sakınca bulunmamaktadır.

Vekilin hesap verme borcunu ifa etmesi, hesabın verilme dönemleri, her işin kendi özelliğine göre belirlenmelidir. Dolayısıyla, vekâlet ilişkisi karşılıklı güvene dayalı bir ilişki olduğundan, vekilden sık sık hesap verilmesinin istenmesi ya da ona hesap sorulması, taraflar arasındaki güven ilişkisini zedeleyebilir¹⁵⁸. Vekâlet verenin uğraması muhtemel bir zararını önlemek yahut azaltmak amacıyla vekilin, herhangi bir talep beklemeden kendiliğinden bilgi vermesinde de fayda vardır. Örneğin bankacılık işlemlerine ilişkin vekâlette, yapılan işlemler hakkında belirli dönemlerde müşteriye hesap verilmesi hem teamül hem de işin mahiyeti gereğidir¹⁵⁹.

Vekilin, işin görülmesi sırasında hiçbir kayıt tutmaması ya da hiçbir belgeyi saklamaması yüzünden vekâlet verene karşı sorumlu tutulması mümkündür. Bu

¹⁵⁵ Yargıtay; Yargıtay Web Sitesi: <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, E.T. 09.06.2023, Yargıtay 13. HD., 2016/23396 E., 2019/8697 K.

¹⁵⁶ Tandoğan, s. 482; Gümüş, s. 177; Akipek, s. 63.

¹⁵⁷ Eren, s. 736; Gümüş, s. 177; Tandoğan, s. 480.

¹⁵⁸ Yargıtay; Yargıtay Web Sitesi: <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, E.T. 11.06.2023, Yargıtay 13. HD. 2011/11608 E., 2012/5616 K. sayılı kararında: “...Gerçekten de vekâlet ilişkisi aynı zamanda aşırı güvene dayalı bir sözleşme ilişkisi olup, müvekkil vekiline güven duymak zorundadır. Vekil edenden ikide bir hesap istenmesi taraflar arasındaki güven ilişkisini zedeler...” ifadelerine yer vermiştir.

¹⁵⁹ Tandoğan, s. 480.

durumda, vekâlet veren sözleşmeyi tek taraflı sona erdirebilir ve tazminat talebinde bulunabilir¹⁶⁰.

Niteliği itibariyle vekâlet sözleşmesinin özel hali olan avukatlık sözleşmesi gereği avukat, kendisinden hukuki yardım talep eden müvekkili adına birçok iş ve işlemde bulunur. Avukat, vekâlet görevini yürüttüğü esnada kullanılmak üzere müvekkilinden avans alır ve işin ifası sırasında harcamaları bu avanstaki kullanır.

Sözleşme içeriği veya vekâletname kapsamında avukat, çoğu zaman müvekkili adına tahsilat yapma yetkisine de sahiptir. Avukat, hukuki yardımın gereği gibi ifa edilip edilmediği, avansların ne şekilde/nerelerde kullanıldığı, müvekkili adına teslim aldıklarını tam olarak devredilip etmediği hususları hakkında müvekkiline bilgi ve hesap verme yükümlülüğü altındadır.

AvK.'da hesap verme yükümlülüğü hakkında özel bir düzenleme bulunmuyor olsa da TBK m. 508 gereğince avukat, müvekkilin isteği üzerine, sürdürdüğü işin hesabını vermek zorundadır. Her ne kadar TBK. m. 508'de "istem üzerine" ibaresi kullanılmış olsa da özenli bir avukat, herhangi bir talep beklemeden kendiliğinden müvekkilini bilgilendirmeli, ona hesap vermelidir. Hesap verme yükümlülüğüne ilişkin AvK.'da özel bir düzenleme bulunmamakla birlikte, Türkiye Barolar Birliği Meslek Kuralları¹⁶¹ m. 42'de avans hesabı hakkında bilgi verme; m. 43'te vekâlet veren adına alınan para ve değerler hakkında bilgi verme kuralından açıkça bahsedildiği görülmektedir. Yargıtay, avukatın hesap verme borcuna ilişkin vermiş olduğu bir kararda şu ifadeleri kullanmaktadır: *"Davalı vekilin, tarafların ortak miras bırakanları olan Saniye Karabulut'a ait kamulaştırma bedelini aldığı, toplanan delillerden anlaşılmaktadır. BK.'nın 392. maddesi hükmü uyarınca, vekil yapmış olduğu işin hesabını vermeye ve bu cihetten dolayı, her ne nam ile olursa olsun almış olduğu şeyi müvekkile tediye mecburdur. Oysa davalı, vekil olarak aldığı bu paranın hesabını vermemiştir. Bu nedenle, mahkemece davalıdan vekil sıfatıyla miras*

¹⁶⁰ Zevkliler & Gökyayla, s. 661; Gümüş, s. 178; Akipek, s. 63.

¹⁶¹ TBB'nin 8-9 Ocak 1971 tarihli IV. Genel Kurulu'nda kabul edilmiş ve 26 Ocak 1971 tarihli TBB Bülteni'nde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

*bırakan adına aldığı kamulaştırma parasının hesabı sorulmalı ve gerektiği takdirde tarafların bu konudaki delilleri toplanmalı ve ortaya çıkacak sonuca göre bir karar verilmelidir.”*¹⁶²

2.1.6. Vekâlet ilişkisi çerçevesinde aldıklarını geri verme borcu

Türk Borçlar Kanunu m. 508/1’e göre:

“Vekil, vekâletle ilişkili olarak aldıklarını vekâlet verene vermekle yükümlüdür.”

Vekil, kendisine verilen işi gerçekleştirirken, bazı mallar veya belirli miktar para almışsa, aldıklarını gecikmeden vekâlet verene teslim etmekle yükümlüdür. Vekilin aldıklarını geri verme borcu, hesap verme borcuyla yakın ilişki içerisindedir. Yargıtay verdiği bir kararda durumu şu şekilde değerlendirmiştir: *“Vekil, talep üzerine yaptığı işin hesabını vermeye ve müvekkili nam ve hesabına edindiği her şeyi iade etmeye, iade edinceye kadarda almış olduğu şeyleri saklamaya zorunludur.”*¹⁶³ Ayrıca vekil, işi görürken aldığı para ya da mallar üzerinde üçüncü kişilerin hak sahibi olduklarını bilse dahi bunları vekâlet verene vermek zorundadır.¹⁶⁴

Türk Borçlar Kanunu m. 508/2’ye göre:

“Vekil, vekâlet verene tesliminde geciktiği paranın faizini de ödemekle yükümlüdür.”

Aldıklarını iade etme borcunun konusu para olduğu durumlarda, vekilin, paraları vekâlet verene devretme borcu ortaya çıkacağı gibi devirde gecikme halinde vekil, paranın faizini de ödemek zorundadır. Konuya ilişkin Yargıtay’ın bakış açısı

¹⁶² Yargıtay; Yargıtay Web Sitesi: <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, E.T. 13.06.2023, Yargıtay 13. HD., T. 25.03.1996, E. 1996/2561, K. 1996/2819.

¹⁶³ Yargıtay; Yargıtay Web Sitesi: <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, E.T. 15.06.2023, Yargıtay 13. HD., 2011/2307 E., 2011/10370 K.

¹⁶⁴ Zevkliler & Gökyayla, s. 662.

şu şekildedir: “...*Vekilin bir yükümlülüğü de derhal hesap verme borcu olup, vekil derhal hesap verme borcu ve sorumluluğu nedeni ile tahsil ettiği tarih itibariyle temerrüt halindedir. Bu nedenledir ki, vekilin üzerinde kalan parasını müvekkiline faizi ile geri verme borcu, para borçlarına sözleşmesiz faiz yürütülmeyeceği kuralının bir istisnasıdır*”¹⁶⁵.

Vekilin hesap verme borcu, niteliği itibariyle bir yapma borcuyken; alınanları iade etme borcu ise bir verme borcudur¹⁶⁶. Vekil, sadece işin görülmesinden dolayı üçüncü kişilerden aldıklarını değil; işi görmesi için vekâlet verenin kendisine verdiklerinden geriye kalanları da vekâlet verene iade etmelidir. Vekâlet veren adına veya hesabına alınan ya da kazanılan para, paradan başka haklar, haklara ilişkin belgeler, tümüyle iade borcunun konusudur.

Alınanları verme borcu çoğu zaman, bir tür borcu olarak karşımıza çıkmaktadır¹⁶⁷. Örneğin, miktarı belirli bir paranın tahsiline ilişkin verilen vekâlette verme borcu, para cinsinden bir tür borcudur. Bu niteliği gereğince vekil, vekâlet veren adına tahsil ettiği belli tutardaki parayı kaybetse, çaldırsa veya yanlış kişiye ödese dahi, vekâlet verene parayı verme borcundan kurtulamaz. Vekâlet veren adına alınanları iade etme borcunun parça veya tür borcu olup olmadığı hususu, vekâlet sözleşmesinin içeriğinden, vekâletin niteliğinden ya da vekilin talimatlarından anlaşılır¹⁶⁸.

Geri verme borcu, doğrudan ve dolaylı temsilde de farklılıklar gösterir.¹⁶⁹ *Doğrudan temsil* yoluyla vekâlette, vekilin üçüncü kişilerle yaptığı işlemlerden doğan haklar, doğrudan vekâlet verene ait olduğundan, bu hakların devri suretiyle alınanları verme borcu söz konusu olmaz.¹⁷⁰ Bununla beraber, doğrudan temsilci

¹⁶⁵ Yargıtay; Yargıtay Web Sitesi: <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, E.T. 15.06.2023, Yargıtay 13. HD. 2012/4946 E., 2012/22837 K

¹⁶⁶ Tandoğan, s. 480.; Yavuz & Acar & Özen s. 1209; Gönergök, s. 136; Yalçınduran s. 85.

¹⁶⁷ Verme borcunun konusu olan edim, özel niteliklerine göre yeter derecede belirlenmiş bir şey ise, parça borcundan (ferden belirli borçtan); borcun konusu ferden değil de sadece türü (cinsi = nevi) belirtilmek suretiyle miktar olarak belirlenmiş ise tür borcundan söz edilir.

¹⁶⁸ Tandoğan, s. 490.

¹⁶⁹ Gümüş, s. 175; Eren, s. 749; Akipek, s. 163; Tandoğan, s. 495-500; Aral& Ayrancı s. 470.

¹⁷⁰ Akipek, s. 163; Gümüş, 175; Tandoğan, s. 500; Yavuz & Acar & Özen, s. 1210; Eren, s. 749.

vekil dahi olsa, vekâlet görevinin yerine getirilmesi için vekâlet verenden almış olduğu veya ifa dolayısıyla üçüncü kişilerden tahsil ettiği paranın zilyedi konumunda olacağından, alınanları iade etme borcunu yerine getirmesi için bu paralardan elinde kalanını ya da tahsil ettiğini vekâlet verene devretmekle yükümlüdür.

Doğrudan temsil yoluyla vekâlette vekil, vekâlet veren adına hukuki işlemlere girdiği ve bu işlemlerden doğan hakların sahibi de doğrudan doğruya vekâlet veren olduğu için, vekâlet veren, bu hakları yalnız vekile karşı değil, üçüncü kişilere, özellikle vekilin alacaklılarına karşı da ileri sürebilir¹⁷¹

Dolaylı temsil halinde vekil, kendi adına vekâlet veren hesabına iş görür; bu yolla yapılan sözleşmelerin içeriğini oluşturan alacak, taşınır ve taşınmaz mallar üzerindeki hakları önce vekil kazanır, sonra da bunları yasada öngörülen devir usulüne göre vekâlet verene devreder¹⁷². Buna göre; dolaylı temsilci-vekilin aldıklarını vekâlet verene geri verme borcu; taşınırlarda dolaysız zilyetliği vekâlet verene devretmekle, taşınmazlarda ise, tapuda vekâlet veren adına tescil yaptırmakla yerine getirilir. Alacaklar yönünden, TBK. m. 509/1 ve 2'deki hükmün uygulama alanının olmadığı durumlarda, yazılı temlik yapmakla, nama yazılı kıymetli evrakta yazılı temlik ve senedin teslimi ile, emre yazılı olanlarda ciro ve senedin teslimi ile ve hamile yazılı olanlarda ise sadece senedin teslimi ile yerine getirilir.¹⁷³

Vekilin iflası durumunda vekâlet veren, alacağın kendisine geçtiğini iflas masasına karşı öne sürebilir¹⁷⁴. Vekâlet veren, vekilin adına edinmiş olduğu taşınır eşyanın iflas masasından kendisine iadesini isteyebilir. Ayrıca iflas masası, vekile ait hapis hakkından yararlanabilir.

Dolaylı temsil yoluyla vekâlette vekil, kendi adına vekâlet veren hesabına yaptığı işlemlerden doğan hakların geçici süreyle de olsa sahibi olduğundan, bu

¹⁷¹ Tandoğan, s. 512; Zevkliler& Gökyayla, s. 662.

¹⁷² Eren, s. 749; Tandoğan, s. 495; Akipek, s. 163; Gümüş, s. 175.

¹⁷³ Yavuz & Acar & Özen, s. 1210.

¹⁷⁴ Tokbaş; H.; Vekâlet Sözleşmeleri Kısa Şerhi, Aristo Yayıncılık, İstanbul 2017, s.113, 204 numaralı dipnot; Eren, s. 751.

haklar ekonomik anlamda olmasa bile hukuken, vekilin malvarlığının kaderine tabidirler.¹⁷⁵. Bu durumda, vekilin vekâlet sebebiyle edindiklerini verme borcunu yerine getirmekten kaçınması veya iflas ya da haciz dolayısıyla borç konusu üzerinde tasarruf yetkisini kaybetmesi yüzünden doğabilecek “borcu aynen ifa etmeme” riskine karşı kanun koyucu, TBK. m. 509’da *kanuni devir temlik* düzenlemesine yer vermiştir¹⁷⁶. “Edinilen hakların vekâlet verene geçişi” başlığını taşıyan düzenlemeye göre: “*Vekilin, kendi adına ve vekâlet veren hesabına gördüğü işlerden doğan üçüncü kişilerdeki alacağı, vekâlet verenin vekile karşı bütün borçlarını ifa ettiği anda, kendiliğinden vekâlet verene geçer.*” TBK. m. 509’da öngörülen kanuni temlik, vekâlet verene, vekilin üçüncü kişiden kazandığı alacağı başkasına temlik etmesini önleme imkânı sağlamaktadır. Buna göre kanuni devirin şartları:

- Devre elverişi bir alacak ve taşınır bir mal söz konusu olmalıdır.
- Alacak ve taşınır mal, vekâlet sözleşmesi kapsamında vekilin kendi adına, vekâlet veren hesabına gördüğü işlerden edinilmiş olmalıdır.
- Vekâlet veren, vekile karşı, vekâlet sözleşmesinden kaynaklanan tüm borçlarını ifa etmiş olmalıdır. Aksi durumda, vekilin ödemezlik def’i ile karşı karşıya kalır¹⁷⁷.

Ayrıca, TBK. m. 509/ 2’ye göre:

“*Vekilin iflası hâlinde vekâlet veren, bu alacağın kendisine geçmiş olduğunu iflas masasına karşı da ileri sürebilir.*” Madde hükmü, dolaylı temsilde vekâlet veren hesabına kazanılan değerleri, vekilin iflası halinde, *kanuni temlik* hakkını iflas masasına karşı ileri sürmek suretiyle korumaya yöneliktir¹⁷⁸.

¹⁷⁵ Tandoğan, s. 512-513; Aral & Ayrancı, s. 470; Eren, s. 149.

¹⁷⁶ Yasal devir hakkı, alacak ve taşınır mallar için söz konusudur. Taşınmazlar, tapu siciline güven ilkesi dolayısıyla, kanuni devrin kapsamına girmez: Eren, s. 750; Aral & Ayrancı, s. 470; Akipek, s. 64; Tandoğan’a göre, taşınmazlarda müvekkil adına yaptırılacak tescilin temelini, taşınmazın inançlı iadesine ilişkin vekalet sözleşmesi oluşturmaktadır. Bu sözleşmenin resmi şekilde yapılmasının gerekmediğini savunan yazar, geçirim borcunun, vekillik sözleşmesinin yasal bir sonucu olduğunu ve ayrıca, işlerin müvekkilin parasıyla yürütülmesi söz konusu olduğundan, vekili korumanın resmi bir şekilde yapılmasına gerek bulunmadığını belirtmektedir.; Tandoğan, s. 497.

¹⁷⁷ Eren, s. 750; Tandoğan, s. 502; Aral & Ayrancı s. 470.

¹⁷⁸ Zevkililer & Gökyayla s. 662; Akipek, s. 64; Aral & Ayrancı, s. 470; Eren, s. 751.

Vekâlet verenin ölümü, vekilin vekâlet kapsamında aldıklarını verme borcunu sona erdirmez. Vekâlet verenin talep hakkı, külli halefiyet ilkesi kapsamında mirasçılara geçer. Vekilin ölümü halindeyse, vekilin mirasçıları, vekâlet kapsamında alınan bu değerleri vekâlet verene devretmek suretiyle sorumluluktan kurtulurlar.¹⁷⁹

Vekilin aldıklarını iade etme borcuna ilişkin olarak, vekâlet verenin alacağını talep etme hakkı, vekâlet sözleşmesinden doğan bütün alacaklar gibi beş yıllık zamanaşımına tabidir¹⁸⁰. AvK m. 40’da farklı bir düzenleme yer almaktadır. Buna göre, vekâlet veren adına alınanların teslimine ilişkin alacak hakkı tazminata dönüşmüşse, iş sahibi tarafından sözleşmeye ilişkin avukata karşı ileri sürülen tazminat talepleri, bu hakkın doğumunun öğrenildiği tarihten itibaren bir yıl ve her halde zararı doğuran olaydan itibaren beş yıl geçmekle düşer.

Vekâlette, vekilin aldığı şeyleri vekâlet verene teslim borcunun zamanaşımı başlangıç anı da son derece önemlidir. Yargıtay’ın köklü kararlarında kabul ettiği üzere, vekilin aldıklarını geri verme borcu, vekilin hesap vermesi veya sözleşme ilişkisinin sona ermesiyle muaccel olur¹⁸¹. Yüksek mahkemenin kararlarında açıkça ifade edildiği gibi vekil, talep ile yaptığı işin hesabını vermekle ve vekâlet verenin ad ve hesabına edindiklerini iade etmekle, iade edinceye kadar da almış olduklarını saklamakla yükümlü olduğu için, vekilin aldıklarını geri verme borcunda zamanaşımı, vekâlet sözleşmesi devam ettiği sürece işlemez. Başka bir deyişle, vekilin aldıklarını geri verme borcunun muaccel olma anı, vekilin hesap verdiği veya sözleşme ilişkisinin sona erdiği andır. Vekil, yaptıklarından dolayı vekâlet verene hesap verme zorunluluğunu yerine getirmediği sürece zamanaşımı işlemez. Aynı şekilde, vekâlet sözleşmesi ayakta kaldığı süre içerisinde de zamanaşımının işlemesi

¹⁷⁹ Yalçınduran s. 85; Gönergök s. 137.

¹⁸⁰ TBK. m. 147, 5. bent: “Aşağıdaki alacaklar için beş yıllık zamanaşımı uygulanır: ...5- Vekâlet, komisyon ve acentelik sözleşmelerinden, ticari simsarlık ücreti alacağı dışında, simsarlık sözleşmesinden doğan alacaklar.”

¹⁸¹ Yargıtay; Yargıtay Web Sitesi: <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, E.T. 17.06.2023, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun (HGK.) 2011/13-161 E. ve 2011/276 K. sayılı ilamı.

söz konusu olmaz.¹⁸² Yüksek Mahkeme, vermiş olduğu bir kararda şu ifadeleri kullanmaktadır: “*Vekâlet sözleşmesinin en önemli unsurları arasında, vekilin hesap verme borcu gelmektedir. Vekil, yaptığı işin hesabını vermeye ve müvekkili nam ve hesabına edindiği her şeyi iade etmeye, iade edinceye kadar da almış olduğu şeyleri saklamaya mecburdur. Vekilin hesap verme borcu, vekâlet sözleşmesinin kurulmasıyla birlikte doğup, işin vekil tarafından yürütülmesi sırasında ve sona ermesinde de devam etmektedir. Bu nedenle de vekilin aldıklarını geri verme borcunda zamanaşımı vekâlet sözleşmesi sürdükçe işlemez. Bir başka deyişle vekilin müvekkiline karşı sorumluluğunda muacceliyet, vekilin hesap vermesi veya sözleşme ilişkisinin bitmesi ile başlar.*”¹⁸³

Yüksek Mahkeme’ye göre vekâlet ilişkisinde, zamanaşımına dair kuralların her zaman vekâlet veren yararına yorumlanması gerekir. Nitekim Yargıtay, vermiş bir kararının gerekçesinde: “...Gerçekten de vekâlet ilişkisi aynı zamanda aşırı güvene dayalı bir sözleşme ilişkisi olup, müvekkil vekiline güven duymak zorundadır. Şunu da belirtmek gerekir ki, zamanaşımı borcu söndüren bir savunma değil bir ödemezlik defidir. Tereddüt olduğu hallerde zamanaşımı kurallarının daima müvekkil lehine yorumlanması gerekir. Aksinin kabulü hesap vermekten kaçınan kötü niyetli vekillerin ödüllendirmesi sonucunu doğurur.” ifadelerine yer vermiştir.¹⁸⁴

Vekâlet ilişkisi kapsamında avukatın, alınanları teslim etmemesi halinde hukuki ve hatta cezai sorumluluğu¹⁸⁵ söz konusudur. Avukatın, müvekkili adına aldığı değerleri devir ve teslim borcu bulunmaktadır. Bu borç, avukatlık sözleşmesi

¹⁸² Yargıtay; Yargıtay Web Sitesi: <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, E.T. 17.06.2023, Yargıtay 3. HD, T. 11.6.2009, 2012/4946-22837; 13. HD. 2012/4946 E., 2012/22837 K.; 13. HD. 2012/25168 E., 2013/1789 K.; 13. HD. 2013/12649 E., 2013/22608 K.; 13. HD. 2011/11014 E., 2012/12786 K.; HGK. 2017/628 E., 2019/1052 K.; HGK. 2020/36 E., 2021/974 K.

¹⁸³ Yargıtay; Yargıtay Web Sitesi: <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, E.T. 19.06.2023, Yargıtay 13. HD., T. 23.03.2016, E. 2015/3309, K. 2016/8536.

¹⁸⁴ Yargıtay; Yargıtay Web Sitesi: <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, E.T. 19.06.2023, Yargıtay 13. HD. 2012/4946 E., 2012/22837 K.

¹⁸⁵ Yargıtay; Yargıtay Web Sitesi: <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, E.T. 19.06.2023, Avukatın ahzu kabz yetkisine dayanarak tahsil ettiği paranın, alacaklı olan müvekkiline ödenmemesinden doğan ceza hukuku sorumluluğuna dair Yargıtay Ceza Genel Kurulu Kararı, T. 17.06.2021, E. 2021/43, K. 2021/287.

kapsamında üçüncü kişilerden alınan para ve değerleri kapsadığı gibi müvekkilden alınan avanstaki geriye kalan meblağı da kapsamaktadır.

2.2. Vekâlet Vereninin Borçları

“Vekâlet Vereninin Borçları” başlığını taşıyan TBK m. 510’a göre:

“Vekâlet veren, vekâletin gereği gibi ifası için vekilin yaptığı giderleri ve verdiği avansları faiziyle birlikte ödemek ve yüklendiği borçlardan onu kurtarmakla yükümlüdür.

Vekil, vekâletin ifası sebebiyle uğradığı zararın giderilmesini vekâlet verenden isteyebilir.”

Madde hükmünden vekâlet vereninin borçlarını; vekilin yaptığı giderleri ve verdiği avansları ödeme borcu; vekili, vekâlet veren hesabına yüklendiği borçlardan kurtarma borcu; vekilin vekâleti ifa için uğradığı zararları tazmin borcu, avans verme ve karşılık sağlama borcu olarak saymak mümkündür.

Türk Borçlar Kanunu m. 510, “*Vekâlet vereninin borçları*” başlığını taşımakta olup; maddede, vekâlet vereninin ücret ödeme borcundan söz edilmemiştir. Bununla birlikte, TBK. m. 502/ 3’te “...sözleşme veya teamül varsa vekil, ücrete hak kazanır” demektedir. Bu durum, vekâlet sözleşmesinde ücretin zorunlu unsur olmamasından, özellikle de niteliği itibariyle eksik iki tarafa borç yükleyen sözleşme olmasından kaynaklanmaktadır. TBK m. 510’da yer almıyor olsa da bu çalışmada, vekâlet vereninin ücret ödeme borcuna da yer verilmiştir.

2.2.1. Vekâlet vereninin ücret ödeme borcu

Vekâlet sözleşmesinde ücrete ilişkin düzenleme, TBK m. 502/3’te yer almaktadır. Yasal düzenleme gereği vekil, ancak sözleşmede hüküm yer alıyorsa veya teamül varsa ücrete hak kazanır.

Taraflar arasında yazılı bir ücret anlaşmasının bulunması, ispat kolaylığı sağlamakta ve ileride doğması muhtemel ihtilafları önlemektedir. Vekâlet sözleşmesinde taraflar, vekile ödenecek olan ücreti rakam olarak belirleyebilecekleri gibi ücretin hesaplanma esaslarını ve yöntemlerini de belirleyebilirler. Ayrıca taraflar sözleşmede, vekâlet ücretinin hangi şartlarda ne zaman ne şekilde, hangi usulle ödeneceği hususlarına da yer verebilirler. Vekâlet ücretine ilişkin anlaşmanın, vekâlet ilişkisinin kurulduğu anda yapılması zorunlu değildir. Vekâlet sözleşmesinin kurulmasından sonra da vekâlet ücreti hakkında anlaşma yapılabilir¹⁸⁶.

TBK m. 502/3 uyarınca, sözleşmede vekile ücret ödenmesi hususunda bir anlaşmaya varılmamışsa, vekâlet konusu iş için vekile ücret ödenip ödenmeyeceği hususunda teamüle bakılmalıdır¹⁸⁷. Kanun koyucu, vekâlet ücretinin belirlenmesi konusunda taraf iradelerine öncelik tanımış; tarafların açıkça ücreti kararlaştırmadığı durumlarda ise yazısız hukuk kaynağı olarak kabul edilen teamül kriterini belirleyici kabul etmiştir. Özellikle, vekâlete dayalı işi profesyonel bir faaliyet olarak yürüten mimar, doktor, bankacı, avukat, mali müşavir gibi serbest meslek gruplarına, gördükleri iş karşılığında ücret ödenmesi teamüldendir¹⁸⁸. Mesleğin icrası vekâlet ilişkisinin kurulmasını zorunlu kılıyorsa, işin ücret karşılığında yapıldığı kabul edilmelidir. Örneğin, avukatlık ofisine giderek başvuru yapan ve hukuki yardımdan yararlanmak istediğini beyan eden bir kişinin, bunun karşılığında avukata ücret ödemesi gerektiğini bildiği kabul edilir.

Vekâletin ücret karşılığı görüldüğü vekil tarafından ispat edilmelidir¹⁸⁹. Ücret konusunda anlaşma bulunduğunu veya vekâletin ücretle görülmesi hususunda teamül

¹⁸⁶ Akipek, s. 65; Yalçınduran, s. 141; Tandoğan, s. 576.

¹⁸⁷ Yargıtay; Yargıtay Web Sitesi: <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, E.T. 21.06.2023, Yargıtay 13. HD. T. 23.01.2001, E. 2001/10612, K. 2001/524 karara göre: “...Mahkemece, davalının bu savunması üzerinde durulmalı, bu gibi işlerde vekilin ücret talep etmesi konusunda bir teamülün var olup olmadığı araştırılmalı, teamülün varlığının saptanması halinde vekilin ücret isteyebileceği kabul edilerek, bu işe münhasır bir ücret belirlenmeli...”

¹⁸⁸ Yalçınduran, s. 142; Aral, F., Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, 13. Baskı, Ankara 2020, s.452; Gümüş, M. A., s.178; Akipek, Ş., s. 40.

¹⁸⁹ Aral, s. 452.

bulunduğunu ispat yükümlülüğü vekildedir. Vekletin ücretsiz olarak görülmesi gerektiğine dair iddiası olan vekâlet veren de bu iddiasını ispat etmekle yükümlüdür.

Vekilin, vekâlet verenden ücret talep edebilmesi için öncelikle ücret alacağının doğmuş olması gereklidir¹⁹⁰. Vekâlet ücretinin istenebilir (muaccel) hale geldiği ana ilişkin kanunda açık bir hüküm bulunmamaktadır. Bu nedenle, borcun ifa zamanı konusunda, borçlar hukukun genel kaidelerini uygulamak gerekir. TBK. m. 90'a göre: *“İfa zamanı taraflarca kararlaştırılmadıkça veya hukuki ilişkinin özelliğinden anlaşılmadıkça her borç, doğumu anında muaccel olur.”* Bu durumda, borçlar hukukun genel ilkelerine göre, taraflar bir süre kararlaştırmışsa veya hukuki ilişkinin özelliğinden ifanın belli bir süre sonra yapılacağı anlaşıyorsa ifa süresinde; şayet zamanla ilgili bir belirleme yoksa vekil, ücretin hemen ifa edilmesini isteyebilir.

Vekâlet sözleşmesinin tarafları, vekilin göreceği işin karşılığında ne kadar ücret alacağını sözleşmede tam olarak belirleyebilirler¹⁹¹. Bu durumda, vekâlet veren sadece sözleşmede belirlenen miktarı borçlanır. Bunun dışındaki, zaman, emek, başarı gibi diğer faktörler ücrete etki etmez.

Vekâlet ücretini belirlerken tarafların, vekâlet konusu işin görülmesi için vekilin harcayacağı zamanı esas almaları da mümkündür. Zamana göre ücrette, vekil tarafından harcanan her bir zaman birimi için belirli bir ücret tayin edilir¹⁹². Ücret belirlenirken zaman esas alındığında, vekâlet verence borçlanılan net ücretin sözleşmenin başlangıcında öngörülebilmesi mümkün değildir. Bu durum, vekâlet veren aleyhine birtakım sonuçlar doğurabilir. Örneğin, vekâlet konusunun gerçekleşmesi için beklenenden daha zor koşulların doğması halinde, daha fazla mesai harcanacak ve zamanla doğru orantılı şekilde vekâlet ücreti de artacaktır. Vekâlet konusu işin öngörülenden daha kısa zamanda gerçekleşmesi de mümkündür.

¹⁹⁰ Gümüş, s. 180; Yalçınduran, s. 147; Aral & Ayrancı, s. 472; Akipek, s. 65; Zevkliler & Gökyayla, s. 664.

¹⁹¹ Yalçınduran, s. 116; Eren, s. 753; Gümüş, s. 178; Zevkliler & Gökyayla, s. 665.

¹⁹² Sarı, s. 27; Gümüş, s. 179; Yalçınduran, s. 118; Eren, s. 753.

Bu durumda vekil, beklediğinin daha altında vekâlet ücreti elde etme riskini üstlenmektedir.

Vekâlet sözleşmesinde tarafların, vekâlet ücretini belirlerken belirli bir yüzde oranını esas almaları da mümkündür¹⁹³. Vekâlet verenin elde edeceği menfaatin belirli orandaki yüzdesi vekâlet ücreti olarak kararlaştırılabilir.

Vekâlet sözleşmesinde ücretin, vekilin başarısına bağlı olarak (başarı ücreti) da belirlenebileceği savunulmaktadır¹⁹⁴. Vekâlet sözleşmesinde vekil, başarılı bir sonuç elde etme edimini yüklenmediğinden asıl olan, vekile ödenecek ücretin başarıya bağlı olmamasıdır¹⁹⁵. Vekil, vekâlet sözleşmesinde üstlendiği işi özenle ifa etme borcu altına girmektedir. Özenle ifaya rağmen işin başarıya ulaşmama rizikosunu vekile yüklenemeyeceğinden, sözleşmede vekâlet ücretinin başarı koşuluna bağlanması kural olarak mümkün değildir. Bununla birlikte, taraf iradeleriyle sözleşmede vekile, ayrıca bir başarı ücreti ödenmesinin kararlaştırılmasına engel yoktur.

Vekâlet sözleşmesinin bir görünümü olan avukatlık sözleşmesinde, vekile ödenecek ücretin belirlenmesi sözleşme serbestisi ilkesine bağlı olarak tarafların özgür iradesine bırakılmıştır. AvK. m.163/1 uyarınca avukatlık sözleşmesi serbestçe düzenlenir. Avukatlık sözleşmesi ile belirlenen vekâlet ücreti, belirli bir miktarı kapsayan maktu ücret olarak kararlaştırılabileceği gibi oransal (yüzdesel) nispi ücret olarak da düzenlenebilir. Bununla birlikte, AvK.'da yer alan bazı düzenlemelerle, avukatlık ücretinin belirlenmesi hususunda bir takım yasal sınırlamalar getirilmiştir.

Türk Borçlar Kanunu uyarınca vekâlet sözleşmesinde ücret istisna iken, avukatlık sözleşmesinde ücret yasal olarak zorunlu bir unsurdur. AvK. m. 163 gereği, avukatlık sözleşmesinin belli bir hukukî yardımı ve tutarı veya değeri kapsamaması gerekir. Ancak belirtmek gerekir ki; avukatlık sözleşmesinde zorunlu unsur olan

¹⁹³ Eren 753; Yalçınduran, s. 122; Gümüş, s. 179.

¹⁹⁴ Hatemi & Serozan & Arpacı, s. 427; Gümüş, s. 179; Yalçınduran, s. 124.

¹⁹⁵ Akipek, s. 65; Yalçınduran, s. 124.

cret, sözleşmenin kurucu unsuru değildir. Bu nedenle, sözleşmede tarafların ücrete ilişkin herhangi bir hükme yer vermemesi, sözleşmeyi tümüyle geçersiz kılmaz.

AvK. m. 164/4’te, vekâlet ücretinin kararlaştırılmadığı ya da taraflar arasında yazılı bir ücret sözleşmesinin olmadığı ya da ücret sözleşmesinin belirlenebilir olmadığı, tartışmalı olduğu veya ücret sözleşmesinin ücrete ilişkin hükmünün geçersiz olduğu hâllerde vekâlet ücretinin nasıl belirleneceği hususu düzenlemiştir. AvK. m. 164/4’e göre: *“Avukatlık ücretinin kararlaştırılmamış olduğu veya taraflar arasında yazılı ücret sözleşmesinin bulunmadığı yahut ücret sözleşmesinin belirgin olmadığı veya tartışmalı olduğu veya ücret sözleşmesinin ücrete ilişkin hükmünün geçersiz sayıldığı hallerde; değeri para ile ölçülebilen dava ve işlerde asgari ücret tarifelerinin altında olmamak koşuluyla ücret itirazlarını incelemeye yetkili merci tarafından davanın kazanılan bölümü için avukatın emeğine göre ilâmin kesinleştiği tarihteki müddeabihin değerinin yüzde onu ile yüzde yirmisi arasındaki bir miktar avukatlık creti olarak belirlenir . Değeri para ile ölçülemeyen dava ve işlerde ise avukatlık asgari ücret tarifesi uygulanır.”* Yasanın açık hükmü gereği, taraflar arasında avukatlık creti hiç belirlenmemiş olsa dahi hukuki yardımın karşılığı olarak avukata belli bir ücretin ödenmesi yasal zorunluluktur. AvK. 164/4’de, Asgari cret Tarifesi’nin altında ücret kararlaştırılamayacağı, ücretsiz dava alınması halinde durumun baro yönetim kuruluna bildirileceği hususu düzenlenmiştir. Yasanın düzenlemesine göre, Avukatlık Asgari cret Tarifesi’nin altında kararlaştırılan vekâlet creti, bu tarife hükümlerine göre yapılmış kabul edilir.

Avukatlık ücretinin serbestçe kararlaştırılabilmesinin bir diğerk sınırı, vekâlet ücretinin nisbi (yüzdesel) olarak belirlendiği durumlara ilişkindir. AvK. m. 164/2’a göre: *“Yüzde yirmi beşi aşmamak üzere, dava veya hükmolunacak şeyin değeri yahut paranın belli bir yüzdesi avukatlık creti olarak kararlaştırılabilir.”* Kanun hükmünde belirtilen %25 nispetindeki tavan oranını aşan sözleşme hükmü, %25 tavan oranında geçerli kabul edilir.

Avukatlık sözleşmesinde ücretin, belirli bir miktar para olarak “maktu ücret” şeklinde belirlenmesinde bir tavan sınırı uygulaması yoktur. Ancak, bu durumda da

TBK genel esaslar dahilinde sınır, aşırı yararlanma ve ahlaka aykırılıktır. Yargıtay, avukatlık sözleşmesinde edimler arasında aşırı dengesizlik bulunması durumunda, ücretle ilgili sözleşme hükümlerini geçersiz kabul etmektedir¹⁹⁶.

AvK. m. 164/3 hükmü, avukatlık ücretinin serbestçe belirlenmesine başka bir sınırlama getirmektedir. Buna göre: *“İkinci fıkraya göre yapılacak sözleşmeler, dava konusu para dışındaki mal ve haklardan bir kısmının aynen avukata ait olacağı hükmünü taşıyamaz.”* Söz konusu hüküm gereği yapılacak sözleşmeler, dava konusu para dışındaki mal ve haklardan bir kısmının aynen avukata ait olacağı hükmünü taşıyamaz. Öğretide bu yasak, avukatın dava sonucuna katılma yasağı olarak adlandırılmaktadır¹⁹⁷. Dava sonucuna katılma yasağı, para dışındaki mal ve haklar bakımından geçerlidir. Mal veya hakkın yargılama sonundaki rayiç değeri üzerinden belirli bir yüzdenin vekâlet ücreti olarak belirlenebilmesi ise bu yasak kapsamında değildir. Örneğin Yargıtay vermiş olduğu bir kararda, avukatlık ücreti her ne kadar taraflar arasında serbestçe kararlaştırılabilir ise de sözleşmenin, *“dava konusu mal ve haklardan bir kısmının aynen avukata ait olduğu”* hükmünü taşıyamayacağına, *“bu nedenle somut olayda avukatlık ücreti olarak vekâlet verenin, dava konusu*

¹⁹⁶ Yargıtay; Yargıtay Web Sitesi: <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, E.T. 20.06.2023, Yargıtay 13. HD. T. 14.05.2013, E. 2013/5117, K. 2013/12405 sayılı kararında: *“Bilindiği üzere Borçlar Kanunu’nun 19. maddesinin 1.fıkrası ile, sözleşme yapma özgürlüğü ilke olarak benimsenmiş, ancak bu özgürlüğe, her özgürlükte olduğu gibi sınırlandırma getirilmiştir. (BK. 19/2, 20 m.) Sözleşme özgürlüğünün hukuka aykırı olarak yapılmasının yaptırımı olarak da sözleşmenin hükümsüzlüğü kabul edilmiştir. Borçlar Kanunu’nun 19.ve 20. maddeleri, Avukatlık Ücret Sözleşmeleri bakımından da geçerli sınırlamalar olup, sözleşmenin ahlaka, kamu düzenine ve hukuka aykırı olmaması gereklidir. Bunun tespiti için, tarafların sözleşme ile amaçladıkları çıkarların dengede olması gerektiği esas alınarak, sözleşenlerin gerçek ve müşterek maksadı ve çıkarları aranmalı, sözleşmenin kanunun gösterdiği hudutlar içinde kalıp kalmadığı belirlenmelidir. Sözleşmenin yapıldığı tarihte, bir taraf için sağlanan hak ve menfaate eşit düşmeyen fahiş bir hak ve menfaatin karşı tarafa sağlanması, ahlak kurallarına aykırı düşer. O halde mahkemece dava konusu ücret talep edilen dosyalar üzerinden, bilirkişi ya da bilirkişi kurulu aracılığıyla inceleme yapılmak suretiyle, davaların açılış tarihleri, müddeabih değerleri, hükmedilen miktarlar, derdest, ya da kesinleşmiş olup olmadıkları da belirtilerek, taraflar arasında kararlaştırılan avukatlık ücret sözleşmesinde kararlaştırılan ücret ile sağlanan hak ve menfaat arasında, fahiş bir oransızlık bulunup bulunmadığı, her bir dosya yönünden incelenip değerlendirilerek, sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken, denetime elverişli olmayan bilirkişi raporuna göre, eksik inceleme ile yazılı şekilde karar verilmiş olması, usul ve yasaya aykırı olup, bozmayı gerektirir.”* denilmektedir.

¹⁹⁷ Avukatın, davanın sonucuna katılma yasağı ile ilgili ayrıntılı bilgiler için bkz. Pekcanitez H., Davanın Sonucuna Katılma Yasağı (Hasılı Davayı İştirak Yasağı), İstanbul Barosu Dergisi, 1989, Sayı 10/12, s. 594

parsellerden üç adedini davacıya vermeyi taahhüt ettiği sözleşmenin davaya iştirak niteliğinde olduğuna ve geçersizliğine” hükmetmiştir¹⁹⁸.

Dava sonucuna katılma yasağında olduğu gibi, avukatlık ücretinin belirlenmesinde bir diğer yasal engel “çekişmeli hakları edinme yasağı”dır. AvK. m. 47’ye göre: “*Avukat el koyduğu işlere ait çekişmeli hakları edinmekten veya bunların edinilmesine aracılıktan yasaklıdır.*” Yasal düzenleme uyarınca, avukat henüz yargılamaya konu edilmeyen ancak taraflar arasında çekişme konusu olan, iş sahibine veya karşı tarafa ait mal ve hakları, ücret dahil hiçbir kapsamda edinemez.

Avukatlık sözleşmesinde ücretin başarıya göre “başarı ücreti” belirlenmesinin uygun olup olmayacağı hususunda; sözleşme ile avukat, bir sonuç ortaya çıkarmayı borçlanmadığından, sadece başarı koşuluna bağlanan ücret sözleşmesinin bu hükmü hukuken geçersiz kabul edilir. Dolayısıyla, avukatın sözleşmeden doğan ücret hakkı, işin sonucunda başarı elde edilip edilmemesi koşuluna bağlanamaz. İşin başarı ile sonuçlanmasından maddi menfaat sağlayacak olan avukatın, adil sonuca ulaşma sürecinde iç bağımsızlığını kaybedebileceği görüşünü savunanlar bulunmaktadır. Buna göre, müvekkilinin menfaatini kendi menfaatinden üstün tutması gereken avukatın, başarı ücretinin kararlaştırılması durumunda bu ilkedен uzaklaşacağı objektifliğini yitireceği düşünülmektedir.¹⁹⁹ Avukatlık etik ilkeleri, mesleğinin saygınlığı ve verilen hizmetin kamu hizmeti olma niteliği gereği bu yaklaşım kabul edilmektedir. Yargıtay da vermiş olduğu bir kararda; avukatın davayı kazandığında belli bir ücret alacağı, kaybetmesi durumunda ise hiç ücrete alamayacağı veya avukatın ücret almasının davayı kazanması koşuluna bağlı olacağı yönündeki sözleşme hükümlerinin, avukatlık hizmetinin kamu hizmeti niteliğiyle bağdaşmayacağı gerekçesiyle geçerli olmayacağına karar vermiştir²⁰⁰.

¹⁹⁸ Yargıtay; Yargıtay Web Sitesi: <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, E.T. 20.06.2023, Yargıtay 13. Hukuk Dairesi’nin 01.06.2009 gün ve E. 2009/1638, K. 2009/7573 sayılı kararı.

¹⁹⁹ Erem, F.; Meslek Kuralları (Şerh), TBB Yayınları, Ankara 1977, s. 5.; Pekcanitez, s. 600.

²⁰⁰ Yargıtay; Yargıtay Web Sitesi: <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, E.T. 20.06.2023, Yargıtay 13. HD’nin T. 07.05.1981, E. 1981/1265, K. 1981/3495 sayılı kararı.

2.2.2. Vekilin yaptığı giderleri, verdiği avansları faiziyle birlikte ödeme borcu

Türk Borçlar Kanunu m. 510/ 1'e göre: *"Vekâlet veren, vekâletin gereği gibi ifası için vekilin yaptığı giderleri ve verdiği avansları faiziyle birlikte ödemek ve yüklendiği borçlardan onu kurtarmakla yükümlüdür."* Kanun maddesi uyarınca, vekâletin gereği gibi ifası için vekilin yaptığı giderleri ve verdiği avansları vekâlet veren, faiziyle birlikte ona ödeme yükümlülüğü altındadır.

Vekilin, görülecek işe dair masrafları kendisi yaparak, vekâlet verene kredi sağlamak gibi bir borcu yoktur. Taraflar arasında aksine bir anlaşma ya da bu konuda bir teamül yoksa, vekâlet verenin vekile avans ödemesinde bulunması gerekir.²⁰¹ Nitekim, vekâlet sözleşmesine konu olan iş, vekâlet verene ait olduğundan, vekil, işin görülmesi esnasında gerekli olan masrafları üstlenmek mecburiyetinde değildir.

Vekâlet verenin, gider ve avansları ödeme borcunun doğması için, her şeyden önce, bu giderlerin ve avansların geçerli bir vekâlet sözleşmesine dayanarak yapılmış olması veya başlangıçtaki vekâletsiz iş görmenin, vekâlet verenin sonradan onayıyla, geçerli bir vekâlet sözleşmesine dönüşmesi gerekir²⁰². Yine, Kanun, bu gider ve avansların ödenmesini, vekâletin gereği gibi yerine getirmiş olması şartına bağlamaktadır.²⁰³ Aksi durumda, vekâlet verenin herhangi bir avans veya gider ödeme yükümlülüğü doğmamaktadır. Başka bir deyişle, usulü dairesinde yapılmayan giderlerin, vekâlet verenden talep edilmesi mümkün değildir. Örneğin, vekâlet verenin onayı olmadan karaborsadan bir mal satın alan vekil, usulü dairesinde harcama yapmış kabul edilemez ve satış için yaptığı gideri vekâlet verenden talep edemez.

AvK m. 173/2, avans verme borcunun yasalaştırılmış bir halidir. AvK'da yer alan bu hüküm avukatın, işin görülmesinde gerekli olan masraflar için vekâlet verenden avans isteme hakkını açıkça düzenlemektedir. Buna göre, avukata verilen

²⁰¹ Gümü, s. 187; Yalçınduran, s. 86-87; Aral & Ayrancı, s. 473; Akipek, s. 66.

²⁰² Yavuz & Acar & Özen, s. 1215; Eren, s. 754; Zevkliler & Gökyayla, s. 665.

²⁰³ Zevkliler, & Gökyayla, s. 666; Eren, s. 754; Gümü, s. 182-183

işin yapılması veya yapıldıktan sonra sonucun alınması için gerekli tüm vergi, resim, harç ve giderler, iş sahibinin sorumluluğu altında olup; avukatın ilk isteğinde, kendisine verilmesi veya ödenmesi gerekir. Aslında bu tür harcamaların, avukat tarafından yapılabilmesi için, daha önce vekâlet veren tarafından yeterli miktarda avansın verilmiş olması gerekir.

Yapılmış olan giderler ve verilen avans, işin yapılması için zorunlu, yani objektif anlamda gerekli olan avans ve giderlerdir²⁰⁴. Dolayısıyla, vekâlet veren gereksiz yere yapılan ya da gereğinden fazla olan avans ve giderleri ödemek zorunda değildir. Aşırı taleplerin uygun bir kısmını reddedebilir.²⁰⁵ Vekil, kanuna aykırı ya da usulsüz giderlerin ödenmesini vekâlet verenden isteyemez.

Vekilin bilgi verme borcu, yaptığı gider ve avansları vekâlet verenden isteyebilmesi için önem taşımaktadır. Giderlerin ve avansların ödenmesi borcu, bunların ileri sürülmesiyle muaccel hale gelir ve bu konuda ayrıca bir ihtara gerek yoktur²⁰⁶. Vekâlet konusu işi görürken, vekil tarafından yapılan gider ve avanslar, fiilen gerçekleşmeleri halinde istenebilir; talepte bulunmak için vekâlet konusu işlerin sona ermesi beklenmez²⁰⁷.

Avukatlık sözleşmesi gereği avukat, vekâlet konusu işin görülmesinde birçok masraf yapmak zorunda kalmaktadır. Avukatın üstelendiği işi gereği gibi ifa edebilmesi için muhtemel masraflar sebebiyle elinde yeterli avansın bulunması önemlidir. Avukata avans ödeme ve görülecek işin masraflarına katlanma yükümlülüğü müvekkildedir. Avukat tarafından, sözleşme kapsamındaki dava ve işlerde yapılan harcamaların, vekâlet veren tarafından yapıldığı kabul edilir. Aksi

²⁰⁴ Eren, s. 754; Yalçınduran, s. 88; Gümüş, s. 183; Zevkliler & Gökyayla, s. 666; Aral & Ayrancı, s. 473.

²⁰⁵ Eren, s. 754; Aral & Ayrancı, s. 473.

²⁰⁶ Yavuz & Acar & Özen, s. 1215; Gümüş, s. 184; Zevkliler & Gökyayla, s. 666; Akipek, s. 67.

²⁰⁷ Tandoğan, s. 585; Eren, s. 754; Yalçınduran'a göre: "Kanun, vekilin yaptığı masrafları ve verdiği avansları müvekkilin faiziyle karşılamasından bahsetmekle birlikte, bu hükümden vekilin masrafları öncelikle kendi yapmak zorunda olduğu ve bunu sonradan müvekkilden talep edebileceği sonucu çıkarılamamalıdır... Vekil müvekkile kredi açmakla yükümlü değildir. Kendisine avans verilmemiş vekil, kendi imkanlarıyla işi görmek suretiyle masraf rizikosunu üstüne almak istemiyorsa ya işin ifasına uygun miktarda avans aldıktan sonra başlayacağı konusunda anlaşır, bu halde vekilin ifa borcu şarta bağlanmış olur ve avans verildiğinde şart gerçekleşmekle ifa borcu doğar veyahut müvekkil avans vermeye yanaşmaz, bu halde vekil vekâlet görevinden istifa eder." Yalçınduran, s. 86-87.

durumun ispatı; yani, işin görülmesi için gereken harcamaların avukat tarafından yapıldığının ispat yükümlülüğü avukatın üzerindedir. Yargıtay'ın vermiş olduğu bir karara göre: *“Kural olarak, takip edilen dava ve işlerde harcamaların müvekkil asil tarafından yapıldığının kabulü gerekir. Diğer bir deyişle, davacı avukatlar, takip edilen dava ve işlerde yaptıkları harcamaları ispatla mükelleftirler. Davacılar bu iddialarını yazılı delillerle kanıtlamamışlardır.”*²⁰⁸

AvK. m. 173/2’de müvekkilin avans yükümlülüğü özel olarak düzenlenmiştir.²⁰⁹ Vekâlet sözleşmesine konu işi gereği gibi yerine getirmekle yükümlü olan avukat, bunun için lüzumlu olan masrafları, henüz masraflar yapılmadan önce kanun hükmü gereği isteyebilir. Avukatlık Meslek Kuralları m. 42’de, avukatın müvekkilden avans talep etme hakkı açıkça düzenlenmiştir.²¹⁰ Avans, avukatın ücret alacağının garanti aracı değildir. Bu nedenle de işin gereği muhtemel masrafları çok aşar şekilde, yüksek oranda alınması iyi niyetli değildir ve avukatın sorumluluğunu gerektirir.²¹¹

Uygulamada avukatın, vekâlet verenden avans almadan, işin gereği zorunlu olan masrafları çoğunlukla kendi cebinden karşıladığına rastlanmaktadır. Avukat, işin yürütülmesi için zorunlu olan bu masrafların faiziyle kendisine ödenmesini müvekkilinden talep edebilir. TBK. m. 510/1 hükmü, vekâlet sözleşmesinin özel bir görünümü olan avukatlık sözleşmesi için de uygulanabilir niteliktedir. Avukatın, vekâlet konusu işin görülmesi için yapmış olduğu masrafları talep edebilmesi için sözleşmesinin sona ermesini beklemesine gerek yoktur.

²⁰⁸ Yargıtay; Yargıtay Web Sitesi: <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, E.T. 23.06.2023, Yargıtay 13. HD., T. 22.02.2010, E. 2009/11787, K. 2010/2187.

²⁰⁹ AvK m. 173/2’ye göre: *“Avukata tevdi edilen işin yapılması veya yapıldıktan sonra sonucunun alınması için gerekli bütün vergi, resim, harc ve giderler iş sahibinin sorumluluğu altında olup, avukat tarafından ilk istekte avukata veya gerektiği yere ödenir. Bu harcamaların avukat tarafından yapılabilmesi için, yeteri kadar avansın iş sahibi tarafından verilmiş olması gerektir. Avukatın iş için yapacağı yolculuk masrafları ve bulunduğu yerden ayrılma tazminatı, anlaşma gereğince iş sahibi tarafından ayrıca ödenir. Bu giderler peşin olarak ödenmedikçe avukat yolculuğa zorlanamaz.”*

²¹⁰ “ 42. Avukat, işle ilgili giderleri karşılamak üzere, avans isteyebilir. Avansın işin gereğini çok aşmamasına, avanstaki yapılan harcamaların müvekkile zaman zaman bildirilmesine ve işin sonunda avanstaki kalan paranın müvekkile geri verilmesine dikkat edilir.”

²¹¹ Sungurtekin, M. Ö.; Avukatlık Mesleği, Avukatın Hak ve Yükümlülükleri (2. b.), Barış Yayınları, İzmir 1999, s. 243; Günergök, s. 183.

2.2.3. Vekili vekâlet veren hesabına yüklendiği borçlardan kurtarma borcu

Türk Borçlar Kanunu m. 510/1’’e göre:

*“Vekâlet veren, vekâletin gereği gibi ifası için vekilin yaptığı giderleri ve verdiği avansları faiziyle birlikte ödemek ve **yüklendiği borçlardan onu kurtarmakla yükümlüdür.**”*

Türk Borçlar Kanunu m. 510/1’de vekâlet verenin vekili borçtan kurtarma yükümlülüğü ayrıca düzenlenmiştir. Aslında, borçtan kurtarma yükümlülüğünde de gider ve avansların ödenmesi borcundaki şartlar aynen geçerlidir. Buna göre öncelikle, vekâlet veren ve vekil arasında geçerli bir vekâlet sözleşmesi yapılmış; sonra da vekil, vekâlet sözleşmesini gereği gibi yerine getirmek için borç altına girmiş olmalıdır. Örneğin vekilin, vekâlet konusu işin icrası için kıymetli evrak tanzim etmesi veya kendisine ait bir taşınmazı teminat göstermesi gibi durumlarda vekâlet verenin, vekili borçtan kurtarması gerekmektedir.

Vekil, başkası tarafından ifa edilebilir bir borç üstlenmişse, vekâlet veren, doğrudan üçüncü kişiye ifada bulunarak, borcunu yerine getirebilir²¹². Vekilin borcu, henüz ifa edilebilir bir borç değilse vekâlet veren, üçüncü kişiyle borcun üstlenilmesi sözleşmesi yaparak, vekili borçtan kurtarabilir. Borcun üstlenilmesi, TBK.’da özel olarak düzenlenmiş olup; m. 195’de “iç üstlenme sözleşmesi”, m. 196’da “dış üstlenme sözleşmesi” ’ne yer verilmiştir.

Dış üstlenme sözleşmesi, alacaklı ile üstlenen arasında yapılan bir sözleşme olup; bu sözleşme ile borçlunun borcundan kurtarılması amaçlanmakta ve borç, borcu üstlenene geçmektedir. Vekâlet sözleşmesinde söz konusu olan üstlenme çeşidi, borcun dış üstlenilmesidir²¹³. Vekâlet sözleşmesinde, borcun dış üstlenilmesinin söz konusu olabilmesi için borcu üstlenen vekâlet veren ile alacaklı üçüncü şahıs arasında

²¹² Aral, & Ayrancı, s. 473.

²¹³ Aral & Ayrancı, s. 473.

bir sözleşme kurulması gerekmektedir. Kurulan sözleşme ile vekâlet veren, borçlu olan vekilin yerine geçer. Sözleşmenin kurulması, alacaklının açık veya örtülü kabulüne bağlıdır. TBK. m. 196/3'e göre alacaklı, herhangi bir çekince ileri sürmeden üstlenenin ifasını kabul eder ya da onun borçlu sıfatıyla yaptığı diğer herhangi bir işlemi kabul ederse, borcun üstlenilmesini kabul etmiş sayılır²¹⁴.

2.2.4. Vekilin vekâleti ifa ederken uğradığı zararları tazmin borcu

Türk Borçlar Kanunu m. 510/2''ye göre:

“Vekil, vekâletin ifası sebebiyle uğradığı zararın giderilmesini vekâlet verenden isteyebilir. Ancak vekâlet veren, kusuru bulunmadığını ispat ederek bu sorumluluktan kurtulabilir.”

Bu kapsamda, vekâlet veren, işin görülmesi sebebiyle vekilin uğradığı zararı gıdermelidir.

Sorumluluğun doğması için her şeyden önce vekilin zarara uğraması koşulu gerçekleşmelidir. Bir diğer ifadeyle, vekâlet sözleşmesine konu işin görmesi sırasında vekilin malvarlığında, rızası dışında bir azalma meydana gelmelidir. Yine, sorumluluğun doğması için zarar vekilin, vekâlet sözleşmesiyle yüklendiğı işi, sözleşme hükümlerine ve vekâlet verenin talimatlarına uygun olarak yerine getirdiğı esnada doğmuş olmalıdır.²¹⁵ Vekâlet verenin sorumluluğunun doğması için gereken bir diğer şart, vekilin uğramış olduğı zararlar vekâlet görevinin yerine getirilmesi arasında uygun illiyet bağının bulunmasıdır. Buna göre vekil, vekâlet konusu işin görülmesi sırasında, geçmiş deneyimlerine ve olayların olağan akışına uygun şekilde ortaya çıkması olası kabul edilen zararların tazminini vekâlet verenden isteyebilir.²¹⁶

²¹⁴ TBK. m. 196/3: “Alacaklının kabulü açık veya örtülü olabilir. Alacaklı, çekince ileri sürmeksizin üstlenenin ifasını kabul eder veya onun borçlu sıfatı ile yaptığı diğer herhangi bir işleme rıza gösterirse, borcun üstlenilmesini kabul etmiş sayılır.”

²¹⁵ Uygur, T.; Açıklamalı- İçtihatlı Borçlar Kanunu, Sorumluluk ve Tazminat Hukuku (Cilt VII), Seçkin Yayıncılık, Ankara 2003, s. 8714; Karahasan, s. 1086; Tandoğan, s. 600.

²¹⁶ Tandoğan, s. 599; Aral/ Ayrancı, s. 412; Uygur, s. 8714; Karahasan, s. 1085-1086; Yalçınduran, s. 92; Gümüş, s. 185; Akipek, s. 71.

Avukatın hacze gittiği bir işyerinde, borçlu tarafından darp edilmesi örneğinde, uygun illiyet bağının bulunmadığı gerekçesiyle, vekâlet verenin avukatın uğradığı zarardan sorumluluğundan söz edilemez. Son olarak, vekilin zararından sorumluluğunun doğması için vekâlet veren, kusuru olmadığını TBK. m. 510/2'ye göre kanıtlayamamış olmalıdır. Ancak, uygulama ve doktrinde bu koşulun, ücretli vekâlet sözleşmelerinde işlerlik kazandığı görülmektedir. TBK m. 510/2 uyarınca vekâlet veren, vekilin uğradığı zararda bir kusurunun bulunmadığını ispat ettiği takdirde sorumluluktan kurtulur.²¹⁷ Vekâlet veren kusursuz olduğunu kanıtlamadıkça, meydana gelen zarardan sorumludur.

İsviçre Federal Mahkemesi, vekâlet verenin, vekilin uğramış olduğu zararlardan sorumluluğu bahsini ele alırken, vekâlet sözleşmesinin ivazlı olup olmamasına göre bir ayırım yapmıştır. Buna göre, vekâlet sözleşmesi ivazlı bir sözleşme yani vekil ücret alıyor ise, vekâlet veren, kusursuz olduğunu ispat etmedikçe, vekilin uğradığı zarardan sorumludur. Buna karşılık, vekâlet sözleşmesi ivazsız ise yani vekil, ücret almadan işi görüyorsa, vekâlet veren, kusursuzluğunu ispat etse dahi, vekilin ifa yüzünden uğradığı zararların bir kısmından, hakkaniyet gereği (objektif olarak) sorumlu olmalıdır²¹⁸.

Doktrinde ve uygulamada, vekâlet verenin tazminat sorumluluğu bakımından, taraflar arasındaki vekâlet sözleşmesinin ücretli olup olmamasına göre ayrıma gidildiği görülmekte ve TBK. m. 510'da yer alan kusur sorumluluğuna dayanan hükmün, sadece ücretli vekâlet sözleşmelerinde uygulanabileceği hususu genel kabul görmektedir²¹⁹. Hakkaniyet gereği, ücretsiz vekâlet sözleşmelerinde, vekâlet verenin sorumluluktan kurtulabilmesi için kurtuluş kanıtı getirme imkânı olmadığı kabul edilmelidir. Vekil, özen yükümlülüğüne uygun şekilde, iş görme edimini tam olarak yerine getirdiyse, vekâlet verenden uğramış olduğu zararların tazminini, vekâlet verenin kusuru olmasa dahi talep etme imkânına sahiptir²²⁰.

²¹⁷ Akıncı, Ş.; *Vekâlet Sözleşmesinin Sona Ermesi*, Sayram Yayınları, Konya 2004, s. 27; Bilge, s. 299; Tandoğan, s. 600; Uygur, s. 8714; Karahasan, s. 1086; Sarı, s. 282; Akipek, s. 71

²¹⁸ Akipek, s. 71; Gümüş, s. 186; Tandoğan, s.598; Aral & Ayrancı, s. 474; Zevkliler & Gökyayla, s. 667.

²¹⁹ Yalçınduran, s. 92; Akipek, s. 71- 72; Yavuz, s. 1217; Gümüş, s. 186; Tandoğan, s. 598.

²²⁰ Tandoğan, s. 598- 599; Zevkliler & Gökyayla, s. 667; Yalçınduran, s. 93.

Vekâlet verenin tazminat borcu, vekilin zarara uğradığı anda muaccel olur. Bu borcun muaccel olması, vekâletin ifasının tamamlanmış olmasına bağlı değildir. Ayrıca, tazminat borcuna, zararın doğduğu günden itibaren faiz yürütmek gerekir²²¹.

AvK'da, TBK. m. 510/2 düzenlemesine benzer bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak, niteliği itibariyle vekâlet sözleşmesi olan avukatlık sözleşmesinden doğan ihtilaflarda, avukatlık kanununda hüküm bulunmayan hallerde TBK'nın vekâlet sözleşmesine ilişkin hükümleri uygulanır. Bu doğrultuda, TBK. m. 510/2 hükmünden, avukatın, vekillik görevini ifası dolayısıyla uğradığı zararların tazminini müvekkilinden talep edebileceği sonucunu çıkarmak mümkündür.²²² Örneğin, sahte imzalı belgeyi delil olarak kullanmak üzere bilerek ve isteyerek avukata veren ve avukatın itibarının sarsılmasına sebep olan müvekkil, neden olduğu zararı tazminle sorumludur.

2.3. Birlikte Vekâlet Verenlerin ve Birlikte Vekillerin Sorumluluğu

Birlikte vekâlet kavramı, vekâlet sözleşmesinde, vekâlet veren ya da vekil tarafının, birden fazla kişiden oluşması halini ifade etmektedir. Birden fazla kişinin vekil olması, TBK. m. 511/2'de düzenlenmiştir. Buna göre:

“Vekâleti birlikte üstlenenler, vekâletin ifasından müteselsil olarak sorumludurlar ve yetkilerini başkalarına devir hakları olmadıkça, vekâlet vereni ancak birlikte yaptıkları fiil ve işlemleriyle borç altına sokabilirler.”

Kanun koyucu bu hükümle, birden fazla kişinin birlikte vekil olmalarına, birlikte hareket zorunluluğu ile müteselsil sorumluluk ilkelerini bağlamıştır.²²³ Kanunun hükmünde, vekâlet vereni borçlandırıcı işlemler bakımından, birlikte vekil olanların tamamının iradelerinin, birbirine uygun olması gerektiği öngörülmüştür. Ancak, vekâlet

²²¹ Zevkliler & Gökyayla, s. 667; Akipek, s. 72. Tandoğan, s. 603.

²²² Sungurtekin, s. 253; Müderrisoğlu, s. 70; Günergök, s. 188.

²²³ Yavuz & Acar & Özen, s. 1213; Tandoğan, s. 457; Uygur, s. 8920.

vereni borç altına sokmayan, onun haklarını korumak için yapılan işlemlerde, vekillerden her birinin tek başına vekâlet vereni temsil etmesi mümkündür²²⁴.

Birlikte hareket etmesi gereken vekillerden biri tek başına, vekâlet veren adına borçlandırııcı bir işlem yaparsa, iç ilişkide vekâletsiz iş gören, dış ilişkide ise yetkisiz temsilci olarak hareket etmiş olur. Ancak, böyle bir halde, vekâlet verenin borç altına girmesinden söz edebilmek için, vekile yahut yaptığı işleme icazet vermesi gerekir²²⁵.

Görüldüğü üzere TBK. m. 511/2’de, vekâleti birlikte kabul eden vekillerin müteselsil sorumluluğu düzenlenmiştir. Müteselsil sorumluluk, TBK. m. 162/1 ve 2 hükmü uyarınca ya sözleşmeden ya da kanundan doğar. TBK. m. 511/2, kanundan doğan müteselsil sorumluluk kuralına bir örnektir. Böylece söz konusu maddeye göre, birlikte vekâleti kabul eden vekiller, müteselsil sorumluluğu açıkça bildirmemelerine rağmen, böyle bir sorumluluğu kabul etmiş sayılmaktadır²²⁶. Bunun sebebi, kanuna dayalı bir teselsül karinesidir. Vekâlet veren ile vekiller arasındaki sözleşmede bu karinenin aksi kararlaştırılabilir²²⁷.

Birlikte vekâlet verenlerin, vekile karşı müteselsil sorumluluk ilkesi ise, TBK. m. 511/1’de öngörülmüştür. Gerçekten de söz konusu maddeye göre:

“Bir kişiye birlikte vekâlet verenler, vekile karşı müteselsil olarak sorumludurlar.”

Birlikte vekâlet verenlerin vekile karşı sorumlulukları ilkesi, kanundan kaynaklanan diğer bir yasal karine örneğidir. TBK. m. 511/1’in uygulama alanı bulması için birçok vekâlet verenle tek bir vekilin aynı işin gördürülmesini içeren bir vekâlet sözleşmesinin varlığı gerekir. Birden çok vekâlet verenin aynı işi birlikte

²²⁴ Yavuz & Acar & Özen, s. 1213.

²²⁵ Tandoğan, s. 574; Yetkisiz temsilcinin yaptığı işlemler, temsil edilen tarafından kabul edilmedikçe TBK m.46/1 ve TBK m.47/1 hükümlerince işaret edilen vekâlet sözleşmesi kurulmuş olmaz.

²²⁶ Yavuz & Acar & Özen, s. 1213-1214.

²²⁷ Akıntürk, s. 466-467; Yavuz & Acar & Özen, s. 1214.

göndürme iradesine sahip olması ya da TMK. m. 641’de belirtildiği gibi²²⁸ işin birlikte görülmesini öngören yasal bir zorunluluğun bulunması gerekir²²⁹.

Kanundan doğan diğer bir müteselsil sorumluluk örneği de AvK. m. 165’te öngörülmüştür²³⁰. Buna göre, vekâlet verenlerin, vekil sıfatıyla avukata karşı müteselsil sorumlulukları ücret yönünden düzenlenmiştir. Dolayısıyla bu maddeye göre vekil sıfatını taşıyan avukat, hak ettiği ücretin tamamını vekâlet verenlerin birinden isteyebileceği gibi tamamından da isteyebilir. Aynı maddenin devamında, sulh veya her ne surette olursa olsun, uyuşmazlığın tarafları kendi aralarında anlaşarak vekâlet konusu işi takipsiz bırakırlarsa, vekâlet sözleşmesinde yer alan ücretin ödenmesi hususunda her iki taraf müteselsil borçlu sayılır. Anlaşma yoluyla işin takipsiz bırakılması durumunda iki tarafın müteselsilen sorumlu olduğu avukatlık ücreti, avukatın müvekkili ile arasındaki akdi vekâlet ücretidir. Yargıtay, işi takipsiz bırakan tarafların, akdi vekâlet ücreti yanı sıra karşı tarafa yükletilen vekâlet ücretinden de müteselsilen sorumlu olacaklarına, avukatın her iki vekâlet ücretini de talep edebileceğine karar vermiştir. Yargıtay kararına göre: “... ‘Avukatlık Yasasının 165.maddesinde, sulh veya her ne suretle olursa olsun taraflar arasında anlaşma ile sonuçlanan ve takipsiz bırakılan işlerde her iki taraf, avukatlık ücretinin ödenmesi hususunda avukata karşı müteselsilen sorumludurlar.’ hükümleri mevcut olup, dava sulh ile sonuçlandığında, avukat müvekkilinden aralarındaki ücret sözleşmesinde kararlaştırılan miktarı isteyebileceği gibi davada sulh olunan miktara göre karşı tarafa yükletilen vekâlet ücretini de isteyebilir. (Bkz. HGK.’nın 16.2.1994 T. 1993/13-810 E., 1994/60 K. sayılı kararı) Müteselsil sorumluluk gereğince aynı sorumluluk, müvekkille sulh olan karşı taraf için de geçerlidir...”²³¹

²²⁸ TMK. m 641, f. 1- “Mirasçılar, tereke borçlarından müteselsilen sorumludurlar.”

²²⁹ Yavuz & Acar & Özen, s. 1217.

²³⁰ AvK. m. 165: “İş sahibinin birden çok olması halinde bunlardan her biri, sulh veya her ne suretle olursa olsun taraflar arasında anlaşmayla sonuçlanan ve takipsiz bırakılan işlerde her iki taraf avukat ücretinin ödenmesi hususunda müteselsil borçlu sayılırlar.”

²³¹ Yargıtay; Yargıtay Web Sitesi: <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, E.T. 25.06.2023, Yargıtay 13. HD., T. 25.02.2015, E. 2014/14383, K. 2015/5900.

3. BÖLÜM

VEKÂLET SÖZLEŞMESİNİN SONA ERMESİ

Vekâlet sözleşmesi, hukuki niteliği itibariyle iş görme borcunu doğuran bir sözleşmedir. Güven ilişkisine dayalı vekâlet sözleşmesinde taraflar, birbirlerine duydukları güveni kaybettiklerinde sözleşmeyi tek taraflı sona erdirebilirler. Vekâlet sözleşmesini diğer iş görme sözleşmelerinden ayıran özellik, tarafların istediklerinde bir sebep göstermeden, sözleşmeyi tek taraflı sona erdirebilmeleridir.

Tarafların, anlaşma yoluyla vekâlet sözleşmesini sona erdirmeleri durumunda çok fazla hukuki sorunlarla karşılaşmamaktadır. Ancak, vekâlet sözleşmesinin tek taraflı sona erdirilmesi, tarafların hakları, borçları ve hukuki sorumlulukları konusunda birtakım sorunları da beraberinde getirmektedir.

Türk Borçlar Kanunu sistematigi içerisinde, vekâlet sözleşmesinin kendine özgü sona erme sebepleri, “*tek taraflı sona erdirme*” ve “*ölüm, ehliyetin kaybedilmesi ve iflas*” olarak iki ayrı maddede yer almıştır.

Tek taraflı sona erdirme halini düzenleyen TBK. m. 512’ye göre: “*Vekâlet veren ve vekil, her zaman sözleşmeyi tek taraflı olarak sona erdirebilir.*” Taraflara, herhangi bir sebebe dayanmaksızın sözleşmeyi tek taraflı olarak sona erdirebilme imkânı tanıyan bu hüküm, borçlar hukukunda istisnai bir niteliğe sahiptir. Karşılıklı birbirine uygun irade beyanları ile sözleşme yapan ve yükümlülük altına giren taraflar, kural olarak yüklenmiş oldukları edimleri yerine getirmekten sarfinazar edemezler. Borçlar hukukunun temel ilkelerinden olan sözleşme ile bağlılık ilkesi, hukukun gerekli gördüğü hallerin dışında, tarafların sözleşmeden kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirmekten kurtulamayacağını ifade etmektedir. TBK. m. 512 hükmü, bu ilkeye bir istisna getirerek, sözleşmenin her iki tarafına da dilediği zaman ve herhangi bir sebep göstermeksizin sözleşmeyi sona erdirme hakkı tanımaktadır. Vekâlet sözleşmesinin bu istisnai özelliği göz önünde

bulundurulduğunda, genel olarak iş görme sözleşmelerine uygulanacak hükümlerin belirlenmesinde bir takım duraksama ve zorluklar yaşanmaktadır. Taraflar arasındaki iş görme ilişkisinin, vekâlet sözleşmesi olarak nitelendirilebildiği hallerde, sözleşmenin tek tarafları olarak sona erdirilmesi imkanının bulunduğunu kabul etmek gerekir.

Kendine özgü sona erme hallerinden, ehliyetin kaybedilmesi, ölüm ve iflas durumunu düzenleyen TBK. m. 513/1’da “*Sözleşmeden veya işin niteliğinden aksi anlaşılmadıkça sözleşme, vekilin veya vekâlet verenin ölümü, ehliyetini kaybetmesi ya da iflası ile kendiliğinden sona ermiş olur. Bu hüküm, taraflardan birinin tüzel kişi olması durumunda, bu tüzel kişiliğin sona ermesinde de uygulanır.*” denmektedir.

Maddenin devamında “*Vekâletin sona ermesi vekâlet verenin menfaatlerini tehlikeye düşürüyorsa, vekâlet veren veya mirasçısı ya da temsilcisi, işleri kendi başına görebilecek duruma gelinceye kadar, vekil veya mirasçısı ya da temsilcisi, vekâleti ifaya devam etmekle yükümlüdür.*” denmiştir.

Vekâlet sözleşmesinin, TBK.’da yer alan özel sona erme halleri dışında, TBK. m. 131 vd.’da yer alan genel hükümler çerçevesinde sona ermesi de mümkündür.

Tarafların karşılıklı anlaşarak vekâlet sözleşmesini genel hükümler çerçevesinde sona erdirebileceği haller, ibra (TBK. m. 132) ve yenilemedir (TBK. m. 133). Taraflar, vekâlet sözleşmesini belli bir süre ile sınırlandırmış da olabilirler. Bu durumda sürenin sona ermesiyle vekâlet sözleşmesinin de sona ereceğini kabul etmek gerekir.

Tarafların karşılıklı ve birbirine uygun iradesi aranmaksızın borcu sona erdiren hallerden borcun ifası (TBK. m. 131), vekâlet sözleşmesi de sona erdirir. İfa imkansızlığı (TBK. m. 136), aşırı ifa güçlüğü (TBK. m. 138), alacaklı ve borçlu sıfatlarının tek bir kişide birleşmesi (TBK. m. 135) halleri, tarafların karşılıklı ve birbirine uygun iradesi aranmaksızın borç ilişkilerini ve dolayısıyla vekâlet sözleşmesini sona erdiren diğer hallerdendir.

Vekâlet sözleşmesinin son ermesi başlığı altında özellikle TBK.'da yer alan, vekâlet sözleşmesine özgü sona erme halleri üzerinde durulacaktır. Vekâlet sözleşmesinin gereği gibi ifası, diğer sözleşme ilişkilerine nazaran farklılık arz ettiğinden, ifa ile sona erme hali çalışmamızda ayrı bir başlıkta ele alınmıştır.

3.1. Vekâlet Sözleşmesine Özgü Sona Erme Sebepleri

Vekâlet sözleşmesi, niteliği itibariyle tarafların kişiliklerini esas alan ve karşılıklı güven ilişkisine dayanan iş görme sözleşmesidir. Taraflar arasındaki özel güven ilişkisi nedeniyle, tarafların kişiliklerine büyük önem verilmektedir. Vekâlet veren, güvendiği kişiyi vekil olarak seçerken vekil, bu güvene layık şekilde kural olarak, işi bizzat yapmakla yükümlüdür²³².

Vekâlet sözleşmesinin, kişilere özgü olma ve güven ilişkisine dayanma niteliğinden dolayı vekilin veya vekâlet verenin, tek taraflı sözleşmeyi sona erdirmesi; ölümü, ehliyetsizliği ya da iflası halinde, vekâlet sözleşmesi kendiliğinden sona erer.

Türk Borçlar Kanunu m. 512'de vekâlet verenin ya da vekilin tek taraflı irade beyanıyla sözleşmeyi sona erdirmesi hali düzenlenmiştir. TBK. m. 513/1'de ise vekilin ya da vekâlet verenin ölümü, ehliyetsiz duruma düşmesi veya iflası halleri, vekâlet sözleşmesinin sona erme sebepleri olarak kabul edilmiştir. Bununla birlikte TBK. m. 513/2'ye göre, şayet vekâletin sona ermesi vekâlet verenin menfaatlerini tehlikeye düşürecekse, vekâlet veren veya mirasçısı ya da temsilcisi, işleri kendisi yönetebilecek duruma gelinceye kadar, vekil veya mirasçısı ya da temsilcisi, vekâleti ifaya devam etmekle yükümlüdür. TBK. m. 514'de ise vekilin, sözleşmenin sona erdiğini öğrenmeden yaptığı işlerden, vekâlet veren veya mirasçılarının sözleşmeye aynen uyararak devam etmekle yükümlü olduğu ifade edilmiştir.

²³² Yavuz & Acar & Özen, s. 1221; Eren, s. 720; Zevkliler & Gökyayla, s. 633; Tandoğan, s. 456.

3.1.1. Tek taraflı sona erdirme

Türk Borçlar Kanunu m. 512'ye göre “*Vekâlet veren ve vekil, her zaman sözleşmeyi tek taraflı olarak sona erdirebilir.*”

Yürürlükten kaldırılan 818 sayılı Borçlar Kanunu m. 396'da “*Vekâletten azil ve ondan istifa her zaman caizdir*” hükmü yer almaktaydı. Günümüzde uygulamada halen, vekilin vekâleti sona erdirme iradesinin *istifa*, vekâlet verenin vekâleti sona erdirme veya geri alma iradesinin *azil* olarak anıldığı görülmektedir.

Vekilin ve vekâlet verenin, sözleşmeyi tek taraflı sona erdirme iradesi inşai, bozucu yenilik doğuran hak niteliğindedir²³³; karşı tarafa varmakla, ileriye etkili olarak hüküm ve sonuçlarını doğurur.²³⁴ Tek taraflı sona erdirmenin yenilik doğuran hak olmasının hukuki sonucu, bir defa kullanılmakla tükenmesi ve artık geri alınamamasıdır²³⁵.

Vekâlet sözleşmesinde, taraflardan birinin sözleşmeyi sona erdirme iradesi, karşı tarafa ulaştığı anda hüküm ve sonuç doğururken, avukatlık sözleşmesinde AvK. m. 41 gereği, istifa kararının müvekkile tebliğinden itibaren 15 gün süre boyunca vekâlet görevi devam etmektedir.

Vekâlet sözleşmesinde taraflar, sahip olduğu fesih hakkını, her zaman için ve herhangi bir haklı nedenin varlığı yahut karşı tarafa uygun bir süre tanınması koşulu aranmaksızın kullanabilirler. Aslında ücretsiz vekâlette, tarafların herhangi bir zamanda, herhangi bir koşula bağlı olmaksızın vekâlet ilişkisini tek taraflı olarak sona erdirmeleri kolaylıkla izah edilebilir. Çünkü ücretsiz vekâlet, tam anlamıyla taraflar arasındaki güven ve dostluğa dayalı bir ilişkidir. Buna karşın, vekilin mesleki ve profesyonel bir iş gördüğü, karşılığında kazanç elde ettiği ücretli vekâlet ilişkisinde durum daha farklıdır. Vekil, mesleki itibarına zarar verecek bir durumla

²³³ Tunçoğmağ, K.; *Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri* (3. b., Cilt II), Sermet Matbaası, İstanbul 1977, s. 910.

²³⁴ Hatemi & Arpacı, s. 443; Velidedeoğlu, H. V., & Özdemir, R.; *Türk Borçlar Kanunu Şerhi: Genel-Özel (1-2)*, Yargıtay Yayınları, Ankara 1987, s.396.; Aral, s. 475; Tandoğan, s. 426-427.

²³⁵ Sarı, s. 90.

karşılaşacağını öngördüğü anda vekâlet ilişkisini sonlandırabilmelidir. Aynı şekilde, vekâlet veren de en ufak bir güven eksikliği duyduğunda, bir sebep göstermeksizin vekâlet sözleşmesini sona erdirmeye yetkisine sahip olmalıdır.

Hâkim görüşe göre, tek taraflı sona erdirmeye hakkından önceden feragat edilmesi veya bu hakkın sözleşmeyle kaldırılması ya da cezai şart gibi koşullarla daraltılması mümkün değildir²³⁶. Yargıtay'ın vermiş olduğu çoğu karar da doktrinde kabul gören hâkim görüş doğrultusundadır. Yargıtay'a göre: “...*Vekâlet sözleşmesi, karşılıklı güvene dayalı bir sözleşme olup, güven, sözleşmenin önemli bir özelliğini teşkil eder. Bu nedenle taraflardan her biri, sözleşmeyi her zaman feshedebilir. Nitekim Borçlar Kanunu'nun 396. maddesinde “vekâletten azil ve ondan istifa, her zaman caizdir.” hükmü bulunmakta olup, emredici nitelikteki bu hüküm gereğince müvekkil, vekilini her zaman azletmek hakkından, vekil de her zaman istifa edebilmek hakkından önceden vazgeçemez. Bunun aksini öngören sözleşmeler geçersiz olduğu gibi, istifa ve azil hakkını zorlaştıran kararlar da geçersizdir. Sözleşme hükmü geçersiz olduğundan azil haksız olsa dahi cezai şart niteliğinde bulunan sözleşme hükmüne dayanılarak talepte bulunulamaz*”²³⁷.

Yargıtay'ın da kabulünde olan hâkim görüşe göre, TBK. m. 512 emredici hüküm niteliğindedir. Hükümün uygulanma alanını daraltacak veya zorlaştıracak anlaşmalar ya da sözleşme hükümleri geçersizdir. Özellikle de sona erdirmeye hakkını kullanmanın belli bir koşula bağlanmasına; kullanılması halinde cezai şart öngörülmesine, kullanılması durumunda peşin ödenen ücret ve doğmuş olan

²³⁶ Olgaç, S.; *Kazai ve İlmi İçtihatlarla Türk Borçlar Kanunu - Akdin Nevileri* (Cilt III), Şark Matbaası, Ankara 1969, Akdin Muhtelif Nevileri Madde 372-545, s. 164; Aydoğdu, M., & Kahveci, N.; *Türk Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, İleri Yayınları, İzmir 2013, s. 691; Akıncı, s. 66; Gümüş, s. 129; Yalçınduran, s. 51; Gökyayla, s. 65; Velidedeoğlu & Özdemir, s. 616; Akipek, s. 75; Yavuz & Acar & Özen, s. 1220; Bilge, s. 301.

²³⁷ Yargıtay; Yargıtay Web Sitesi: <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, E.T. 25.06.2023, Yargıtay 13. HD, T. 16.09.2015, E. 2014/36673, K. 2015/27125; benzer doğrultuda bkz., Yargıtay 11. H.D., T. 16.11.2020, E. 2020/730, K. 2020/5053; Yargıtay 13. HD, T. 16.06.2015, E. 2014/19562, K. 2015/20555; Yargıtay HGK., T. 11.10.2006, E. 2006/13-610, K. 2006/639; Yargıtay HGK., T. 27.03.2015, E. 2013/1957 E., K. 2015/1094 K.

haklardan feragat edileceğine dair, vekâlet sözleşmesinin tarafları arasında yapılan anlaşma hükümleri geçersizdir²³⁸.

Türk Borçlar Kanunu kapsamında vekâlet sözleşmesine özgü olan, tek taraflı sona erdirmeye yetkisi, borçlar hukukunun hâkim ilkelerinden sözleşmeye bağlılık (ahde vefa) ilkesinin bir istisnasıdır. Bu ilkeye göre taraflar her durumda sözleşmeye uymalı, ona bağlı kalmalıdır. Buna karşılık, TBK. m. 512 hükmü, sözleşmeye bağlılık ilkesini bir tarafa bırakarak, taraflara, koşulsuz olarak sözleşmeden kurutulabilme imkânı tanımaktadır. Vekâlet sözleşmesinin taraflarına tanınan bu geniş yetki, öğretide ve uygulamada ciddi tartışmalar yaratmıştır. Yürürlükten kaldırılan 818 sayılı Borçlar Kanunu m. 386/2’de “*Diğer akitler hakkındaki kanuni hükümlere tabi olmayan işlerde dahi, vekâlet hükümleri cari olur.*” hükmü, TBK. m. 502/2’de “*Vekâlete ilişkin hükümler, niteliklerine uygun düştükleri ölçüde, bu kanunda düzenlenmemiş olan iş görme sözleşmelerine de uygulanır.*” şeklinde yeniden düzenlenmiştir. Kanunda yapılan değişiklik, vekâlet sözleşmesine ait hükümlerin, yasada düzenlenmemiş (atipik) iş görme sözleşmelerine her zaman için değil, “*niteliklerine uygun düştükleri ölçüde*” uygulanacağı açıkça kabul edilmiştir²³⁹.

Vekâlet sözleşmesinin taraflarına tanınan tek taraflı sona erdirmeye yetkisi şekli bir şarta bağlı kılınmamıştır. Bunun sonucu olarak taraflar, sözleşmeyi sona erdirmeye yetkisini açık veya örtülü irade beyanı ile kullanabilir. Örtülü irade beyanında, sözleşmeyi sona erdirmeye yetkisini kullanan tarafın sergilediği davranışa ve sonucuna bakmak yeterlidir. Örneğin, evini kiraya vermesi hususunda bir vekil atayan vekâlet verenin, kısa bir süre sonra evini satması, vekâlet sözleşmesini bu davranışıyla, yani örtülü irade beyanıyla sonlandırdığı anlamına gelir.²⁴⁰ Ameliyat olmak için muayene olduğu hekimle anlaşma yapan hastanın, ameliyatı bir başka doktora yaptırmaması; ortaklığın giderilmesi davası açmak üzere avukata vekâlet veren müvekkilin, söz

²³⁸ Kayıhan, Ş., & Ünlütepe, M. (2014); Vekâlet Sözleşmesinin Kendine Özgü Sona Erme Sebepleri. *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, s. 171-212. Mart 13, 2023 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/pub/fsmia/issue/6475/85591> adresinden alındı, s. 188; Gümüş, s. 380; Bilge, s. 301; Akıncı, s. 67.

²³⁹ Serozan, R.; *Borçlar Hukuku Özel Bölüm* (4. b.), Onikilevha Yayıncılık, İstanbul 2019, s. 24.

²⁴⁰ Tandoğan, s. 429.

konusu taşınmazı satın alması gibi örneklerde, vekâlet sözleşmesinin sona erme iradesi, açık bir beyanla değil, sergilenen davranışla ortaya konulmuştur. Vekâlet verenin sona erdirmeye iradesi açık bir beyana dayanmıyorsa ve vekil sona erdirmeye yönelik davranıştan haberdar değilse, vekilin, vekâlet veren adına yapmış olduğu iş ve işlemler vekâlet vereni bağlar.²⁴¹ Yargıtay vermiş olduğu bir kararda, tapuda işlem yapmak üzere yetkili kılınan bir vekilin, müvekkil tarafından vekâlet yetkisi geri alındıktan sonra tapuda işlem yapması ve vekilin bu işlemten sonra yetkisinin geri alındığını öğrenmesi durumunda, tapu kaydının müvekkil açısından bağlayıcı olduğuna ve iptalinin istenemeyeceğine hükmetmiştir.²⁴²

Vekâlet verenin, sözleşmeyi tek taraflı sona erdirmesinden haberdar olmayan veya olamayacak durumda bulunan iyi niyetli üçüncü kişinin durumu da son derece önemlidir. Buna ilişkin Yargıtayın verdiği bir kararda:

“Azil, yani temsil olunanın temsilcinin yetkisine son vermesi, temsil olunanın bu konudaki irade açıklamasıdır. Kuşkusuz, bu özelliğinden dolayı iradenin açıklandığı anda değil, temsilcinin bunu öğrendiği andan itibaren hüküm ve sonuç doğurur. Kısaca ifade etmek gerekirse bu andan itibaren temsilci ile temsil olunan arasındaki iç ilişki son bulur. Fakat, azilden haberdar olmayan veya olamayacak durumdaki üçüncü kişinin başka bir ifadeyle iyiniyetli üçüncü kişinin temsilciyle yaptığı taşınmaz satış vaadi sözleşmesi temsil olunanı bağlamaya devam eder. Şayet, vekil ile sözleşme yapan üçüncü kişi TMK. 3.maddesi anlamında iyiniyetli ise yani vekilin vekâlet görevini kötüye kullandığını bilmiyor veya kendisinden beklenen bütün özeni göstermesine rağmen bilmesine olanak yoksa vekil ile yapılan sözleşme temsil olunanın azil işlemine rağmen vekil edeni bağlar ve geçerlidir. Aksi halde, vekil marifetiyle yapılan satış müvekkili bağlamaz.” şeklinde karar vermiştir.²⁴³

²⁴¹ Akıncı, s. 62.

²⁴² Yargıtay; Yargıtay Web Sitesi: <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, E.T. 25.06.2023, Yargıtay 1. HD., T. 28.04.1981, 3747/5790 sayılı kararı.

²⁴³ Yargıtay; Yargıtay Web Sitesi: <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, E.T. 25.06.2023, Yargıtay 14. HD., T. 31.05.2011, 3460/7058 sayılı kararı.

Yargıtay’ın konuya ilişkin yerleşik kararları incelendiğinde şu sonuca ulaşmak mümkündür: Vekâlet görevi tek taraflı sona erdirilen vekil, keyfiyet kendisine bildirildikten veya bu durumu öğrendikten sonra, vekâlet veren namına yaptığı işlemler nedeniyle iyiniyetli kabul edilemez. Öte yandan, vekilin vekillik görevinin sona erdiğini bilen ya da bilmesi gereken üçüncü kişi de iyiniyetli kabul edilemez.

Vekâlet sözleşmesinin tek taraflı sona erdirilmesi, geleceğe etki eden hüküm ve sonuç doğurur²⁴⁴. Vekil, vekâletin gereği gibi ifası için yapmış olduğu masrafları ve ödediği avansları faiziyle birlikte vekâlet verenden isteyebilir. Vekil aynı zamanda, vekâletin gereği gibi ifasından kaynaklı uğramış olduğu zararların karşılanması ve vekâletin ifası esnasında, üçüncü kişilere karşı üstendiği borçlardan kurtulmasını da vekâlet verenden talep edebilir.²⁴⁵

Vekil, tek taraflı sona erdirme durumunda kural olarak ücretin tamamına hak kazanamaz. Ancak vekil, vekâlet sözleşmesinin sona ermesine kadar yapmış olduğu işle, emekle ve süreyle orantılı bir ücret talebinde bulunabilir²⁴⁶. Vekâlet sözleşmesini sona erdiren vekilin haklı olması sonucu değiştirmeyeceği gibi vekâlet verenin sözleşmeyi haksız yere sona erdirmesi durumu da sonuca etki etmeyecektir. Tek taraflı sona erdirmede vekil, kural olarak ücretin tamamını talep edemez.

Türk Borçlar Kanunu m. 512, vekâlet sözleşmesinin her iki tarafına, tek taraflı sona erdirme hakkını tanıırken, bu hakkın kullanılmasından doğan zarardan tarafları, kural olarak tazminatla sorumlu tutmamıştır. Bu kuralın istisnasına, aynı maddenin ikinci cümlesinde yer verilmiş; sona erdirmenin uygun olmayan zamanda yapılması durumunda, sona erdiren tarafa tazminat sorumluluğu getirilmiştir.

Türk Borçlar Kanunu m. 512’nin ikinci cümlesi, vekâleti tek taraflı, *keyfi olarak* sona erdirebilmenin önünde caydırıcı bir etki gösterir. Buna göre: “..*uygun olmayan*

²⁴⁴ Erdem, M.; Vekâletten Azil ve İstifa (Vekâlet Sözleşmesinin Tek Taraflı Olarak Sona Erdirilmesi), Erdoğan Teziç’e Armağan, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul 2007, s. 949-962., s. 950; Hatemi & Serozan & Arpacı, s. 432; Serozan, s. 138; Olgaç, s. 164; Akıncı, s. 109; Gökyayla, s. 55; Yalçınduran, s. 99.

²⁴⁵ Serozan, s. 51.

²⁴⁶ Tandoğan, H., s. 437.; Akıncı, s. 110; Kayıhan& Ünlütepe, s. 184.

zamanda sözleşmeyi sona erdiren taraf, diğerinin bundan doğan zararını gidermekle yükümlüdür.” Hükümde, sözleşmenin uygun olmayan zamanda sona erdirilmesi yasaklanmamaktadır. Bu ifade geçse dahi sona erdirmeye ilişkin irade beyanı geçerli sonuç doğurur ve sözleşme sona erer.²⁴⁷ Ancak, uygun olmayan zamanda sona erdirme sebebiyle diğer taraf bir zarara uğramışsa, sona erdiren taraf, zarardan sorumludur.

“Haklı sebep olmaksızın” sona erdirme ile “uygun olmayan zamanda” sona erdirme kavramları birbirinden farklıdır. Haklı sebebin bulunduğu her durumda, vekâlet sözleşmesinin uygun zamanda sona erdirildiğini karine kabul etmek mümkün değildir. Kanun, vekâlet sözleşmenin tek taraflı sona erdirilebilmesi için haklı sebep şartı öngörmezken, sözleşmenin uygun olmayan zamanda sona erdirilmesine TBK. m. 512’de hukuki bir sonuç bağlamıştır. Tek taraflı sona erdirme hakkının kullanılması, vekâlet konusu işin ifası bakımından karşı taraf için elverişsiz sonuçlar doğurur ve onun zarara uğramasına sebep olursa, uygun olmayan zamanda sona ermenin gerçekleştiği kabul edilir²⁴⁸. Yargıtay vermiş olduğu bir kararda TBK m. 512 ikinci cümlesinin ne anlama geldiğini ve nasıl bir hukuki sonuç öngördüğünü açıkça ifade etmiştir. Yargıtay kararına göre: “...*Türk Borçlar Kanunu’nun 512/1. (Mülga Borçlar Kanunu’nun 396/1.) maddesinde, vekâletten azlin ve vekillikten istifanın her zaman caiz olduğu belirtilmiş, azil iradesinin bildirimi gerek azil sebepleri ve gerekse zaman itibariyle hiçbir sınırlandırmaya tabi tutulmamıştır. Söz konusu maddenin 2. fıkrasındaki, azil ve istifanın münasip olmayan bir zamanda gerçekleşmesi halinde, bundan dolayı karşı tarafın uğradığı zararın tazmin yükümlülüğüne ilişkin hüküm ise, azil ve istifayı herhangi bir yönden sınırlandırıp kısıtlayan değil, tersine, bu hakkın kullanılmasına ilişkin serbestiyi teyit eden ve sadece münasip olmayan bir zamanda gerçekleştiği takdirde bunun olası sonuçlarını düzenleyen bir içeriktedir.*”²⁴⁹

²⁴⁷ Ergüne, M. S.; *Olumsuz Zarar*, (2007). Ocak 15, 2023 tarihinde Yüksek Öğretim Kurumu Tez Merkezi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=Jqqar9ND3i3-VtFj1wSpqg&no=sGZiAJY03cn-r1a8bAptsA> adresinden alındı, s. 277.; Zevkliler & Gökyayla, s. 505; Yalçınduran, s. 99.

²⁴⁸ Sarı, s. 135; Ergüne, s. 278.

²⁴⁹ Yargıtay; Yargıtay Web Sitesi: <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, E.T. 27.06.2023, Yargıtay 13. HD., T. 15.04.2009, E. 2016/13934, K. 2019/4919.

Fesih hakkının kullanılması haklı bir sebebe dayanıyorsa (örneğin vekilin, sadakat yahut özen borcunu ağır şekilde ihlal etmesi veya vekâlet verenin ahlaka aykırı talimatlar vermek suretiyle işin görülmesini imkânsız hale getirmesi gibi) ve sözleşmenin devamı, dürüstlük kuralları çerçevesinde artık taraflardan beklenemez bir hal almışsa, tek taraflı fesih hakkı zamansız dahi olsa kullanılabilir ve bu zamansız kullanımdan dolayı karşı taraf yararına herhangi bir tazminat hakkı doğmaz.²⁵⁰

Haklı veya haksız olduğuna bakılmaksızın, sözleşmeyi tek taraflı sona erdirebilme imkânı vekâlet sözleşmesine özgüdür. Hizmet sözleşmesinin tek taraflı sona erdirilebilmesi için haklı bir sebebin var olması gerekir. Bu sebeple, tek taraflı sona erdirmede haklı sebebin aranması koşulu, hizmet sözleşmesini vekâlet sözleşmesinden ayıran esaslı bir unsurdur.²⁵¹ Haklı sebebe dayanmayan fesih, hizmet sözleşmesini ortadan kaldırmadığından, tarafların sözleşmeden doğan borçları devam eder. Sadece, fesih iradesinde bulunan taraf sözleşmeden doğan borcunu yerine getirmezse borcu, tazminat borcuna dönüşür.²⁵²

Türk Borçlar Kanunu m. 512 uyarınca, uygun olmayan zamanda sözleşmeyi sona erdiren taraf, diğerinin bu nedenle ortaya çıkan zararını karşılamakla yükümlüdür. Vekâlet sözleşmesini tek taraflı olarak sona erdiren taraf, kural olarak tazminat yükümlülüğü ile karşı karşıya kalmasa da, TBK m. 512'e göre, uygun olmayan zamanda sözleşmeyi sona erdiren taraf, diğer tarafın zararlarını tazmin etmekle yükümlüdür. Söz konusu tazminat sorumluluğu sözleşme ihlalinden değil, kanundan doğmaktadır²⁵³.

Kanun maddesinde bahse konu zarar menfi/olumsuz zarar olup; uyulacağı veya yerine getirileceğine inanılan sözleşmenin yerine getirilmemesi nedeniyle, güvenin zedelenmesine bağlı olarak uğranılan zarar kastedilmektedir²⁵⁴. Kişinin, geçerliliğine

²⁵⁰ Zevkliler & Gökyayla s. 505.; Gümüş, s. 199.

²⁵¹ Akıncı, s. 116.

²⁵² Tunçoğmağ, s. 924.

²⁵³ Akipek, s.245; Sarı, s.131; Tandoğan, s. 639-640; Ergüne, s.278; Gümüş, s.199

²⁵⁴ Oğuzman, K., & Öz, T.; *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (3. b.), İstanbul 2000, Filiz Kitabevi, s. 328: Menfi/olumsuz zarar karşısında yer alan kavram ise müsbet/olumlu zarardır. Olumlu zarar, alacaklının, borcun ifasındaki menfaatinin gerçekleşmemesi yüzünden uğradığı zararı ifade eder. Yani, alacalının malvarlığının

güvendiği sözleşmenin gerçekte hüküm ifade etmemesi sonucunda, malvarlığının aldığı durumla, bu olay hiç gerçekleşmeseydi malvarlığının içinde bulunacağı durum arasındaki fark “olumsuz zarar” olarak karşımıza çıkmaktadır²⁵⁵. Vekâlet verenin tek taraflı sona erdirmeye hakkını, uygun olmayan zamanda kullanması durumunda vekil, ifaya hazırlık niteliğinde olan fakat sona erme nedeniyle faydasız kalan emek ve masraflarını vekâlet verenden talep edebilir. Vekilin tek taraflı sona erdirmeye hakkını uygun olmayan zamanda kullanması durumunda da vekâlet veren, ifa faaliyetine hazırlık mahiyetinde yaptığı fakat, sona erme sebebiyle faydasız hâle gelen masraflarının ve yeni bir vekâlet sözleşmesi yapıncaya kadar geçen sürede uğradığı zararların (vekâlet görevini ifanın kesilmesi sebebiyle doğan sorunların giderilmesi için harcanan masraflar ile bu zaman süresince uğranılan kazanç kayıplarının) tazmin edilmesini vekilden talep edebilir²⁵⁶. Uygun olmayan zamanda sözleşmeyi sona erdiren taraf, diğer tarafın vekâlet sözleşmesine güvenerek üçüncü kişilerle gerçekleştirdiği hukuki işlemlerden doğan borcunu, menfi zarar kapsamında ödemekle yükümlüdür. Çünkü bu zarar, vekâlet sözleşmesinin hüküm ifade etmeye devam edeceğine duyulan güvenin, uygun olmayan zamanda tek taraflı sona erdirmesinden ve bu hakkın kötüye kullanılmasından kaynaklanmaktadır.

Vekilin, uygun olmayan zamanda sözleşmeyi sona erdirmesi sebebiyle sözleşme konusu edimin ifası imkânsız hale gelmiş olabilir. Örneğin, doktorun aniden sözleşmeyi sona erdirmesi sebebiyle acil ameliyata alınamayan hastanın ölmesi veya ihaleye girecek olan vekilin ihale saatinde sözleşmeyi sona erdirmesi sebebiyle şirketin ihaleye girilememesi gibi durumlarda vekil, bu sebeple ortaya çıkan zararı karşılamak zorundadır²⁵⁷.

borcun ifa edilmesi halinde alacağı durumla, borcun ifa edilmemesi halinde alacağı durum arasındaki fark müspet/olumlu zarardır.

²⁵⁵ Öz, T.; *İş Sahibinin Eser Sözleşmesinden Dönmesi*, Aristo Yayınevi, İstanbul 1989, s. 34-35; Tekinay & Akman & Burcuoğlu. & Altop, s. 855.

²⁵⁶ Sarı, s. 157; Zevkliler, & Gökyayla, s.506; Ergüne, s. 282-283.

²⁵⁷ Sarı, s. 157; Ergüne, s. 283.

Sözleşmenin kurulması sebebiyle yapılan masraflar, vekâletin ifası için alınan önlemler ve giderlerle, vekâlet verenin yeni bir vekil bulması için yapacağı giderler vb. tazmin edilerek zararlar kapsamında sayılabilir²⁵⁸.

Günümüz ücretli vekâlet sözleşmelerinde vekil, kazanç elde etme gayesiyle, mesleki ve profesyonel hizmet sunmaktadır. Vekâlet verenin, uygun olmayan zamanda sözleşmeyi tek taraflı sona erdirmesi durumunda vekilin, ücreti tam olarak elde etme imkânı ortadan kalkmakta ve dolayısıyla kazanç kaybı söz konusu olmaktadır. Kazanç kaybından doğan zararın, sözleşmenin uygun olmayan zamanda sona erdirilmesinden kaynaklandığı gerekçesiyle, vekil tarafından talep edilip edilemeyeceği önemli bir hukuki meseledir. Vekâlet sözleşmesinin taraflarına, diledikleri zamanda sözleşmeyi sona erdirmeye hakkı tanıyan kanun, vekilin ücret menfaatini korumaya almamıştır. Vekâlet verene kanunla tanınan tek taraflı sona erdirmeye yetkisinin anlamını yitirmemesi için vekile, tam ücret hakkı tanınmadığı söylenebilir. Gerçekten de vekâlet veren, tek taraflı sona erdirmeye yetkisini kullandığında, koşulsuz olarak vekâlet ücretinin tamamını ödemek zorunda bırakılırsa, üzerinde hissettiği ekonomik baskı nedeniyle, kanundan doğan yetkiyi kullanmaktan kaçınabilir. Dolayısıyla, vekâlet verenin uygun olmayan zamanda sözleşmeyi sona erdirmesi, vekilin, sözleşmede yer alan tam vekâlet ücretini hak etmesine tek başına sebep olamaz.

Ancak, tek taraflı sona erdirmenin, uygun olmayan zamanda ve hakkın kötüye kullanılması teşkil edecek şekilde (TMK. m. 2/2) kullanılması durumunda vekil, elde edemediği kazancın zarar olarak tazmin edilmesini isteyebilir²⁵⁹.

Vekâlet sözleşmesinin özel bir görünümü olan avukatlık sözleşmesindeyse durum biraz daha farklıdır. Avukatlık sözleşmesinin tek taraflı sona erdirilmesinde, uygun olmayan zaman kavramından ziyade, haklı sebep kavramına önem verilmiştir. Avukatlık sözleşmesinin tek taraflı sona erdirilmesi için haklı bir sebebin bulunması

²⁵⁸ Zevkliler & Gökyayla, s. 506.

²⁵⁹ Oğuzman, K., & Barlas, B.; *Medeni Hukuk, Giriş-Kaynaklar-Temel Kavramlar* (9. b.), Beta Yayıncılık, İstanbul 2002, s. 175.

şartı aranmamaktaysa da eğer sona erdiren taraf, haklı bir sebebe dayanmaktaysa, hukuki sorumluluktan kurtulma imkânı vardır.

Haklı bir nedene dayanmaksızın avukatlık sözleşmesinin taraflarca sona erdirilmesinin avukatlık ücretine doğrudan etki edeceği, kanunda düzenlenmiştir. Vekâlet veren, haklı bir sebebe dayanmaksızın sözleşmeyi sona erdirdiğinde ücretin tamamını ödemek zorundadır. Aynı şekilde avukat, haklı bir sebebe dayanmaksızın sözleşmeyi sona erdirdiğinde ücret talep edemeyeceği gibi peşin aldığı ücreti iade etme riskiyle karşı karşıyadır²⁶⁰. Avukatlık sözleşmesini taraflardan hangisi sona erdirdiyse, haklı sebebe dayandığını ispat külfeti de onun üzerindedir.

Yasal düzenlemeye gelince; zamanın uygun olup olmadığına bakılmaksızın, azil durumunda vekilin, vekâlet ücretine hak kazanıp kazanamayacağı ile ilgili AvK.’da özel bir düzenleme bulunmaktadır. AvK. m. 174/2’de: “*Avukatın azli halinde ücretin tamamı verilir. Şu kadar ki, avukat kusur veya ihmalden dolayı azledilmiş ise ücretin ödenmesi gerekmez.*” Bu düzenleme gereği, haksız bir şekilde azledilen avukat, ücretin tamamına hak kazanır. Kanun maddesiyle, avukatlık sözleşmesinin azil yoluyla sona ermesi durumunda, avukatın sözleşmeden doğan ücret alacağına tam olarak hak kazanacağı yönünde bir karine getirilmiştir.²⁶¹ Bununla birlikte, avukatın kusurlu davranışı nedeniyle vekillikten azletme hakkının kullanıldığı ispatlanarak bu karine çürütülebilir. Vekâlet veren, vekile tam ücret ödeme yükümlülüğünden ancak, azil hakkını vekilin kusur ve ihmeline dayalı olarak kullandığı ispat ederek kurtulur. Azlin, avukatın kendi eksiklik veya ihmalden kaynaklanmadığı her durumda, ücret kendisine tam olarak ödenmelidir²⁶².

²⁶⁰ Sarı, s. 190; Gökyayla, s. 85.

²⁶¹ Gökyayla, E.; *Avukatlık Sözleşmesinin Avukatın Azli ve İstifasıyla Sona Ermesi*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2007, s. 90.

²⁶² Yargıtay; Yargıtay Web Sitesi: <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, E.T. 27.06.2023, Yargıtay 13. HD., T. 04.04.2006, 143S-4986, “...Avukatlık Yasasının 174/2 maddesinde de avukatın haksız olarak azli halinde ücretin tamamına hak kazanacağı öngörülmüştür Davacı avukatın haksız olarak azledildiği mahkemenin de kabulündedir. Bu durumda mahkemece, az yukarıda açıklanan sözleşme hükmü ve yasal düzenleme karşısında davacı avukatın sözleşmede öngörülen 5.000 USD’nin tamamına hak kazandığı gözetilmeden yazılı şekilde hüküm kurulması doğru bulunmamıştır...”

Avukatın azli için haklı sebep teşkil edebilecek davranışlara örnek olarak; avukatın özenli iş görme borcunu ihlal etmesi, vekâlet sözleşmesinde yer alan yükümlülüklerini ihlal etmesi, talimatlara uyma veya sadakat borcuna aykırı davranması gösterilebilir. Bununla birlikte, her türlü ihlal yahut borca aykırılık iddiası da ücret ödeme yükümlülüğünü ortadan kaldırmaz. Vekilin esaslı bir yükümlülüğünü ihlal etmiş olması, vekil/müvekkil ilişkisini zedelemesi ve güven ilişkisini sarsarak ilişkinin devamını çekilmez hale getirmesi gerekir. Önemsiz kabul edilebilecek ihlaller gerekçe gösterilerek kullanılan azil yetkisi, ücret ödeme borcunu ortadan kaldırmaz.

Haklı nedenle azle sebebiyet veren avukat, ücretin tamamını talep edemez. Ancak, bu ve benzeri durumlarda avukat, azil tarihine kadar gerçekleştirdiği işi görmenin karşılığı olarak makul bir ücret talep edebilir. Avukatın, azledildiği tarih göz önüne alındığında henüz tamamlanmayan işlerden ötürü ücret talep edemez. Yargıtay’ın bu konuda verdiği karar içeriğinde şu esaslar yer almaktadır: *“...Dairemizin kökleşmiş içtihatlarına göre haklı azil halinde ancak azil tarihi itibarıyla sonuçlanıp, kesinleşen işlerden dolayı vekâlet ücreti talep edilebilir. Zira vekâlet ilişkisi bir bütün olup azil, taraflar arasındaki tüm dava ve takiplere sirayet edeceğinden, azlin haklı olduğunun kabul edilmesi halinde, davacının azil tarihi itibarıyla sonuçlanıp kesinleşmeyen işlerden dolayı vekâlet ücreti talep edebilmesi mümkün değildir. Buna karşılık haksız azil halinde ise avukat, hangi aşamada olursa olsun, üstlendiği işin tüm vekâlet ücretini talep etme hakkına sahiptir.”*²⁶³.

AvK. m. 174/1’de ise, haklı hiçbir sebep yokken, vekillikten istifa eden avukatın, müvekkilden ücret talep edemeyeceğine dair düzenleme yer almaktadır. Madde hükmüne göre: *“Üzerine aldığı işi haklı bir sebep olmaksızın takipten vazgeçen avukat hiçbir ücret isteyemez ve peşin aldığı ücreti geri vermek*

²⁶³ Yargıtay; Yargıtay Web Sitesi: <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, E.T. 27.06.2023, Yargıtay 13. HD, T. 15.04.2019, E. 2016/13934, K. 2019/4919 K.

zorundadır.” Kanun hükmünün zıt anlamından, istifanın haklı bir nedene dayanması halinde avukatın, ücretin tamamını isteyebileceği anlamı çıkmaktadır.²⁶⁴

Yargıtay’ın konuya ilişkin vermiş olduğu bir karara göre: “...öncelikle vekilin TBK. ’nun 506 maddesine göre müvekkiline karşı vekâleti sadakat ve özen ile ifa etme yükümlülüğü vardır. Vekil sadakat borcu gereği olarak müvekkilinin yararına olacak davranışlarda bulunmak, ona zarar verecek davranışlardan kaçınmak zorundadır. Şayet vekili görevini yerine getirirken gerekli özen ve dikkati göstermemiş sadakatle vekâleti ifa etmemiş ise, vekil edenin vekilini azli haklıdır. Avukatlık kanununun 174. maddesi hükmüne göre azil haklı ise avukatlık ücretinin ödenmesi gerekmez, haksız azil halinde ise ücretin tamamına avukat hak kazanır.”²⁶⁵

Vekâlet sözleşmesinin uygun olmayan zamanda feshi, sözleşmenin ihlali değildir. Tazminat borcu, sözleşmenin ihlal edilmesinden değil, kanunda yer alan sorumluluk düzenlemesinden doğmaktadır.²⁶⁶

3.1.2. Ölüm sebebiyle sona erme

Türk Borçlar Kanunu m. 513/1’e göre: “Sözleşmeden veya işin niteliğinden aksi anlaşılmadıkça sözleşme, vekilin veya vekâlet verenin ölümü, ... ile kendiliğinden sona ermiş olur.”

Hükümden de anlaşılacağı üzere vekil veya vekâleti verenin ölümü durumunda, kural olarak sözleşme kendiliğinden sona erer. Vekâlet sözleşmesi, güven esasına dayandığından tarafların kişilikleri ön plandadır ve sözleşmenin kurulmasında büyük rol oynamaktadır. Vekil, vekâlet verene ait bir işi görmeyi veya işlemi yapmayı üstlenirken kural olarak, yerine başkasını koymadan şahsen ifa borcu altındadır. Güvendiği bir kişiyi vekil olarak belirleyen vekâlet veren, vekilden hesap sorma, kendisine talimat verme, dilediği zaman da sözleşmeyi sona erdirme yetkisine

²⁶⁴ Sungurtekin, s. 211.

²⁶⁵ Yargıtay; Yargıtay Web Sitesi: <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, E.T. 27.06.2023, Yargıtay 13. H.D., T. 03.04.2019, E. 2017/6412, K. 2019/4484.

²⁶⁶ Gümüş, s.199; Zevkliler & Gökyayla, s. 505.

sahiptir. Şu hâlde; vekâlet verenin ölümü, vekâlet konusu işin görülmesine dair ortaya konan iradenin ve ihtiyaç duyulan menfaatin sona ermesine neden olacaktır. Vekilin ölümü ise şahsen ifa borcunu imkânsız kılacaktır.

Kanun, taraflarından birinin ölümü halinde vekâlet sözleşmesinin sona ereceğine ilişkin, aksi ispat edilebilen bir karine getirmiştir²⁶⁷. Tarafların herhangi birinin ölümü durumunda, vekâlet sözleşmesinin sona ereceği kural olmakla birlikte; taraflar, ölümden sonra da vekâlet ilişkisinin devam edeceğini kararlaştırabilirler. Nitekim, TBK. m. 513/1’de, söz konusu kurala iki istisna getirilmiştir. İlki, tarafların iradesinin ölüm halinde de vekâlet sözleşmesinin devam edeceği yönünde olması; ikincisi ise, işin niteliğinden sözleşmenin devam edeceğinin anlaşılmasıdır.²⁶⁸

Tarafların ölümü, vekâlet sözleşmesini ileriye etkili olarak ortadan kaldıran sebeplerden birisidir. Vekâlet verenin ölümü, işin görülmesine dair iradeyi ve işin görülmesinden beklenen menfaati, kural olarak ortadan kaldırır; hatta bazı vekâlet ilişkilerinde vekâlet verenin ölümü, işin görülmesine devam edilmesini imkânsız kılar²⁶⁹. Örneğin, ameliyat olacak hastanın ölmesi durumunda, işin görülmesi borcu imkânsız hale gelir. Vekilin ölümü de vekâleti şahsen ifa borcunu ortadan kaldırır. Vekil sağ iken, vekâleti dilediği zaman sonlandırma hakkına sahip olan vekâlet veren, vekilin ölümü halinde de işin görülebilmesi için serbestçe yeni bir vekil tayin edebilmelidir²⁷⁰. Kimi zaman işin niteliğinden de iş görme borcunun ölüme rağmen devam edeceği anlaşılabilmektedir. Bu duruma örnek olarak, bankaların veya aracı kurumların sürdürdüğü faaliyetler gösterilebilir²⁷¹.

Vekâlet sözleşmesi, üçüncü şahıs yararına yapılmış olabilir. Bu durumda, vekâlet veren ölse dahi üçüncü şahıs, vekilden edimini yerine getirmesini talep edebilir.²⁷² Örneğin, hekim ile vekâlet veren arasındaki sözleşme gereği hekim,

²⁶⁷ Gürsoy, K. T.; Vekâlet Akdinin Ölüm Nedeniyle Sona Ermesi ve Sonuçları. *Temsil ve Vekâlete İlişkin Sorunlar Sempozyumu* (s. 1-34). İÜHFME Yayınları, İstanbul 1977, s. 2-3.

²⁶⁸ Tandoğan, s. 453.

²⁶⁹ Yavuz & Acar & Özen, s. 1221.

²⁷⁰ Yavuz & Acar & Özen, s. 1221.

²⁷¹ Akipek, s. 246, 68 numaralı dipnot; Gümüş, s. 194; Gürsoy, s. 7.

²⁷² Tandoğan, s. 455; Gürsoy, s. 11-12.

üçüncü bir şahsı ameliyat etmeyi üstlenmişse, vekâlet veren ölse dahi vekil, ameliyat etme borcunu ifa etmekle yükümlüdür.

Ölümden sonra hüküm ve sonuç doğurmak üzere bir vekâlet sözleşmesi düzenlemek de mümkündür. Vekâlet sözleşmesine konacak bu hüküm, daha çok vekâlet verenin ölmesi durumu için düşünülebilir. Vekilin ölümü halinde, onun mirasçılarının işi devam ettirmesi pek mümkün değildir²⁷³. Bununla birlikte, vekâlet verenin mirasçıları, ölüm sonrasında kendisine bırakılan işleri görme borcunu yüklenen vekilin görevine son verme hakkına sahiptirler.²⁷⁴ Vekâlet verenin ölümü ile külli halefiyet ilkesi gereği onun yerini mirasçıları alır. Dolayısıyla, vekâlet verenin ölümünden sonra ifa edilmek üzere, vekil ile vekâlet veren arasında kurulan vekâlet sözleşmesine uyup uymama kararı mirasçılarındır. Ölümden sonraya etkili vekâlet sözleşmesinin hukuki niteliği hakkında Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı bulunmaktadır. Buna göre: “...TBK.’nın 397’nci maddesi hükmü hilafına müvekkilin ölümünden sonra dahi, vekâletin devam edeceğine dair iki taraf arasında mukavele mümkün olup, müvekkil öldükten sonra dahi vekilin salâhiyetleri devam eder, mirası reddetmemiş mirasçılara azil hakkı intikal eder.”²⁷⁵

Vekâletin özel bir görünümü olan avukatlık sözleşmesi de avukatın ölümüyle sona erer. Her ne kadar avukatın ölümü ile avukatlık sözleşmesi sone ermiş olsa da mirasçıların, tahakkuk eden avukatlık ücretini talep edebileceğinde şüphe yoktur.²⁷⁶ Müvekkilin ölümü halinde, tıpkı vekâlet sözleşmesinde olduğu gibi avukatlık sözleşmesi de sona erer. Ancak, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde, mirasçıların haklarını tehlikeye düşürmemek için, mirasçılar işlerini görebilecek duruma

²⁷³ Tandoğan, s. 649; Kayıhan & Ünlütepe, s. 194; Akıncı, s. 71.

²⁷⁴ Yargıtay; Yargıtay Web Sitesi: <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, E.T. 29.06.2023, Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı., 07.12.1940, E. 1938/20, K. 1940/87, “Vekil edenin ölümünden sonra dahi taşınmaz malının başkasına satışına ve ferağının verilmesine dair olan vekâlet ilişkisinin süreceleceği tararlar arasında kararlaştırılmışsa ölümünden sonra da vekilin yetkileri süregelir. Ancak miras bırakanın ölümüyle, görevden alma (azil) hakkı mirasçılara geçtiğinden bunlar vekili işten uzaklaştırabilirler”

²⁷⁵ Yargıtay; Yargıtay Web Sitesi: <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, E.T. 29.06.2023, Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı, T. 22.02.1941, sayı: 87)

²⁷⁶ AvK. m. 166/4’te, bu konu hakkında özel düzenleme bulunmaktadır. Maddeye göre: “Avukatın ölümü halinde, mirasçılarına intikal eden avukatlık ücreti alacakları da, avukat alacakları gibi rüçhanlıdır. Şu kadar ki, üçüncü fıkrada yazılı bildirim zorunluğu bu kimseler hakkında uygulanmaz.”

gelineye kadar vekil/avukat vekâlet görevine devam etmelidir. Bu zorunluluk, TBK m. 513/2'den kaynaklanmaktadır.²⁷⁷

3.1.3. Ehliyetin kaybedilmesi sebebiyle sona erme

Türk Borçlar Kanunu m. 513/1'e göre: *“Sözleşmeden veya işin niteliğinden aksi anlaşılmadıkça sözleşme, vekilin veya vekâlet verenin..., ehliyetini kaybetmesi, ... ile kendiliğinden sona ermiş olur.”*

Kanun hükmü uyarınca, vekâlet sözleşmesi kurulduktan sonra, vekâlet verenin yahut vekilin ayırt etme gücünü kaybetmesi durumunda, vekâlet sözleşmesi kendiliğinden sona erer. Madde metninden bu kuralın da emredici nitelikte olmadığı, vekâletin devam edeceğine dair taraflar anlaşmışsa yahut işin niteliği gerektiriyorsa, vekâlet sözleşmesinin sona ermeyeceği anlaşılmaktadır. Örneğin, tedavisine devam olunan bir hastanın, bilincini yitirmesi sonucu ehliyetini kaybetmesi durumunda, vekâlet sözleşmesinin sona erdiğini kabul etmek mümkün değildir. Aksi halde hekim, işi görmeyi sonlandıracağından hasta ölüm riski ile karşı karşıya kalır.

Belirtmek gerekir ki; vekâlet verenin ehliyetini kaybetmesi halinde, durumu öğrenen vekil, vekâlet verenin menfaatlerinin tehlikeye düşmemesi için yeni bir vekil atanıncaya kadar vekâlet görevini ifa etmeye devam etmek mecburiyetindedir.²⁷⁸ Nitekim, TBK. 513/2 uyarınca, vekâletin sona ermesi vekâlet verenin menfaatlerini tehlikeye düşürüyorsa, vekâlet veren veya mirasçısı ya da temsilcisi, işleri kendi başına görebilecek duruma gelinceye kadar, vekil veya mirasçısı ya da temsilcisi, vekâleti ifaya devam etmekle yükümlüdür.

Avukatın ehliyetini yitirmesi halinde, avukatlık sözleşmesine konu işin bizzat görülmesi imkânı ortadan kalkacağından, sözleşme sona erer. Vekâlet verenin

²⁷⁷ AvK. m. 513/2'ye göre: *“Vekâletin sona ermesi vekâlet verenin menfaatlerini tehlikeye düşürüyorsa, vekâlet veren veya mirasçısı ya da temsilcisi, işleri kendi başına görebilecek duruma gelinceye kadar, vekil veya mirasçısı ya da temsilcisi, vekâleti ifaya devam etmekle yükümlüdür.”*

²⁷⁸ Tandoğan, s. 470.

ehliyetini yitirmesi durumunda da sözleşmeden veya işin niteliğinden aksi anlaşılmadıkça avukatlık sözleşmesi sona erer.

Yargıtay'ın bu konuda verdiği bir karara göre: *“Vekilin veya vekâlet verenin ehliyetini kaybetmesiyle vekâlet ilişkisi kendiliğinden sona erer (6098 S. TBK. m. 513/1). Bu bakımdan davacının Türk Medeni Kanunu’nun 405'nci maddesindeki sebeple kısıtlanmasıyla vekilinin vekâlet görevi kendiliğinden sonra ermiştir. Kısıtlı adına velisi tarafından aynı avukata verilmiş bir vekâletname mevcut değildir. Karar ise vekâlet görevi sona ermiş olan avukata tebliğ edilmiştir. Avukatın vekâlet görevi sona erdiğine göre, bu avukata kararın tebliği geçersizdir.”*²⁷⁹

3.1.4. İflas sebebiyle sona erme

Türk Borçlar Kanunu m. 513/1’e göre: *“Sözleşmeden veya işin niteliğinden aksi anlaşılmadıkça sözleşme, vekilin veya vekâlet verenin ..., iflası ile kendiliğinden sona ermiş olur.”*

Kişi iflas ettiğinde, medeni haklardan faydalanma ehliyetini (hak ehliyeti) ve medeni hakları kullanma ehliyetini (fiil ehliyeti) kaybetmiş olmaz. İflasın açılması ve iflas masasının kurulması ile müflisin masaya giren mal ve hakları üzerindeki tasarruf yetkisi kısıtlamaya uğrar.²⁸⁰ Müflisin mülkiyetinde olsa da iflas masasındaki mal ve haklar üzerinde tasarrufta bulunma yetkisi artık iflas masasına aittir.

Türk Borçlar Kanunu m. 513/1’e göre vekâlet sözleşmesi, vekâlet verenin iflası neticesinde de kural olarak, kendiliğinden sona erer. Ancak madde hükmüne bakılırsa, vekâlet sözleşmesinden ya da görülecek işin niteliğinden aksi anlaşıyorsa, taraflardan birinin iflası halinde de vekâlet sözleşmesi kendiliğinden sona ermez. Ancak, hükmün uygulamada çok fazla yeri olmadığını söylemek gerekir. Vekâlet sözleşmesinde taraflar, vekâletin iflastan sonra da devam edeceğine dair anlaşma

²⁷⁹ Yargıtay; Yargıtay Web Sitesi: <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, E.T. 29.06.2023, Yargıtay 2. H.D., T. 16.06.2014, E. 2014/3508, K. 2014/13421.

²⁸⁰ Kuru, B., Arslan, R., & Yılmaz, E.; *İcra ve İflas Hukuku*, Yetkin Yayınları, Ankara 2003, s.570.

yapmış olsalar dahi bu anlaşma hükmü kural olarak geçersizdir. Çünkü ifa, vekilin veya vekâlet verenin iflas masasındaki malvarlığı üzerinde olumsuz etki yapabilir.

Bir hukuki işlemin yapılmasını konu alan vekâlet sözleşmesi, vekâlet verenin iflası ile kendiliğinden sona erer²⁸¹. Çünkü iflas sebebiyle, vekâlet verenin imza atamayacağı bir hukuki işlemi vekil aracılığı ile yapması da mümkün değildir. Vekâlet sözleşmesi, vekilin maddi bir iş görmesi sonucuna yönelikse, diğer bir ifadeyle, vekâletin konusu vekilin hukuki bir işlem yapması değilse iflas, sözleşmeyi tek başına sona erdirmez²⁸². Görülecek işin niteliği gereği vekâlet, iflas masası ile ilgili olmayan tasarrufları konu ediniyorsa sözleşmenin devam ettiğini kabul etmek gerekir.

Vekâlet sözleşmesinden doğan haklar, iflasın açılmasıyla birlikte iflas masasına devrolunur. Vekil, iflasın açılması anına kadar vekâlet veren adına edindiği her türlü malvarlığı değerlerini iflas masasına devretmek zorundadır. Vekil, vekâlet verene karşı takas ve hapis hakkını, iflasın açılması anından itibaren iflas masasına karşı ileri sürebilir.

Taraflardan birinin iflası halinde vekâlet sözleşmesinin sona ereceğine dair kanun hükmünü, doğrudan ve dolaylı temsil ilişkisine göre de değerlendirmek gerekir. Esasında, vekâlet sözleşmesinin iflas durumunda kendiliğinden sona ermesine ilişkin hüküm, iflas eden tarafın iflas masasına giren hak ve mallarını korumak amacıyla getirilmiştir.²⁸³

Doğrudan temsilde, vekil, vekâlet veren adına ve onun hesabına hukuki işlem yapar. Vekâlet, doğrudan temsili içeriyorsa, vekilin yaptığı işlemler vekâlet verenin malvarlığı üzerinde hüküm ve sonuç doğuracağından, vekilin iflas etmesi vekâlet sözleşmesini tek başına ortadan kaldırmaz. Diğer bir ifadeyle, vekilin yapmış olduğu borçlandırıci işlem veya kazandırıcı işlem, vekâlet verenin malvarlığında azalma

²⁸¹ Tandoğan, s. 671; Akipek, s. 248-249; Akıncı, s. 82; Kayıhan& Ünlütepe, s. 202.

²⁸² Tandoğan, s. 669; Zevkliler & Gökyayla, s. 673.

²⁸³ Akıncı, s. 83.

veya artmaya sebep olacağından, vekilin iflası sözleşmeyi sona erdirmez. Aslında bu durumu, TBK m. 513/1’de yer bulan, ‘işin niteliği’ gereği, sözleşmenin devam etmesi gereken bir hal olarak kabul etmek mümkündür.

Dolaylı temsili içeren vekâlette ise durum daha farklıdır. Dolaylı temsil yetkisini içeren vekâlet sözleşmesi, vekilin iflası ile kendiliğinden sona erer.²⁸⁴ Dolaylı temsilde, vekilin yaptığı işlemlerden doğan kazanç ve borçlar, öncelikle vekilin şahsında doğar, sonrasında vekil bunları vekâlet verene devreder. Devir gerçekleşene kadar vekilin, üçüncü kişilere karşı hukuki sorumluluğu devam edeceğinden, vekilin iflas masasındaki malvarlığını tehlikeye girer. Bu nedenle, dolaylı temsilde, vekilin iflası, vekâlet sözleşmesini kendiliğinden sona erdiren bir sebeptir.

Türk Borçlar Kanunu m. 513 uyarınca, vekilin veya müvekkilin iflası durumunda, vekâlet sözleşmesi sona erer. Niteliği itibariyle vekâlet sözleşmesi olan avukatlık sözleşmesinin taraflarından biri olan avukat, tacir olmadığı için ve faaliyeti de ticari bir iş olarak nitelendirilemeyeceği için iflasa tabi değildir. Daha çok, avukatlık sözleşmesinin diğer tarafı olan müvekkilin iflası halinin, sözleşmeye etkisinden söz edilebilir. Özellikle, tüzel/ gerçek kişi tacir müvekkilin, malvarlığını ilgilendiren iş ve işlemlerin görülmesini konu edinen avukatlık sözleşmelerinde, iflas eden müvekkilin malvarlığı üzerinde tasarruf imkânı ortadan kalkacağından ve tasarruf yetkisi iflas masasına geçeceğinden, avukatlık sözleşmesi kendiliğinden sona erer.²⁸⁵

²⁸⁴ Tandoğan, s. 476.

²⁸⁵ Tercan, E.; İflasın Sözleşmelere Etkisi, Adil Yayınevi, Ankara 1961, s. 270; Müderrisoğlu, s. 511; Günergök s. 231; Yargıtay; Yargıtay Web Sitesi: <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, E.T. 29.06.2023, ayrıca konuya ilişkin Yargıtay 12. HD, T. 21.11.1995, E. 1995/15125, K. 1995/16430 sayılı kararı: “...BK’nın 397. maddesi 1. fıkrasına göre hilafı mukaveleden veya işin mahiyetinden anlaşılmadıkça vekalet iflas ile nihayet bulur. Aynı maddenin 2. fıkrasında ise “şu kadar ki vekaletin nihayet bulması müvekkilinin menfaatlerini tehlikeye koyuyorsa müvekkil veya mirasçısı veya mümessili bizzat işlerini görebilecek hale gelinceye kadar vekil veya mirasçısı veya mümessili vekaleti ifaya devam ile mükelleftir.” denilmektedir. Bu madde hükmü karşısında işin mahiyetine göre vekaletin devam etmesi tabiidir. Çünkü iflas idaresi, kendisinin hasmı olduğu konuda müflisi temsil edemez. Ayrıca vekaletin son bulması olayda müvekkilinin menfaatini tehlikeye sokacağından, vekilin vekaleti ifaya devam etmesi zorunludur. Müflisin, kendisini temsil etmesi için vekil tutmasına yasal bir engel yoktur.”

3.2. Borcun İfası Sebebiyle Sona Erme

Kural olarak genel hükümler çerçevesinde, sözleşme ile borçlanılan edimin ifası, borcu sona erdirir. İşin görülmesi ve borcunun gereği gibi ifa edilmesiyle vekâlet sözleşmesi de sonlanır. Bu durumda, vekâlete özgü sona erme sebeplerine başvurmaya ya da böyle bir sebep aramaya ihtiyaç yoktur²⁸⁶. Vekâlet sözleşmesinde vekilin borcu, bir sonuç borcu olmadığından, vekâletle amaçlanan sonucun ortaya çıkıp çıkmaması önemli değildir. Vekil, özen yükümlülüğüne uygun olarak üstendiği edimi yerine getirmişse, amaçlanan sonuç doğmamış olsa bile ifa gerçekleşmiş, sözleşme de sona ermiştir. Vekâletin gereği gibi ifa edilmediği durumlardaysa, vekilin gerekli özeni göstermemesi ve vekâletin yöneldiği sonucun başarılı bir şekilde elde edilememesi söz konusudur²⁸⁷.

Örneğin, vekâlet veren adına açtığı boşanma davası reddedilen avukat, mesleğinin gerektirdiği tüm dikkat ve özeni göstermiş, müvekkilinin menfaatleri için hukuken yapılması gereken her şeyi yapmışsa, davanın reddedilmesinden sorumlu olmadığı gibi gereği gibi ifa nedeniyle ücrete de hak kazanır. Aynı şekilde, ameliyat ettiği hastayı, her türlü mesleki özeni göstermesine ve gerekeni yapmasına rağmen geri döndüremeyen hekim, ölüm neticesinden sorumlu olmadığı gibi, ifa ile sona eren sözleşmedeki ücrete hak kazanır.

Sonuçtan sorumluluğu bulunmamasına rağmen vekil, vekâlet sözleşmesinde sonucu garanti etmişse, istenilen sonucun elde edilememesi halinde vekil, borcunu sözleşmeye uygun ifa etmemiş sayılır ve sonuçtan sorumlu olur²⁸⁸.

Genel hükümler çerçevesinde, gereği gibi ifasının imkânsız hale gelmesi, borcu sona erdiren hallerden olup, vekâlet sözleşmesini de sona erdirir. TBK. m. 136/1'e

²⁸⁶ Yavuz & Acar & Özen, s. 1219; Akipek, s. 74; Yalçınduran, s. 94.

²⁸⁷ Yavuz & Acar & Özen, s. 1219; Yalçınduran, s. 269.

²⁸⁸ Tandoğan, s.618.

göre: “*Borcun ifası, borçlunun sorumlu tutulamayacağı sebeplerle imkânsızlaşırsa, borç sona erer.*”

Vekâlet sözleşmesi kurulduktan sonra, vekilin kusuru olmaksızın sözleşmenin ifası imkânsız hale geldiğinde, vekilin işi görme borcu sona erer. Özellikle, tam iki tarafa borç yükleyen ücretli vekâlette, vekilin ifa borcunun imkânsız hale gelmesi durumunda sözleşme sona ereceği gibi vekil, vekâlet verenden ücret alacağını da talep edemez. Vekâlet verenin ücret borcu da ortadan kalmış olur. Eksik iki tarafa borç yükleyen ücretsiz vekâlette sadece vekil borç altında olduğundan, edimin imkânsızlığı sadece vekil yönünden ifa borcunu ortadan kaldırır.

Vekâlet sözleşmesinin özel bir görünümü olan avukatlık sözleşmesi bakımından, avukatın sözleşmeyle üstlendiği işi özen ve sadakat borcuna uygun olarak gereği gibi ifa etmesiyle sözleşme sona erer. Gereği gibi ifa gerçekleşmişse, sözleşme ile amaçlanan sonucun gerçekleşmiş olup olmamasının bir önemi yoktur.

3.3. Sona Ermenin Hükümleri

Türk Borçlar Kanunu m. 514’e göre: “*Vekilin sözleşmenin sona erdiğini öğrenmeden önce yaptığı işlerden, vekâlet veren ya da mirasçıları sözleşme devam ediyormuş gibi sorumludur.*”

Madde hükmü uyarınca, vekâlet veren veya mirasçıları, vekilin vekâlet sözleşmesinin sona erdiğini bilmeksizin gördüğü işlerden, vekâlet sözleşmesi yürürlükteymiş gibi sorumludur. Bu hüküm, sadece vekâlet veren yahut mirasçılarının sorumluluğu için değil, vekilin sorumluluğu için de uygulanmalıdır. Vekil de vekâletin sona erdiğine ilişkin bilgi sahibi oluncaya kadar vekâlet kapsamında yaptığı iş ve işlemlerden sorumludur ve vekâlet konusu işi görmekle yükümlüdür²⁸⁹.

²⁸⁹ Gümüş, s. 204.

Sözleşmeyi tek taraflı sona erdirmek bozucu yenilik doğuran bir hak niteliğinde olduğundan, muhataba ulaşmakla hüküm ve sonuç doğurur. Sözleşmenin tek taraflı sona ermesi için irade beyanının karşı tarafın hakimiyet alanına ulaşması yeterli olup; muhatap tarafından ayrıca öğrenilmesi şart değildir.²⁹⁰ Gönderme anı ile karşı tarafa ulaşma anı arasında geçen zamanda, vekâlet sözleşmesi halen ayaktadır. Bu süre zarfında vekilin, vekâlet veren adına gördüğü işlemler hüküm ve sonuç doğurur; vekâlet vereni bağlar. Aynı şekilde varma anına kadar vekil, yaptığı hukuki işlemler sonucu elde ettiği şeyleri müvekkile devretmek zorundadır.²⁹¹

Türk Borçlar Kanunu m. 514 ise, “sona ermenin öğrenilmesine” hüküm ve sonuç bağlamıştır. Vekilin, vekâlet verenin sona erdirmeye ilişkin iradesini öğreninceye kadar yaptığı işlerden vekâlet veren ve mirasçılarının sorumlu olacağına dair kanun hükmü, vekili ve iyi niyetli üçüncü kişileri korumaya yöneliktir. Vekâlet verenin ve mirasçılarının sorumluluğunun devam etmesi, vekâlet sözleşmesinin sona ermediği anlamına gelmez. Sona erme iradesinin vekilin hakimiyet alanına ulaşmasıyla sözleşme tek taraflı olarak sona erer; vekilin sona ermeyi öğrendiği ana kadar yapmış olduğu işlemler ise vekâlet vereni bağlar. Şayet, TBK m. 514 hükmü olmasaydı, ulaşma anıyla öğrenme anı arasında geçen sürede, vekilin yapmış olduğu hukuki işlemlerden dolayı vekâlet vereni sorumlu tutmak mümkün olmazdı. Bu durumda ise hem vekil hem de sözleşme yaptığı üçüncü kişilerin zarar görmesi kaçınılmaz olurdu.²⁹²

Avukatlık sözleşmesinde, taraflar herhangi bir sebep göstermeksizin diledikleri zamanda tek taraflı olarak sözleşmeyi sona erdirebilirler. Avukat istifa, müvekkil ise azil hakkını dilediği zaman kullanabilir.

İç ilişkide, müvekkilin azil iradesi, avukata ulaştığında hüküm ve sonuç doğurur ve sözleşme sona erer. İç ilişkide, avukatın istifasının hüküm ve sonuç doğurması içinse, kanunda özel bir süre öngörülmiştir. AvK. m. 41 gereği, istifa kararının

²⁹⁰ Eren, s. 262; Tekinay, S. S., Akman, S., Burcuoğlu, H., & Altop, A., s.16.

²⁹¹ Hatemi, & Serozan, & Arpacı, s. 443.

²⁹² Akıncı, s. 108.

müvekkile tebliğinden itibaren 15 gün süre boyunca avukatın vekâlet görevi devam eder.

Dış ilişkide ise durum farklıdır. Vekilin azli veya istifasının, mahkeme veya karşı taraf için hüküm ifade edebilmesinin koşulları, HMK m. 81’de düzenlenmiştir. Madde hükmüne göre, azil veya istifa beyanının, dilekçeyle bildirilmesi ya da mahkeme huzurunda tutanağa geçirilmesi ve gerektiğinde ilgilisine yapılacak tebligat giderlerinin de peşin olarak ödenmesi gerekmektedir. Kısaca, mahkemeye veya karşı tarafa bildirilmediği sürece, avukatın azli veya istifasının dış ilişki yönünden bir hükmü bulunmamaktadır.

SONUÇ

Hukuki niteliği itibariyle iş görme borcu doğuran sözleşmelerden biri olan vekâlet sözleşmesi, TBK. m. 502- 514 arasında düzenlenmiştir. Vekâlet sözleşmesi ile vekil, TBK. m. 502’de yer aldığı üzere, vekâlet verenin bir işini görmeyi veya bir işlemi yapmayı üstlenmektedir.

Türk Borçlar Kanunu’nun vekâlet sözleşmesini düzenleyen hükümleri bir arada değerlendirildiğinde vekâlet sözleşmesi; vekilin, ücretsiz (ivazsız) veya ücret karşılığı (ivazlı), vekâlet verenin talimatlarına, iradesine ve yararına uygun olmakla birlikte, belirli ölçüde bağımsız olarak, özen yükümlülüğü içerisinde, vekâlet verenin bir işini yapma veya bir işlemi yerine getirme borcu altına girdiği sözleşmedir.

Tek başına vekilin yararına görülen iş ya da faaliyet vekâlet sözleşmesinin konusu olamaz. Vekâlet sözleşmesinde, vekâlete konu işin başkasına ait olması ve başkasının yararına yapılması gerekmektedir. Vekilin gördüğü işte, vekâlet verenin iradesi ve yararının gözetilmesi zorunlu bir unsurdur. Bu bağlamda vekil sözleşmede vekâlet verenin yararın uygun olarak, onun irade ve istekleri doğrultusunda faaliyet göstermektedir.

Vekil, sonuca ulaşmak için belirli bir eylem ve faaliyette bulunur; sonucun gerçekleşmeme riski vekâlet verene ait olup; vekilin, sonucun doğması için özen göstermekten başka bir sorumluluğu ve borcu yoktur. Vekâlet sözleşmesinde hedeflenen sonuç değil, gereği gibi ifa borçlanılmaktadır.

Vekâlet sözleşmesinde vekil kural olarak, işin görülmesi bakımından vekâlet verene bağımlı değildir, ondan bağımsızdır. Vekil, işin görülmesi veya işlemin yapılması eylemini zaman, yer ve koşullar açısından serbestçe belirler. Vekilin gördüğü işi, vekâlet verenin talimatlarına uygun ifa etme kuralı vekilin bağımsızlığını etkileyen bir unsurdur. Özel uzmanlığı gerektiren işlerde vekilin bağımsızlığı genellikle daha geniştir.

Ücret, vekâlet sözleşmesinin zorunlu ve yasal bir unsuru değildir. Vekâletin ücretsiz olması kuralı, tarihi geçmişini Roma Hukuku'ndan almaktadır. Roma hukukunda vekâlet sözleşmesi, daha çok arkadaşlık ve hatır ilişkisine dayanmaktaydı. Vekil, onurlu bir görev üstlendiğinden karşılık bekleme söz konusu değildi. Günümüzde, değişen ekonomik koşullar, sosyal ve ticari hayatın gerekleri, pek çok mesleki faaliyet kapsamında görülen işin ücrete tabi olmasını zorunlu kılmıştır. Bugün artık, vekâlet sözleşmesinin karine olarak ücretli bir sözleşme olduğunu kabul etmek gerekir. Vekâlet sözleşmesi, vekâlet verenin ücret ödeme borcunu içermiyorsa, eksik iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme niteliği taşırken; teamülde veya sözleşmede ücret ödeme borcu varsa tam iki tarafa borç yükleyen sözleşme niteliği kazanmaktadır.

Vekâlet sözleşmesi ilke olarak, sürekli borç ilişkisi doğuran bir sözleşmedir. Vekâlet sözleşmesinde, vekilin borçlandığı, bir işi görme veya bir işlemi yapma yükümlülüğü, belirli bir zamana yayıldığı için taraflar arasında sürekli edimli bir borç ilişkisi kurulmaktadır. Ancak yine de vekâlet sözleşmesine konu iş görme faaliyetinin yaygın bir alana sahip olması nedeniyle, vekâlet sözleşmesinin ani edimli borç ilişkisi niteliğini taşıması da mümkündür. Bu nedenle, her bir somut vekâlet ilişkisinde vekilin üstlendiği edime bakarak bir tespit yapmak gerekir.

Vekâlet sözleşmesi, kanunda düzenlenmiş olan isimli iş görme sözleşmelerine oranla ikincil olma özelliği taşımaktadır. Kanunda düzenlenmemiş isimsiz iş görme sözleşmelerine, vekâlet sözleşmesine ilişkin hükümler, nitelikleri el verdiği ölçüde uygulanır.

Vekâlet sözleşmesinin kanundaki tanımından ve sözleşmeye ilişkin düzenlemelerden, zorunlu ve zorunlu olmayan unsurlarını tespit etmek mümkündür. Anlaşma unsuru; vekâlet verenin yararına ve iradesine uygunluk unsuru; kısmen bağımsız şekilde, edim sonucundan sorumlu olmaksızın ve herhangi bir zaman sınırı olmaksızın bir işin görülmesi veya bir işlemin yapılması unsuru vekâlet sözleşmesinin zorunlu unsurlarıdır. Ücret unsuru ve tarafların istedikleri zaman

sözleşmeyi tek taraflı olarak sona erdirme yetkisi, sözleşmenin zorunlu olmayan unsurlarıdır.

Vekâlet sözleşmesinin tarafları vekil ve vekâlet verendir. Vekâlet sözleşmesi ile vekil, vekâlet verene karşı sadakat ve bağlılık gösterme, sözleşme konusu işi özenle ve vekâlet verenin talimatlarına uygun olarak görme, sır saklama, işi şahsen ifa etme, hesap verme ve vekâlet ilişkisi çerçevesinde aldıklarını geri verme borcu altına girerken vekâlet veren ise vekile karşı; ücret ödeme, vekilin yaptığı harcamaları ve avansları karşılama, vekili kendi adına giriştiği borçlardan kurtarma ve vekilin uğradığı zararları tazmin etme borcu altına girmektedir.

Vekil, vekâlet kapsamındaki işi özenle yapmak zorundadır. Özen borcunun temeli, TMK. m. 2'deki dürüstlük kuralıdır. Vekil, özen borcunun gereği olarak, hedeflenen sonucun başarıyla ortaya çıkması amacıyla mesleki bilgi ve becerisi, genel hayat tecrübesi ve hayatın olağan akışı doğrultusunda gereken girişim ve davranışlarda bulunmak, başarılı sonucu engelleyecek davranışlardan kaçmak zorundadır.

Vekâlet sözleşmesinde, arzu edilen neticeye ulaşılamamasının sonuçlarına vekâlet veren katlanır. Ancak vekil, sadakat ve özen borcunu ihlal etmişse ve bu nedenle sonuç elde edilmemişse, vekilin ifa borcu, tazminat borcuna dönüşür.

Vekilin özen borcundan doğan sorumluluğu, benzer alanda iş ve hizmet üstlenen basiretli bir vekilin göstermesi gereken davranış modeline göre belirlenir. TBK., vekilin özen borcunun belirlenmesinde objektif özen kriterini esas almıştır. Objektif kriterlere uygun olarak özen yükümlülüğünü yerine getiren vekilin hedeflenen sonuca ulaşamamış olmasından doğan bir sorumluluğu bulunmamaktadır.

Özen borcunun yerine getirilmediğini kanıtlama yükü, vekâlet veren üzerindedir. Aynı zamanda vekilin, benzer alanda iş gören basiretli bir vekilin yapması gereken davranıştan uzaklaştığını da ispatla yükümlüdür. Vekâlet veren,

özen borcunun yerine getirilmemesi nedeniyle, istenilen sonucun ortaya çıkmadığını ispat ettiği takdirde, vekil, kusursuz olduğunu ispat etmedikçe doğan zararı gidermek zorundadır.

Vekil, üstlendiği işi, vekâlet verenin talimatlarına uygun biçimde görmekle yükümlüdür. Talimatın verildiği tarihten sonraki gelişmelerle koşullar değişmişse, vekilin vekâlet verenden yeni bir talimat alması gereklidir. Aksi taktirde, doğacak zararlardan sorumludur. Koşullar, vekâlet verene ulaşmasını veya ondan talimat alınmasını olanaksızlaştırmışsa vekil, verilen talimattan ayrılarak işi görebilir. Ancak, bunun için, talimat alma olanağı bulunsaydı, vekâlet verenin talimattan ayrılmaya izin vereceğine ilişkin haklı bir nedenin var olması gerekir.

Vekilin sadakat borcu vekâletin uygulanması sırasında ve vekâlet sona erdikten sonra, aradaki güven ilişkisine dayalı olarak vekâlet verenin çıkarlarını, sözleşme ile güdülen amaç çerçevesinde koruma ve kendi çıkarlarını vekâlet verenin çıkarlarına tabi tutma yükümlülüğüdür.

Vekâlet veren ile vekil arasındaki güven ilişkisi, vekilin sadakat ve sır saklama yükümlülüğünü zorunlu kılmaktadır. Vekil sadakat borcunu, vekâlet görevini objektif iyi niyet kurallarına (TMK m. 2) uygun şekilde yerine getirerek ifa eder. Sır saklama yükümlülüğünü ihlal ederek vekâlet vereni zarara uğratan vekil, hukuken sorumludur. Vekâlet veren, sadakat yükümlülüğü ve sır saklama yükümlülüğünün ihlali sebebiyle karşılaştığı maddi ve manevi zararların tazminini vekilden talep edebilir.

Vekil, kural olarak, vekâlet borcunu şahsen ifa etmekle yükümlüdür. Ancak vekile yetki verildiği veya durumun zorunlu ya da teamülün mümkün kıldığı hallerde vekil, işi başkasına yaptırabilir. Vekilin, vekâlet konusu işi görmek üzere bir başkasını belirlemesi halinde bu işe alt vekâlet; bu üçüncü kişiye de alt vekil denir. Vekâlet veren, alt vekilden, vekâletin gereği gibi ifasını talep etme hakkına sahip olduğu gibi, ifa etmemesi halinde alt vekil, vekâlet verene karşı tazminat ödemekle yükümlüdür. Vekil, yetkisi olmadan işi başkasına gördürdüğünde, onun fiilinden

şahsen yapmış gibi sorumlu olur. İşi başkasına gördürmeye yetkisi olan vekil, sadece seçmede ve talimat vermede gerekli özeni göstermekle yükümlüdür.

Vekil, talep üzerine yaptığı işin hesabını vermek, vekâlet veren ad ve hesabına edindiği her şeyi iade etmek, iade edinceye kadar da almış olduğu şeyleri saklamak zorundadır. Vekilin hesap verme borcu, sözleşmesinin kurulmasıyla başlar; sözleşme süresince devam eder; bazı hallerde sona erse de devam etmesi mümkündür. Vekâlet veren adına veya hesabına alınan ya da kazanılan para, paradan başka haklar, haklara ilişkin belgeler tümüyle, vekilin iade borcunun konusunu oluşturur.

Sözleşmede hüküm yer alıyorsa veya teamül varsa vekâlet veren ücret ödemekle yükümlüdür. Ücret konusunda anlaşma bulunduğunu veya vekâletin ücretle görülmesi hususunda teamül bulunduğunu ispat yükümlülüğü vekildedir. Vekâletin ücretsiz olarak görülmesi gerektiğine dair iddiası olan vekâlet veren de bu iddiasını ispat etmekle yükümlüdür.

Özenle ifaya rağmen işin başarıya ulaşmama rizikosunu vekile yüklenemeyeceğinden, sözleşmede vekâlet ücretinin başarı koşuluna bağlanması kural olarak mümkün değildir. Bununla birlikte, taraf iradeleriyle sözleşmede vekile, ayrıca bir başarı ücreti ödenmesinin kararlaştırılmasına engel yoktur.

Vekâletin gereği gibi ifası için vekil birtakım giderler yapmışsa veya bir borç yükü altına girmişse vekâlet veren, vekilin yaptığı masrafları faiziyle ödemek ve onu borç yükü altından kurtarmakla yükümlüdür.

Vekâletin ifası sebebiyle vekilin zarara uğraması durumunda, vekâlet veren, kurusu bulunmadığını ispat edemediği müddetçe zarardan sorumludur. Birlikte vekâlet verenler veya birlikte vekil olanlar hakkında kanundan doğan müteselsil sorumluluk ilkesi benimsenmiştir. Buna göre, vekâleti birlikte üstlenenler, vekâletin ifasından müteselsil olarak sorumludur. Bir kişiye birlikte vekâlet verenlerse, vekile karşı müteselsil sorumludur.

Türk Borçlar Kanunu sistematığı içerisinde, vekâlet sözleşmesinin kendine has sona erme sebepleri, “tek taraflı sona erdirmeye” ve “ölüm, ehliyetin kaybedilmesi ve iflas” olarak iki ayrı maddede yer almıştır. Vekâlet sözleşmesinin; azil, istifa, ölüm, ehliyetin kaybedilmesi ve iflas gibi kendine özgü sona erme nedenleri dışında; ikale, ifa, ibra, yenileme, sürenin sona ermesi, alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesi, ifanın imkânsız hale gelmesi gibi genel sebeplerle de sona ermesi mümkündür.

Vekâlet sözleşmesinde taraflar, sahip olduğu fesih hakkını, her zaman için ve herhangi bir haklı nedenin varlığı yahut karşı tarafa uygun bir süre tanınması koşulu aranmaksızın kullanabilirler. Vekilin ve vekâlet verenin, tek taraflı sona erdirmeye iradesi inşai, bozucu yenilik doğuran hak niteliğindedir; karşı tarafa varmakla, ileriye etkili olarak hüküm ve sonuçlarını doğurur.

Vekâlet sözleşmesinin taraflarına tanınan tek taraflı sona erdirmeye yetkisi şekli bir şarta bağlı kılınmamıştır. Bunun sonucu olarak taraflar, sözleşmeyi sona erdirmeye yetkisini açık veya örtülü irade beyanı ile kullanabilir.

Vekil, tek taraflı sona erdirmeye durumunda kural olarak ücretin tamamına hak kazanamaz. Ancak vekil, vekâlet sözleşmesinin sona ermesine kadar yapmış olduğu işle, emekle ve süreyle orantılı bir ücret talebinde bulunabilir.

Uygun olmayan zamanda sözleşmeyi sona erdiren taraf, diğerinin bundan doğan zararını gidermekle yükümlüdür. Bu yükümlülük, TBK m. 512’den kaynaklanmaktadır. Kanun, uygun olmayan zamanda sözleşmenin sona erdirilmesine yasak getirmemiş, sadece bu zamanlamaya hukuki bir sonuç bağlamıştır. Kısaca, uygun olmayan zamanda dahi olsa, tarafların sona erdirmeye iradesiyle sözleşme sona erer.

Tarafların ölümü, vekâlet sözleşmesini ileriye etkili olarak ortadan kaldırır. Ölüm, vekâlet konusu işin görülmesine dair iradeyi ve işin görülmesinden beklenen menfaati, kural olarak ortadan kaldırır; hatta bazı vekâlet ilişkilerinde, vekâlet verenin ölümü, iş görülmesine devam edilmesini fiilen imkânsız kılar. Hastayı

ameliyat edecek olan doktorun ölmesinde durum böyledir. Ancak, ölümden sonra hüküm ve sonuç doğurmak üzere bir vekâlet sözleşmesi düzenlemek de mümkündür. Bu durumda vekâlet verenin mirasçıları, vekilin görevine son verme hakkına sahiptir.

Vekâlet sözleşmesi kurulduktan sonra, vekâlet verenin yahut vekilin ayırt etme gücünü kaybetmesi durumunda, vekâlet sözleşmesi kendiliğinden sona erer.

Vekâlet sözleşmesi, vekâlet verenin iflası neticesinde de kural olarak, kendiliğinden sona erer. Vekâlet sözleşmesinin iflas durumunda kendiliğinden sona ermesine ilişkin hüküm, iflas eden tarafın iflas masasına giren hak ve mallarını korumak amacıyla getirilmiştir. İflasın açılmasıyla iflas masasına devrolunan mal ve haklar üzerinde tasarrufta bulunma yetkisi artık müflise değil, iflas masasına aittir.

Ölüm, ehliyetin kaybedilmesi ve iflas durumunda vekâlet sözleşmesinin sona ereceğine dair kanun hükmü, emredici nitelikte değildir; vekâletin devam edeceğine dair taraflar anlaşmışsa yahut işin niteliği gerektiriyorsa, vekâlet sözleşmesinin sona ermeyeceği hükümden anlaşılmaktadır. Vekâlet verenin ölümü, ehliyetini kaybetmesi veya iflası halinde, durumu öğrenen vekil, vekâlet verenin menfaatlerinin tehlikeye düşmemesi için yeni bir vekil atanıncaya kadar vekâlet görevini ifa etmeye devam etmek mecburiyetindedir.

İş görme borcunun gereği gibi ifası, vekâlet sözleşmesini sona erdirir. Vekâlet sözleşmesinde vekilin borcu, bir sonuç borcu olmadığından, vekâletle amaçlanan sonucun ortaya çıkıp çıkmaması önemli değildir. Vekil, özen yükümlülüğüne uygun olarak üstendiği edimi yerine getirmişse, amaçlanan sonuç doğmamış olsa bile gereği gibi ifa gerçekleşmiş, sözleşme de sona ermiştir.

Vekâlet veren veya mirasçıları, vekilin vekâlet sözleşmesinin sona erdiğini bilmeksizin gördüğü işlerden, vekâlet sözleşmesi yürürlükteymiş gibi sorumludur. Vekil de vekâletin sona erdiğine ilişkin bilgi edininceye kadar vekâlet kapsamında yaptığı iş ve işlemlerden sorumludur ve vekâlet konusu işi görmekle yükümlüdür.